

*Ifjúsági, Családügyi, Szociális és
Esélyegyenlőségi Minisztérium*

Hajléktalanokért Közalapítvány

Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ

Szociális szolgáltatások és kábítószer-fogyasztók

KAB-KT-05

Bevezetés

Az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium támogatásával a Hajléktalanokért Közalapítvány a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet közreműködésével kutatást végzett „Szociális szolgáltatások és kábítószer-fogyasztók” címmel. A kutatást – mely 2005. augusztus 1-je és 2006. június 30-a között zajlott – a Minisztérium a KAB-KT-05 pályázati kiírás keretében támogatta.

A kutatás célja az volt, hogy a szociális szolgáltatások szakmai tartalmának és azok fejlesztésének tervezéséhez adatokat és információkat szolgáltatson a kábítószer-probléma kezeléséért felelős szakemberek és döntéshozók számára.

A kutatás vizsgálati területét és célcsoportját azon szenvedélybetegeket ellátó szociális intézmények kábítószer-fogyasztó igénybevevői jelentették, amely intézmények munkatársai előző kutatásunk – a KAB-KT-04-0037 pályázati programunk – során jelezték, hogy vannak igénybevevőik körében e szenvedélybetegséggel küzdők. A megkérdezettek körét előzetes felmérésünk alapján 300 főre terveztük.

A kutatás a szociális szolgáltatásokra vonatkozóan megvalósította azt a célt, amely a „Nemzeti Stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására” című dokumentum rövid távú céljai között szerepel, miszerint szükséges az intézményrendszer értékelése. A kutatási adatokból nyert információk pontos adatokat szolgáltatnak magukról a kábítószer-fogyasztókról és szükségleteikről, a szociális szolgáltatásokkal kapcsolatos tapasztalataikról, illetve az azokkal való elégedettségükről. A kutatás eredményei hozzájárulnak a kábítószer-probléma kezelés szociális intézményi szolgáltatásainak optimalizálásához, hatékonyságához és fejlesztéséhez, hiszen a kábítószer-probléma kezelés elképzelhetetlen a segítségre szoruló kábítószer-fogyasztók szükségleteinek ismerete nélkül.

A kutatás során összesen 23 szenvedélybetegeket ellátó szociális intézményt – 10 nappali ellátást nyújtó, 2 ápolást-gondozást nyújtó, 10 rehabilitációs intézményt, 1 lakóotthont – kerestek fel a kérdezőbiztosok, melyekben összesen 296 fő kábítószer-fogyasztót kérdeztek meg.

Az adatfelvételhez kétféle kérdőívet készítettünk, külön a nappali ellátást nyújtó, külön a bentlakásos intézményeket igénybevevő kábítószer-fogyasztók számára. A kérdőíveket a kérdezőbiztosok egy – az adatfelvétel hatékonyságát, eredményességét segítő – felkészítő oktatást követően vették fel. A kérdezőbiztosok az intézmények vezetőivel történt előzetes időpont egyeztetést követően keresték fel az intézményeket, ahol négy szemközti személyes találkozás keretében vették fel az igénybevevőkkel a kérdőíveket.

Ladányi Erika

Kutatási beszámoló a szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó szociális intézményeket igénybe vevő kábítószer-fogyasztókról

Kutatásunk során összesen 10 szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó szociális intézményben 144 fő szenvedélybeteg embert kérdeztünk meg, közülük egy fő azonban nem számolt be kábítószer fogyasztásról. Ezért adatbázisunkban összesen 143 fő adatait szerepeltetjük és elemezzük, akik mindannyian kábítószer-fogyasztók és igénybe veszik a szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó szociális intézmények szolgáltatásait. Azt a 10 szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó szociális intézményt kerestük fel, melyek munkatársai előző – KAB-KT-04-0037 – kutatásunk során jelezték, hogy a szolgáltatásaikat igénybevevők között vannak kábítószer-fogyasztók is.

Az adatbázisban szereplő intézmények és válaszadók **területi megoszlását** illetően összesen öt megyéből (Bács-Kiskun, Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Veszprém) és a fővárosból vannak adataink, melyek regionális csoportosításban hat régiót (a Nyugat-Dunántúl kivételével mindegyiket) „képviselek”. A megkérdezett igénybevevők régió és megye szerinti megoszlását az 1. számú táblázat mutatja.

1. sz. táblázat: A megkérdezett igénybevevők regionális és megyei megoszlása

Régió	Megye	A megkérdezett igénybevevők	
		száma (fő)	aránya (%)
Közép-Magyarország	Budapest	77	53,8
Közép-Dunántúl	Veszprém	8	5,6
Dél-Dunántúl	Baranya	16	11,2
Észak-Magyarország	Borsod-Abaúj-Zemplén	1	0,7
Észak-Alföld	Hajdú-Bihar	29	20,3
Dél-Alföld	Bács-Kiskun	12	8,4
Összesen		143	100

Láthatjuk a táblázat adataiból, hogy a válaszadóink több mint fele (53,8%) a fővárosban, egyötöde (20,3%) pedig Hajdú-Bihar megyében él.

A megkérdezett igénybevevők több mint négyötöde (81,8%-a, 117 fő) **férfi**, 18,2%-a (26 fő) **nő**.

A legfiatalabb nappali ellátását nyújtó szociális intézményt igénybe vevő válaszadó 16 éves, míg a legidősebb 49 éves volt. A válaszadók átlagéletkora 25,7 év, a leggyakrabban

megjelenő életkor pedig a 25 év. A megkérdezett igénybevevők **életkora** nemenkénti bontásban a 2. számú táblázatban látható.

2. sz. táblázat: A megkérdezettek életkora nemenként

A megkérdezett életkora		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
14 – 18 év	fő	9	6	15
	%	7,7	23,1	10,5
19 – 24 év	fő	45	10	55
	%	38,5	38,5	38,5
25 – 29 év	fő	36	4	40
	%	30,8	15,4	28,0
30 – 39 év	fő	24	5	29
	%	20,5	19,2	20,3
40 – 49 év	fő	3	1	4
	%	2,6	3,8	2,8
Összesen	fő	117	26	143
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 2. számú táblázatból, hogy legnagyobb arányban (38,5%) a 19-24 évesek vannak, őket követi a 25-29 éves csoportba tartozók aránya (28,0%). A válaszadók egyötöde (20,3%) pedig 30-39 éves. A 18 évesek és annál fiatalabbak 10,5%-ban jelennek meg a válaszadók között (összesen 2 fő az, aki a 18. életévét az adatfelvétel időpontjában nem töltötte be). A legkisebb arányt (2,8%) a 40-49 évesek csoportja jelenti. Láthatjuk továbbá a táblázat adataiból, hogy arányaiban a nők a 14-18 évesek között (23,1%) és a 40-49 évesek között (3,8%) jelennek meg nagyobb arányban, mint a férfiak. A 19-24 évesek körében megegyezik a nők és a férfiak aránya, és a 25-29 és a 30-39 évesek között pedig a férfiak vannak nagyobb arányban.

A megkérdezett igénybevevők **családi állapotát** tekintve a következőket tapasztaltuk: túlnyomó többségük (92,3%) nőtlen, illetve hajadon, 4,2%-uk házas és 3,5%-uk elvált. A válaszadók családi állapotát nemenkénti bontásban tartalmazó adatokat a 3. számú táblázat mutatja.

3. sz. táblázat: A megkérdezettek családi állapota nem szerinti bontásban

A családi állapota		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
nőtlen / hajadon	fő	108	24	132
	%	92,3	92,3	92,3
házas	fő	4	2	6
	%	3,4	7,7	4,2
elvált	fő	5	-	5
	%	4,3	-	3,5
Összesen	fő	117	26	143
	%	100,0	100,0	100,0

Látható a 3. számú táblázatból, hogy ugyanolyan arányban (92,3%) találunk nőtlen férfiakat, mint hajadon nőket a válaszadók körében. Az elváltak között pedig kizárólag férfiakkal találkozhatunk. A megkérdezettek családi állapotát összevetettük életkorukkal is, azt tapasztaltuk – nem meglepő módon –, hogy a 18 évesek és annál fiatalabbak kivétel nélkül nőtlenek, illetve hajadonok, de meglehetősen magas az arányuk a 19-24 (98,2%) és a 25-29 (92,5%) évesek körében is. Az elvált válaszadók legmagasabb arányban a 40-49 évesek (25,0%) és 30-39 évesek (10,3%) között vannak.

Felmérésünk során igyekeztünk az ún. kemény adatokon túl egyéb információkat is összegyűjteni a kábítószer-fogyasztó igénybevevőkről. Az ilyen információk begyűjtésének első lépéseként arra kértük a megkérdezetteket, hogy mondják el, **mi volt az a három legfontosabb esemény, amely életüket leginkább befolyásolta.** E kérdés alkalmazása kapcsán több problémába is ütköztünk: először is nem láttuk megfelelőnek e kérdés zárt formában történő megfogalmazását, hiszen nem akartuk a potenciális válaszokat egy előre meghatározott rendszerbe kényszeríteni. Tehát a kérdést nyílt formában tettük fel, ebben az esetben lehetőség van a válaszok utólagos kódolására, rendszerezésére.

Az igénybevevők válaszainak áttekintése után húsz kategória felállítása látszott szükségesnek, melyek a következők:

- családtag halála, betegsége (e kategória esetében a megkérdezettek jellemzően a szülők halálát említették)
- családi kapcsolati problémák (pl. a család megszakította a megkérdezettel a kapcsolatot)
- szülők válása
- szülők szenvedélybetegsége
- intézeti nevelkedés, nevelőszülőknél való nevelkedés, örökbefogadott

- egyéb gyermekkori problémák, traumák (pl. gyermekkori szorongások, agresszív szülők, testvér születése)
- saját gyermek születése
- párkapcsolati problémák, csalódások (itt főként az első szerelmet említették a válaszadók, de megjelennek a hosszú idő után megszakadt párkapcsolatok is), illetve pozitív párkapcsolati tapasztalatok, élmények
- baráti hatások („rossz társaságba kerültem”, szórakozás)
- kulturális hatások (zene és szubkultúrák hatása)
- sport (pl. edzőterem; hosszú ideje űzött sport abbahagyása; bajnokság megnyerése)
- iskolával kapcsolatos élmények, események (pl. iskola elhagyása, iskolai, illetve pályaválasztási problémák, de előfordultak egyértelműen pozitív iskolai tapasztalatok, élmények is)
- munkában, szakmában szerzett pozitív élmények, ugyanakkor munkanélküliség, nem megfelelő munkaválasztás
- betegség, baleset
- kábítószer használata
- börtön, bűnözés
- prostitúció
- szociális intézményi ellátás (ezt jellemzően azzal az intézménnyel kapcsolatban említették, melynek szolgáltatásait az adatfelvétel idején igénybe vették, illetve korábban igénybevett rehabilitációs intézmények kapcsán, pl. felépülés/tisztulás/józanodás kezdete)
- a megkérdezett személyiségében rejlő „problémák”; önismeret, önfogadás
- egyéb (pl. gyakori költözés, lakóhelyváltás; magány/egyedüllét; vallás)

Mint az a felsorolásból is kiderül, fenti kategóriák nem felelnek meg a kizárólagosság és teljeskörűség kívánalmainak. Így például a szülők válása vagy a szülők szenvedélybetegsége ugyanúgy jelenthet traumatikus élményt a gyermekkorban, mint az iskolai problémák – csak hogy a legszembeütőbbeket említsük. Ez esetben lehetséges lenne egy összefoglalóbb kategória felállítása, azonban ez jelentős információvesztést jelentene. Az is látható egy-egy kategória megnevezéséből, hogy tartalma nem kapott egyértelműen pozitív vagy negatív előjelet, hiszen tartalmát részletesebben a válaszadó nem fejtette ki (pl. sport, kulturális, baráti hatások stb.). Mindezek ellenére a fenti kategóriák látszanak a leginformatívabbnak, még akkor is, ha további elemzésre csak fenntartásokkal alkalmazhatók.

A fenti kérdéseinkre legalább egy, életüket leginkább befolyásoló eseményt összesen 96 fő (67,1%) nevezett meg, míg 47 fő (32,9%) egyetlen fontos eseményről sem számolt be. Két eseményt 82 fő (57,3%) nevezett meg, és 61 fő (42,7%) három eseményt is említett.

A könnyebb áttekinthetőség érdekében az események három csoportját együtt kezeljük, így megtudhatjuk azt, hogy hányan adtak meg egy adott kategóriához tartozó választ. Az erre vonatkozó részletes adatokat a 4. számú táblázat tartalmazza.

4. sz. táblázat: A megkérdezettek életét leginkább befolyásoló események gyakorisága

A legfontosabb esemény	A válaszadók	
	száma (fő)	aránya (%)
családtag halála, betegsége	23	24,0
családi kapcsolati problémák	11	11,5
szülők válása	22	22,9
szülők szenvedélybetegsége	2	2,1
intézeti vagy nevelőszülőknél való nevelkedés	9	9,4
egyéb gyermekkori problémák, traumák	9	9,4
saját gyermek születése	10	10,4
párkapcsolati problémák, csalódások, élmények	23	24,0
baráti hatások	5	5,2
kulturális hatások	5	5,2
sport	9	9,4
iskola elhagyása, iskolai problémák, élmények	25	26,0
munka, szakma, munkanélküliség, munkaválasztás	8	8,3
betegség, baleset	3	3,1
kábítószer használat	28	29,2
börtön, bűnözés	8	8,3
szociális intézményi ellátás	15	15,6
a megkérdezett személyiségében rejlő „problémák”	4	4,2
egyéb	20	20,8
A kérdésre választ adók összesen	96	100,0

Láthatjuk a 4. számú táblázat adataiból, hogy a leggyakrabban (28 fő által, 29,2%) megnevezett esemény, mely a megkérdezett életét jelentősen befolyásolta a kábítószer használat volt. Néhány idézet a válaszok közül: „amikor elkezdtem anyagozni”, „a kábítószer”, „az első drogfogyasztás”, „heroin”, „amikor rájöttem, hogy baj van kábítószer ügyileg”.

Gyakoriságban a kábítószer használatot követik az iskolával, iskolai pályafutással kapcsolatos válaszok (25 fő, 26,0%). Itt egyaránt találkozunk negatív és pozitív előjelű válaszokkal, kudarc- és sikerélményekkel egyaránt pl. „többször megbuktam a suliban”, „bekerültem abba a gimnáziumba, ahova szerettem volna”, „leérettségiztem”, „kirúgtak a gimiből”, „érettségi előtt otthagytam a középiskolát”.

E kategóriát követi azoknak a válaszoknak a gyakorisága, melyeket a családtag halála, betegsége és a párkapcsolati problémák, kudarcok, élmények elnevezésű csoportokba soroltunk (mindkét esetben 23-23 fő adott erre vonatkozó választ, arányuk 24,0%). A családtag halála válasz-csoportban jellemzően valamelyik vagy mindkét vérszerinti szülő halálát említették. A párkapcsolati élmények elnevezésű válasz-csoportban egyaránt találkozunk kudarc- és sikerélményekkel pl. „a mostani barátnőm”, „az első barátnőm”, „amikor megismertem a gyerekeim anyját”, „szakítottam a menyasszonyommal”.

A válaszadók több mint egyötöde (22 fő, 22,9%) említette életét befolyásoló eseményként a szülei válását, illetve egyéb fontos esemény (20 fő, 20,8%) hatását. Az egyéb kategória igen változatos válaszokat tartalmaz, pl. „Erdélyből való áttelepülésem”, „négy év alatt negyvenszer költöztem”, „Jézus Krisztus”, „katonaság”, „rájöttem, hogy leszbikus vagyok”.

A fentiekben részletezett válasz-csoportoknál ugyan valamivel kevesebben (15 fő, 15,6%) jelölték meg az adott szociális intézmény igénybevételét vagy korábban igénybe vett rehabilitációs intézményben történő tartózkodást, de fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy ezen válaszok mindegyike pozitív élményről tanúskodik, azaz olyan eseményről, élményről, kapcsolatokról, szolgáltatásokról, melyek e válaszadók számára kiemelkedő fontosságúak.

A felmérés során igyekeztünk feltérképezni a megkérdezett igénybevevők – elsősorban támogató, segítő – kapcsolatait. Ennek kapcsán először a **párkapcsolatukra** kérdeztünk rá. Válaszadóink több mint fele (54,5%) mondta azt, hogy van párkapcsolata az adatfelvétel időpontjában, 44,8%-nak nem volt párkapcsolata, míg 0,7% (1 fő) nem válaszolt a kérdésre.

A két nem között igen jelentős különbséget tapasztaltunk a párkapcsolat létét illetően, ugyanis a nők 73,1%-ának, míg a férfiak felének (50,4%) volt párkapcsolata a lekérdezés idején.

Az életkori csoportokkal való összevetésben azt tapasztaltuk, hogy a válaszadók közül a két legidősebb életkori csoportba tartozóknak van a legnagyobb arányban párkapcsolata: a 40-49 évesek esetében mindenkinek, a 30-39 évesek közül is 62,1%-uknak. A párkapcsolattal bírók aránya még a 19-24 évesek körében is meghaladja az 50,0%-ot (56,4%), míg a 14-18 és a 25-29 évesek körében alatta marad (46,7% és 45,0%).

A párkapcsolat léte és a családi állapot közötti kapcsolatot az 5. számú táblázat tartalmazza.

5. sz. táblázat: A párkapcsolatban élők száma és aránya a megkérdezett családi állapota szerint

A megkérdezettnek a lekérdezéskor volt-e párkapcsolata?		A megkérdezett családi állapota			Összesen
		nőtlen/hajadon	házas	elvált	
igen	fő	69	6	3	78
	%	52,3	100,0	60,0	54,5
nem	fő	62	-	2	64
	%	47,0	-	40,0	44,8
nincs válasz	fő	1	-	-	1
	%	0,8	-	-	0,7
Összesen	fő	132	6	5	143
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk az 5. számú táblázat adataiból, hogy legnagyobb arányban a házas és az elvált családi állapotú válaszadók körében vannak, akik párkapcsolatban élnek, míg a nőtlen/hajadon válaszadók 52,3%-a.

A válaszadók kapcsolatrendszerének feltérképezése érdekében kérdést tettünk fel arra vonatkozóan is, hogy **van-e az életében olyan személy, akihez segítségért, támogatásért fordulhat, akivel megbeszélheti problémáit.** E kérdésre a fentiekben említettekhez képest lényegesen kevesebben válaszoltak, nem adott választ a megkérdezettek több mint egynegyede (39 fő, 27,3%). Ugyanakkor 91 főnek (63,6%) életében van legalább egy olyan személy, akivel megbeszélheti problémáit, és 13 főnek (9,1%) nincs ilyen kapcsolata.

E támogató, segítő kapcsolat létét illetően nemek szerinti bontásban azt tapasztaltuk, hogy a nőknek nagyobb arányban (73,1%) van ilyen jellegű kapcsolata, mint a férfiaknak (61,5%). A férfiak nagyobb arányban vannak a nem válaszolók között, 29,1%-uk nem adott választ erre a kérdésre.

A párkapcsolattal rendelkezők valamivel kisebb arányban (60,9%) számoltak be segítő, támogató kapcsolatról, mint a párkapcsolattal nem rendelkezők (66,7%).

Az életkori csoportokkal való összevetésben azt tapasztaltuk, hogy a segítő, támogató kapcsolatok léte a 19-24 évesek között a legalacsonyabb (49,1%), míg az összes többi életkori csoportban eléri, illetve meghaladja a 65,0%-ot, legmagasabb a 14-18 évesek körében (86,7%). Az erre vonatkozó részletes adatokat a 6. számú tartalmazza.

6. sz. táblázat: Segítő, támogató kapcsolat megléte életkori csoportok szerint

Van-e a megkérdezett életében olyan személy, aki segíti, támogatja?		A megkérdezett életkora					Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	
igen	fő	13	27	26	22	3	91
	%	86,7	49,1	65,0	75,9	75,0	63,6
nem	fő	1	5	4	2	1	13
	%	6,7	9,1	10,0	6,9	25,0	9,1
nincs válasz	fő	1	23	10	5	-	39
	%	6,7	41,8	25,0	17,2	-	27,3
Összesen	fő	15	55	40	29	4	143
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Arról, hogy a válaszadók számára ki, illetve kik jelentik azok a személyek, akikkel megbeszélhetik problémáikat a 7. számú táblázat ad eligazítást. (Ez esetben több válasz megjelölése is lehetséges volt.)

7. sz. táblázat: A segítő, támogató személy a válaszadók neme szerinti bontásban

A segítő, támogató személy	Férfiak		Nők		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%
barát	55	76,4	11	57,9	66	72,5
ismerős	11	15,3	2	10,5	13	14,3
közeli családtag	54	75,0	17	89,5	71	78,0
távoli családtag	7	9,7	2	10,5	9	9,9
munkatárs	9	12,5	2	10,5	11	12,1
segítő szakember	16	22,2	10	52,6	26	28,6
„sorstársak”	2	2,8	3	15,8	5	5,5
párkapcsolat	1	1,4	1	5,3	2	2,2
Válaszolók összesen	72	100,0	19	100,0	91	100,0

A 7. számú táblázat adatai szerint összességében azt láthatjuk, hogy a válaszadók több mint háromnegyede (78,0%) közeli családtagot említett a segítő, támogató személy esetében. Szintén igen magas arányt képviselnek a barátok, a baráti kapcsolatok (72,5%) válaszadóink körében. S a válaszadók több mint egynegyede (28,6%) tett említést segítő szakemberrel való kapcsolatáról. A férfiak és a nők körében ugyanazokat a kapcsolatokat találjuk meg legnagyobb arányban – közeli családtag, barát, segítő szakember –, bár eltérő sorrendben és arányban. A férfiak közül legnagyobb arányban (76,4%) baráti kapcsolat létéről számoltak be, míg a nők esetében a legnagyobb arányt a közeli családtaggal való kapcsolat teszi ki (89,5%). A segítő szakemberrel való kapcsolat mindkét nem esetében a harmadik legnagyobb arányt képviseli, ugyanakkor a nőknek több mint fele (52,6%) számolt be erről, míg a férfiaknak 22,2%-a.

A segítő, támogató személyek és a válaszadók életkora közötti kapcsolatot a 8. számú táblázatban foglaltuk össze.

8. sz. táblázat: A segítő, támogató személy a válaszadók életkora szerinti bontásban

A segítő, támogató személy	A megkérdezett életkora										Összesen	
	14-18 éves		19-24 éves		25-29 éves		30-39 éves		40-49 éves			
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
barát	8	61,5	21	77,8	18	69,2	17	77,3	2	66,7	66	72,5
ismerős	1	7,7	5	18,5	4	15,4	3	13,6	-	-	13	14,3
közeli családtag	9	69,2	23	85,2	21	80,8	15	68,1	3	100,0	71	78,0
távoli családtag	1	7,7	3	11,2	4	15,4	1	4,5	-	-	9	9,9
munkatárs	-	-	6	22,2	1	3,8	3	13,6	1	33,3	11	12,1
segítő szakember	6	46,2	7	25,9	3	11,5	10	45,5	-	-	26	28,6
„sorstárs”	2	15,4	-	-	1	3,8	2	9,1	-	-	5	5,5
párkapcsolat	-	-	1	3,7	-	-	1	4,5	-	-	2	2,2
Válaszolók összesen	13	100,0	27	100,0	26	100,0	22	100,0	3	100,0	91	100,0

A 8. számú táblázat adataiból láthatjuk, hogy minden életkori csoportban a közeli családtagok és a barátok a legfontosabb – a legnagyobb arányban megjelenő – segítő, támogató személyek.

Felmérésünk során kérdéseket tettünk fel a szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó szociális intézményeket igénybe vevő kábítószer-fogyasztók **iskolai végzettségére** vonatkozóan is. Válaszadóink legnagyobb arányban nyolc általános iskolai osztállyal rendelkeznek (51,0%), egyetemi végzettségű válaszadó nem volt.

9. sz. táblázat: A megkérdezettek iskolai végzettsége nemek szerint

A megkérdezett életkora		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
kevesebb, mint nyolc általános	fő	6	1	7
	%	5,1	3,8	4,9
nyolc általános	fő	54	19	73
	%	46,2	73,1	51,0
szakmunkásképző	fő	31	1	32
	%	26,5	3,8%	22,4
szakközépiskola	fő	12	1	13
	%	10,3	3,8	9,1
gimnázium	fő	13	4	17
	%	11,1	15,4	11,9
főiskola	fő	1	-	1
	%	0,9	-	0,7
Összesen	fő	117	26	143
	%	100,0	100,0	100,0

Az igénybevevők legmagasabb iskolai végzettségének részletes adatait a 9. számú táblázat tartalmazza nemenkénti bontásban. Láthatjuk, hogy a nők aránya (73,1%) jelentősen meghaladja a férfiakét (46,2%) a nyolc általánossal rendelkezők között. A férfiak körében pedig a szakmunkásképzőt végzetek aránya (26,5%) haladja meg a nőkéét. Összességében a férfiak közül többen és nagyobb arányban (22,2%) rendelkeznek érettségi bizonyítvánnyal, mint a nők (19,2%) közül. Kizárólag a férfiak körében találkozunk felsőfokú végzettségű igénybevevővel.

Az igénybevevők iskolai végzettségét is összevetettük az életkorral, melynek részletes adatait a 10. számú táblázat tartalmazza.

10. sz. táblázat: A megkérdezettek iskolai végzettsége életkor szerint

A megkérdezett iskolai végzettsége		A megkérdezett életkora					Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	
kevesebb, mint nyolc általános	fő	1	4	1	1	-	7
	%	6,7	7,3	2,5	3,4	-	4,9
nyolc általános	fő	14	29	20	9	1	73
	%	93,3	52,7	50,0	31,0	25,0	51,0
szakmunkásképző	fő	-	14	9	8	1	32
	%	-	25,5	22,5	27,6	25,0	22,4
szakközépiskola	fő	-	4	5	3	1	13
	%	-	7,3	12,5	10,3	25,0	9,1
gimnázium	fő	-	4	5	7	1	17
	%	-	7,3	12,5	24,1	25,0	11,9
főiskola	fő	-	-	-	1	-	1
	%	-	-	-	3,4	-	0,7
Összesen	fő	15	55	40	29	4	143
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A 10. számú táblázat adataiból láthatjuk, hogy a 14-18 évesek legmagasabb iskolai végzettsége – értelemszerűen – a nyolc általános iskolai osztály. Ugyanakkor a 40-49 évesek csoportja kivételével minden más életkori csoportban is a nyolc általánost végzetek vannak a legnagyobb arányban, bár ez az arány egyre csökken az idősebb korosztályok felé haladva.

Az adatfelvétel időpontjában a megkérdezett igénybevevők több mint egyharmadának (37,8%, 54 fő) volt **munkaviszonya**, míg közel kétharmaduknak (62,2%, 89 fő) nem. A munkában álló férfiak aránya (38,5%) nem sokkal, de meghaladja a nőkéét (34,6%). A munkavissonnyal rendelkezők aránya az életkor előrehaladtával emelkedik: míg a 14-18 évesek között 6,7%, addig a 40-49 évesek között 50,0%. Az iskolai végzettséggel való összevetésben azt tapasztaltuk, hogy – az egyetlen főiskolai végzettséggel rendelkező

válaszadón túl (100,0%) – a szakközépiskolát (61,5%) és gimnáziumot (52,9%) végzetek állnak legnagyobb arányban munkaviszonyban. De a szakmunkásképzőt végzetek 46,9%-ának, és a kevesebb, mint nyolc általánossal és a nyolc általánossal rendelkezők egynegyedének is van munkaviszonya.

A munkaviszonyban álló 54 fő közül 53 főről van információnk: 18 fő (34,0%) szolgáltatási, 14 fő (26,4%) ipari, építőipari, 11 fő (20,7%) egyéb, 8 fő (15,1%) egyéb szellemi foglalkozású és 2 fő (3,8%) vezető, értelmiségi foglalkozású.

Azokról, akik nem állnak munkaviszonyban (89 fő) tudjuk, hogy 56,2%-uk (50 fő) végez alkalmi munkát, míg 38,2% (34 fő) nem, 5,6%-uk (5 fő) pedig nem válaszolt erre a kérdésre. Az alkalmi munka az esetek túlnyomó többségében fizikai munkát jelent (pl. segédmunka, takarítás, hulladékgyűjtés), de kisebb számban előfordult adminisztrációs, irodai tevékenység is, s két válaszadó a prostitúciót is említette.

A munkaviszonyban nem állók közül 22 fő (24,7%) regisztrált munkanélküli. Arányuk a nők körében 5,6%, a férfiak között pedig 28,8%. A munkaviszonnyal nem rendelkező regisztrált munkanélküliek aránya a szakmunkásképzőt végzetek körében a legmagasabb (35,3%).

A felmérés során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a nappali ellátást nyújtó intézmények szolgáltatásait igénybevevő kábítószer-fogyasztók **tanulnak-e**. Az adatfelvétel idején a megkérdezett igénybevevők több mint egynegyede, 38 fő (26,6%) válaszolta azt, hogy tanul. A nők között nagyobb arányban (57,7%) vannak tanulók, mint a férfiaknál (19,7%). A tanulás összevetése az életkori csoportokkal nem hozott meglepetést, a 14-18 évesek körében találkozunk legnagyobb arányban (80,0%) tanulókkal az adatfelvétel idején. A 19-24 és a 25-29 éveseknek közel egyötöde, a 30-39 és 40-49 éveseknek egynegyede tanul valamilyen képzésben. Az iskolai végzettség mentén vizsgálva a kérdést, azt tapasztaltuk, hogy a nyolc általánosnál kevesebb osztályt végzetek egyike sem tanul, míg a nyolc általánossal rendelkezők (31,5%) és gimnáziumi végzettségűek (35,3%) egyharmada igen. De tanul a szakmunkásképzőt végzetek egyötöde (21,9%) és a szakközépiskolát végzetek 15,4%-a is.

Az adatfelvétel idején tanuló 38 fő közül kétharmaduk, 24 fő (63,2%) nappali középiskolai, 4 fő (10,5%) esti/levelező középiskolai, 3 fő (7,9%) nappali főiskolai/egyetemi, 3 fő (7,9%) esti/levelező főiskolai/egyetemi, további 3 fő (7,9%) tanfolyami képzésben vesz részt, 1 fő (0,7%) pedig nem válaszolt a kérdésre.

A képzésben résztvevők több mint egyharmada (36,8%) munkaviszonyban áll.

A válaszadók 60,8%-a (87 fő) rendelkezik **rendszeres jövedelemmel**, 39,2%-a (56 fő) nem. A férfiak közel kétharmadának (63,2%), a nők felének (50,0%) van rendszeres jövedelme. Az életkorral való összevetésben vizsgálva a rendszeres jövedelem létét, azt tapasztaltuk, hogy az idősebb életkori csoportok felé haladva nő a rendszeres jövedelemmel rendelkezők aránya. Az erre vonatkozó részletes adatokat a 11. számú táblázat tartalmazza.

11. sz. táblázat: Rendszeres jövedelemmel rendelkezők száma és aránya életkori csoportok szerint

Rendelkezik-e rendszeres jövedelemmel?		A megkérdezett életkora					Összesen
		14-18 Éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	
igen	fő	2	35	27	20	3	87
	%	13,3	63,6	67,5	69,0	75,0	60,8
nem	fő	13	20	13	9	1	56
	%	86,7	36,4	32,5	31,0	25,0	39,2
Összesen	fő	15	55	40	29	4	143
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 11. számú táblázat adataiból, hogy a 14-18 éves korosztály esetében – természetesen – alacsony (13,3%) a rendszeres jövedelemmel rendelkezők száma, míg a 40-49 éves korosztály háromnegyede (75,0%) rendelkezik azzal.

A rendszeres jövedelem és az iskolai végzettség összevetésében azt tapasztaltuk, hogy minél magasabb az iskolai végzettsége a válaszadóknak, annál nagyobb arányban van rendszeres jövedelmük. Az erre vonatkozó részletes adatokat a 12. számú táblázat mutatja.

12. sz. táblázat: Rendszeres jövedelemmel rendelkezők száma és aránya az iskolai végzettség szerint

Rendelkezik-e rendszeres jövedelemmel?		A megkérdezett iskolai végzettsége						Összesen
		kevesebb mint nyolc általános	nyolc általános	szakmunkásképző	szakközépiskola	gimnázium	főiskola	
igen	fő	3	37	23	9	14	1	87
	%	42,9	50,7	71,9	69,2	82,4	100,0	60,8
nem	fő	4	36	9	4	3	-	56
	%	57,1	49,3	28,1	30,8	17,6	-	39,2
Összesen	fő	7	73	32	13	17	1	143
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 12. számú táblázat adataiból, hogy a kevesebb mint nyolc általánost végzettek kevesebb mint fele (42,9%) rendelkezik rendszeres jövedelemmel, s ez az arány növekszik a magasabb iskolai végzettségűek felé haladva.

A rendszeres jövedelemmel rendelkezők (87 fő) 60,9%-ának (53 fő) van munkaviszonya.

A rendszeres jövedelem típusával kapcsolatban öt kategóriát állítottunk fel, melyek a következők: munkából származó, tanulói jogviszonyból származó, társadalombiztosításból származó jövedelmek, segély és egyéb jövedelmek. A munkából származó jövedelem esetében arra kértük a válaszadókat, hogy tüntessék fel annak létét és összegét attól függetlenül, hogy munkaviszonyról vagy alkalmi munkáról, illetve akár bejelentett, akár nem bejelentett munkából származó jövedelemről van szó.

- Munkából származó jövedelme a rendszeres jövedelemmel rendelkezők többségének, 74 főnek (85,1%) van. E szerint a legkisebb munkából származó jövedelem 20 000 Ft havonta, a legmagasabb összegű pedig 350 000 Ft. A munkajövedelmek havi átlagos összege 76 400 Ft.
- Tanulói jogviszonyból származó jövedelmet senki sem jelölt meg.
- Társadalombiztosításból származó jövedelemmel (rokkant-, öregségi-, özvegyi-, előnyudj, rendszeres szociális járadék, GYES, GYED, GYET, árvajáradék, vakok járadéka) 12 fő (13,8%) rendelkezik. E jövedelem típus legalacsonyabb összege 5 000 Ft, legnagyobb összege 28 000 Ft, átlagos összege pedig 17 084 Ft.
- A különböző segélyek (aktív korúak rendszeres szociális segélye, ápolási díj, rendszeres gyermekvédelmi támogatás) 2 fő (2,3%) számára jelentenek jövedelemforrást. E kategóriánál a legkisebb összeg 30 000 Ft, a legnagyobb 42 000 Ft, az átlagos pedig 36 000 Ft havonta.
- Egyéb jövedelemről (pl. tartásdíj, földjáradék, bérbeadás, haszonélvezet stb.) senki nem számolt be.

A felmérés során arra vonatkozóan is tettünk fel kérdést, hogy a válaszadók **mióta** (hány hónapja) **veszik igénybe az adott intézményt**, jelen esetben a szenvedélybetegek nappali ellátását nyújtó szociális intézmény szolgáltatásait. Az intézmény szolgáltatásait legrövidebb ideje igénybe vevő 1 napja, a leghosszabb ideje igénybe vevő pedig 96 hónapja (8 éve) vette igénybe az adatfelvétel idején. Az igénybevétel átlagos időtartama 12,6 hónap volt. A leggyakrabban előforduló időtartam pedig 4 hónap.

Az intézmény szolgáltatásainak igénybevételét összevetettük a válaszadók nemével, melynek részletes adatait a 13. számú táblázat tartalmazza.

13. sz. táblázat: Az intézmény igénybevételének időtartama nemek szerint

Mióta veszi igénybe az intézmény szolgáltatásait?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
3 hónapja vagy annál rövidebb ideje	fő	34	6	40
	%	29,1	23,1	28,0
4 – 6 hónapja	fő	23	6	29
	%	19,7	23,1	20,3
7 – 12 hónapja	fő	21	4	25
	%	17,9	15,4	17,5
13 – 24 hónapja	fő	17	4	21
	%	14,5	15,4	14,7
25 – 36 hónapja	fő	7	1	8
	%	6,0	3,8	5,6
37 – 48 hónapja	fő	6	2	8
	%	5,1	7,7	5,6
49 hónapja vagy annál hosszabb ideje	fő	9	3	12
	%	7,7	11,5	8,4
Összesen	fő	117	26	143
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 13. számú táblázat adataiból, hogy a válaszadók több mint egynegyede 3 hónapja vagy annál rövidebb ideje veszi igénybe az intézményt, arányuk a férfiak körében picivel magasabb (29,1%). A nők esetében valamivel nagyobb arányban jellemző (19,2%), hogy 3, illetve 4 évnél is hosszabb ideje veszik igénybe az intézmények szolgáltatásait.

Az életkori csoportokkal történt összevetésben a következőket tapasztaltuk: a 14-18 évesek körében azoknak az aránya a legmagasabb (40,0%), akik 4-6 hónapja veszik igénybe az intézményt, egyharmaduk pedig (33,3%) 3 hónapja vagy annál rövidebb ideje. A 19-24 (25,5%) és a 25-29 évesek (37,5%) között egyaránt a 3 hónapja vagy annál rövidebb ideje történő igénybevétel a legjellemzőbb, ahogyan a 40-49 évesek között is (50,0%). A 30-39 évesek csoportjában az intézmény szolgáltatásait 13-24 hónapja igénybevevők vannak a legnagyobb arányban (24,1%).

A felmérés során azt is megkérdeztük a nappali ellátást nyújtó intézmények kábítószer-fogyasztó igénybevevőitől, hogy **hol élnek, hol laknak**. Az adatfelvétel idején a legtöbben, 68 fő (47,6%) a szülőkkel, a szülők lakásában éltek, 31 fő (21,7%) bérelt lakásban (egyedül vagy másokkal közösen) lakott. További 17 fő (11,9%) élt saját tulajdonú lakásában, míg 9 fő (6,3%) utcán, közterületen.

A válaszadók lakóhelyének és nemének összevetéséből származó részletes adatokat a 14. számú táblázat tartalmazza.

14. sz. táblázat: A megkérdezett lakóhelye nemek szerint

A megkérdezett hol él, hol lakik?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
saját tulajdonú lakásában	fő	16	1	17
	%	13,7	3,8	11,9
bérelt lakásban egyedül	fő	11	1	12
	%	9,4	3,8	8,4
bérelt lakásban másokkal közösen	fő	13	6	19
	%	11,1	23,1	13,3
szülei lakásában	fő	56	12	68
	%	47,9	46,2	47,6
nevelőintézetben vagy nevelőszülőknél	fő	1	1	2
	%	0,9	3,8	1,4
ismerősnél, barátnál ingyenesen	fő	3	1	4
	%	2,6	3,8	2,8
egyéb rokonnál ingyenesen	fő	2	1	3
	%	1,7	3,8	2,1
szociális intézményben	fő	2	-	2
	%	1,7	-	1,4
lakás céljára nem alkalmas helyiségben	fő	4	-	4
	%	3,4	-	2,8
utcán, közterületen	fő	8	1	9
	%	6,8	3,8	6,3
egyéb helyen	fő	1	2	3
	%	0,9	7,7	2,1
Összesen	fő	117	26	143
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 14. számú táblázatból, hogy mind a férfiak, mind a nők a szülők lakásában élnek a legnagyobb – és közel azonos – arányban. Különbözik a két nem abban, hogy a férfiakra sokkal inkább jellemző, hogy saját tulajdonú lakásban vagy bérelt lakásban egyedül élnek, míg a nők esetében jellemzőbb, hogy másokkal közösen élnek bérelt lakásban. Nagyobb arányban jellemző a férfiakra, mint a nőkre, hogy utcán, közterületen, lakás céljára nem alkalmas helyiségben élnek. A nők esetében viszont valamivel nagyobb arányban fordul elő, hogy rokonoknál, ismerősöknél, barátoknál laknak – bár ez a lakhatási megoldási forma a válaszadók körében összességében is elég alacsony arányt jelent.

A lakóhely összevetése az életkorral nem hozott váratlan információkat. A 14-18 évesek túlnyomó többsége (86,7%) szülei lakásában él. (A fennmaradó 13,3% pedig nevelőintézetben vagy nevelőszülőknél.) A 19-24 (58,2%) és a 25-29 évesek (40,0%) is szüleik lakásában élnek a legnagyobb arányban. A 30 évesek és annál idősebbek pedig saját tulajdonú lakásukban élnek a legnagyobb arányban. Az utcán, közterületen élők szinte kizárólag 19-29 év közöttiek.

Mind a munkaviszonnal rendelkező, mind a munkaviszonnal nem rendelkezők körében a szülők lakásában élők vannak a legmagasabb (közel 50,0%) arányban. A munkaviszonnal rendelkező válaszadók nagyobb arányban vannak mind a saját tulajdonú lakásban, mind a bérelt lakásban élők között a munkaviszonnal nem rendelkezőknél. Kizárólag a munkaviszonnal nem rendelkezőkre jellemző az ismerősnél, barátnál, utcán, közterületen, szociális intézményben és a lakás céljára nem alkalmas helyiségben megoldott lakhatás.

A szenvedélybetegség a válaszadók életében

A tanulmány eddigi részében főként demográfiai adatokkal foglalkoztunk. A most következő részben azokat a kérdéseket elemezzük, melyek a válaszadók szenvedélybetegségéről adnak információt.

E kérdéscsoportban az első kérdésünk arra vonatkozott, hogy a megkérdezett **szenvedélybetegnek, függőnek tekinti-e magát**. A kérdésre 60 fő (42,0%) válaszolt igennel, 45 fő (31,5%) nemmel és 38 fő (26,6%) nem válaszolt.

A nők nagyobb arányban (53,8%) tekintik magukat szenvedélybetegnek (függőnek), mint a válaszadó férfiak (39,3%). A kérdésre nem válaszolók körében a férfiak vannak nagyobb arányban, a férfiak 28,2%-a, míg a nők 19,2%-a nem adott választ.

A fenti kérdésre kapott válaszokat is áttekintettük az életkori csoportok függvényében, az adatokat a 15. számú táblázat mutatja.

15. sz. táblázat: A megkérdezett szenvedélybetegnek tekinti-e magát?

A megkérdezett szenvedélybetegnek tekinti-e magát?		A megkérdezett életkora					Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	
igen	fő	7	13	18	20	2	60
	%	46,7	23,6	45,0	69,0	50,0	42,0
nem	fő	7	20	12	4	2	45
	%	46,7	36,4	30,0	13,8	50,0	31,5
nincs válasz	fő	1	22	10	5	-	38
	%	6,7	40,0	25,0	17,2	-	26,6
Összesen	fő	15	55	40	29	4	143
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 15. számú táblázatból, hogy a 30-39 évesek (69,0%) tekintik magukat szenvedélybetegnek a legnagyobb arányban, míg a legkisebb arányt (23,6%) a 19-24 évesek körében tapasztaljuk – bár esetükben a legmagasabb a nem válaszolók száma és aránya.

Az iskolai végzettséggel való összevetésben azt tapasztaltuk, hogy a főiskolai (100,0%) és a gimnáziumi (76,5%) végzettségűek vallják magukat legnagyobb arányban szenvedélybetegnek, de még a kevesebb mint nyolc általánost végzettek 42,9%-a is. A többi – nyolc általános, szakmunkásképző és szakközépiskolai – iskolai végzettség esetében a válaszadók egyharmada vallotta magát szenvedélybetegnek. A magukat szenvedélybetegnek nem tekintők aránya a szakközépiskolát végzettek körében a legmagasabb (53,8%).

Azzal az összevetéssel kapcsolatban, hogy a válaszadó szenvedélybetegnek tekinti-e magát és hogy mióta veszi igénybe az intézmény szolgáltatásait azt tapasztaltuk, hogy minél hosszabb ideje veszik igénybe az intézményt, annál nagyobb arányban vallják magukat szenvedélybetegnek.

A 16. számú táblázat tartalmazza a válaszadók **szenvedélybetegségének típusát** nemenkénti bontásban. (A megkérdezetteknek több válasz megjelölésére is lehetőségük volt.)

16. sz. táblázat: A szenvedélybetegség típusa nemenkénti bontásban

A szenvedélybetegség típusa	Férfiak		Nők		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%
alkoholfüggőség	6	13,0	3	21,4	9	15,0
kábítószer-függőség	37	80,4	13	92,3	50	83,3
szervesoldószer-függőség	5	10,9	1	7,1	6	10,0
gyógyszerfüggőség	7	15,2	3	21,4	10	16,7
politoxikománia	8	17,4	2	14,3	10	16,7
játékszenvedély	1	2,2	-	-	1	1,7
nikotinfüggőség	32	69,6	4	28,6	36	60,0
egyéb	3	6,5	2	14,3	5	8,3
Válaszolók összesen	46	100,0	14	100,0	60	100,0

Láthatjuk a 16. számú táblázat adataiból, hogy összességében és mindkét nem esetében a kábítószer-függőség jelenik meg a legnagyobb arányban. A nikotinfüggőség áll a második helyen mindkét nem esetében, de a férfiak körében több mint 40,0%-kal meghaladja a nők körében tapasztaltakat. A férfiak esetében a harmadik leggyakoribb függőség a politoxikománia (17,4%), a nőknél pedig az alkohol-és a gyógyszerfüggőség (21,4%). Az egyéb kategória zömében társfüggőséget takar, és megjelenítettek még itt evészavart, számítógép-függőséget.

A szenvedélybetegség típusát is megnéztük az életkori csoportok függvényében, a részletes adatokat a 17. sz. táblázat mutatja.

17. sz. táblázat: A szenvedélybetegség típusa életkori csoportok szerint

A szenvedélybetegség típusa	14-18 éves		19-24 éves		25-29 éves		30-39 éves		40-49 éves		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
alkoholfüggőség	1	14,3	1	7,7	3	16,7	4	20,0	-	-	9	15,0
kábítószer-függőség	7	100,0	8	61,5	16	88,9	17	85,0	2	100,0	50	83,3
szervesoldószer-függőség	-	-	1	7,7	2	11,1	3	15,0	-	-	6	10,0
gyógyszerfüggőség	1	14,3	3	23,1	4	22,2	2	10,0	-	-	10	16,7
politoxikománia	1	14,3	1	7,7	2	11,1	6	30,0	-	-	10	16,7
játékszenvedély	-	-	-	-	-	-	1	5,0	-	-	1	1,7
nikotinfüggőség	4	57,1	6	46,2	11	61,1	14	70,0	1	50,0	36	60,0
egyéb	1	14,3	-	-	3	16,7	1	5,0	-	-	5	8,3
Válaszolók összesen	7	100,0	13	100,0	18	100,0	20	100,0	2	100,0	60	100,0

Láthatjuk a 17. számú táblázatból, hogy minden életkori csoportban a kábítószer-függőség a leggyakoribb, a nikotinfüggőség pedig a második leggyakoribb függőség. Ez az a kétféle függőség, mellyel minden életkori csoportban találkozunk. A gyógyszerfüggőség a 19-29 évesekre jellemző a legnagyobb arányban, az alkoholfüggőség és a politoxikománia a 30-39 évesekre.

Az iskolai végzettség és a szenvedélybetegség típusa közötti kapcsolatot a 18. számú táblázat mutatja.

18. sz. táblázat: A szenvedélybetegség típusa iskolai végzettség szerint

A szenvedélybetegség típusa	Legfeljebb nyolc általános		Szakmunkásképző		Szakközépiskola vagy gimnázium		Főiskola		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
alkoholfüggőség	4	13,8	1	8,3	4	22,2	-	-	9	15,0
kábítószer-függőség	22	75,7	10	83,3	17	94,4	1	100,0	50	83,3
szervesoldószer-függőség	4	13,8	1	8,3	1	5,6	-	-	6	10,0
gyógyszerfüggőség	6	20,7	2	16,7	2	11,1	-	-	10	16,7
politoxikománia	5	17,2	1	8,3	4	22,2	-	-	10	16,7
játékszenvedély	-	-	1	8,3	-	-	-	-	1	1,7
nikotinfüggőség	15	51,7	7	58,3	13	72,2	1	100,0	36	60,0
egyéb	1	3,4	1	8,3	3	16,7	-	-	5	8,3
Válaszolók összesen	29	100,0	12	100,0	18	100,0	1	100,0	60	100,0

A 18. számú táblázat adataiból láthatjuk, hogy az alkoholfüggőség a szakközépiskolai és gimnáziumi végzettséggel rendelkezők körében a legjellemzőbb (22,2%). Láthatjuk továbbá, hogy a kábítószer-fogyasztók aránya annál nagyobb minél magasabb iskolai

végzettségű csoportot vizsgálunk (bár csupán egyetlen főiskolai végzettségű, magát szenvedélybetegnek tekintő válaszadónk van). A szervesoldószer-függőség és a gyógyszerfüggőség a legfeljebb nyolc általánost végzettek körében a legnagyobb arányú, míg a politoxikománia a szakközépiskolát és gimnáziumot végzettek között. A nikotinfüggőség pedig az összes csoport esetében eléri, illetve jelentősen meghaladja az 50,0%-ot.

Fontos információnak tartottuk a **szenvedélybetegség fennállásának idejét** is. Az erre vonatkozó átlagos értékeket a 19. számú táblázat mutatja.

19. sz. táblázat: Az egyes szenvedélybetegségek fennállásának átlagos ideje életkor szerinti bontásban

A szenvedélybetegség típusa	14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	Átlagos érték az összes válaszolóra vetítve
	hónap	hónap	hónap	hónap	hónap	hónap
alkoholfüggőség	53,0	123,7	141,0	223,7	-	148,6
kábítószer-függőség	54,1	83,4	109,2	170,1	306,0	114,2
szervesoldószer-függőség	-	90,9	125,6	211,5	-	140,7
gyógyszerfüggőség	120,0	71,0	104,0	128,0	-	103,2
politoxikománia	48,0	75,0	105,0	221,5	-	157,9
játékszenvedély	-	-	-	168,0	-	168,0
nikotinfüggőség	62,4	119,3	154,7	225,1	360,0	157,6
egyéb	18,0	-	187,3	391,0	-	194,2

Láthatjuk a 19. számú táblázatból, hogy az összes válaszolóra vetített átlagos érték az egyéb függőség esetén a legmagasabb (194,2 hó). Ezt követi a játékszenvedély, majd a politoxikománia átlagos fennállási ideje. S látható, hogy az életkor előrehaladtával csaknem minden szenvedélybetegség típus átlagos fennállási ideje nő. Nem találkozunk olyan átlagos értékkel, mely ne érné el a négy évet.

Végül e kérdés kapcsán áttekintettük, hogy egy-egy válaszadó **hányféle függőséget jelölt meg** az adatfelvétel idején.. Az ezzel kapcsolatos részletes adatokat nemenkénti bontásban a 20. számú táblázat tartalmazza.

20. sz. táblázat: Az egy válaszadó által megjelölt függőségek száma és aránya nemenkénti bontásban

A megjelölt függőségek száma		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
egy	fő	15	7	22
	%	32,6	50,0	36,7
kettő	fő	19	4	23
	%	41,3	28,6	38,3
három	fő	7	2	9
	%	15,2	14,3	15,0
négy és hét között	fő	5	1	6
	%	10,9	7,1	10,0
Összesen	fő	46	14	60
	%	100,0	100,0	100,0

Látható a 20. számú táblázatból, hogy a férfiak leggyakrabban kétféle (41,3%), a nők egyféle (50,0%) függőséget jelöltek meg. A három- és annál többféle függőségben szenvedők között valamivel nagyobb arányban vannak a férfiak (26,1%), mint a nők (21,4%).

A függőségek számát összevetve a válaszadók életkorával azt tapasztaltuk, hogy a négy-, illetve annál többféle függőségben szenvedők 25-39 év közöttiek. A további vonatkozó adatokat a 21. számú táblázat tartalmazza.

21. sz. táblázat: Az egy válaszadó által megjelölt függőségek száma és aránya életkori csoportonként

A megjelölt függőségek száma		A megkérdezett életkora					Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	
egy	fő	2	8	6	5	1	22
	%	28,6	61,5	33,3	25,0	50,0	36,7
kettő	fő	2	3	6	11	1	23
	%	28,6	23,1	33,3	55,0	50,0	38,3
három	fő	3	2	4	-	-	9
	%	42,9	15,4	22,2	-	-	15,0
négy és hét között	fő	-	-	2	4	-	6
	%	-	-	11,2	20,0	-	10,0
Összesen	fő	7	13	18	20	2	60
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 21. számú táblázat adataiból, hogy a legfiatalabb válaszadók körében meglehetősen magas – és körükben a legmagasabb – a háromféle függőséggel küzdők aránya. Az egyféle szenvedélybetegséggel küzdők a 19-24 évesek között vannak a legtöbben (61,5%), míg a kétféle függőséggel küzdők a 30-39 évesek között (55,0%).

Az iskolai végzettségekkel történt összevetésben azt tapasztaltuk, hogy a kevesebb, mint nyolc általánossal és a főiskolai diplomával bíró válaszadók kivétel nélkül kétféle

szenvedélybetegséggel küzdenek. Szintén kétféle függőséget jelöltek meg legnagyobb arányban a szakközépiskolai és gimnáziumi érettségivel rendelkezők is. A nyolc általánost és a szakmunkásképzőt végzettekre egyféle függőség a jellemző. A négy- vagy annál többféle függőség a szakmunkásképzőt és gimnáziumot végzettek körében jelenik meg.

Függetlenül attól, hogy a válaszadó szenvedélybetegnek tekinti-e magát vagy sem, illetve attól, hogy milyen szenvedélybetegséggel él, megkérdeztük, **milyen kábítószer próbált már ki / használt élete során.** A különböző szerekre vonatkozó gyakoriságokat a 22. számú táblázat foglalja össze.

22. táblázat: Az egyes kábítószereket valaha használók száma és aránya

A kábítószer megnevezése	A kábítószer már használók	
	száma (fő)	aránya (%)
ópium	30	21,0
heroin	45	31,5
morfín	28	19,6
egyéb ópiátok	36	25,2
szintetikus kábító fájdalomcsillapítók	47	32,9
methadon	31	21,7
kokain (só)	48	33,6
kokain bázis („crack”)	9	6,3
marihuana	125	87,4
hasis	63	44,1
lsd	57	39,9
amfetamin	88	61,5
metamfetamin	35	24,5
egyéb amfetamin, extasy	74	51,7
barbiturátok	26	18,2
benzodiazepinek	40	28,0
szerves oldószerek (inhalánsok)	42	29,4
egyéb kábítószer	22	15,4
alkohol	124	86,7
cigaretta	129	90,2
A kérdésre választ adók összesen	143	100,0

Láthatjuk a 22. számú táblázat adataiból, hogy a legtöbb válaszadó által már használt, illetve kipróbált szer a marihuana, amfetamin és egyéb amfetamin, extasy. A kevesek által használt szerek: kokain bázis („crack”), egyéb kábítószer és barbiturátok. Az egyéb kábítószer megnevezés a következőket takarja: különböző gombák, kaktusz, rush, kodein, habszifon, jaba.

Rákérdeztünk arra is, hogy a valaha kipróbált, illetve használt szerek közül melyek azok, melyeket a válaszadók az adatfelvétel időpontjában is használtak. Azt tapasztaltuk, hogy: ópiumot 2 fő (az azt valaha használók 6,7%-a), heroint 3 fő (6,7%), morfint 2 fő (7,1%), egyéb ópiátokat 5 fő (13,9%), szintetikus kábító fájdalomcsillapítókat szintén 5 fő (10,6%), methadont 18 fő (58,6%) – a válaszadók egy része az adott intézmény methadon-programjában vett részt az adatfelvétel idején. A válaszadók közül 1 fő (az azt valaha használók 11,1%-a) használt a lekérdezéskor kokain bázist, 39 fő (31,2%) marihuanát, 4 fő (6,3%) hasist, 2 fő (3,5%) LSD-t, 10 fő (11,4%) amfetamint, 1 fő (2,8%) metamfetamint, 6 fő (8,1%) egyéb amfetamint, 5 fő (19,2%) barbiturátokat, 13 fő (32,5%) benzodiazepineket, 16 fő (38,1%) szerves oldószereket.

Az alkohol és a cigaretta használatát említették a legnagyobb arányban a válaszadók: alkoholt 52 fő (a valaha alkoholt használók 41,9%-a), cigarettát 116 fő (a valaha cigarettát használók 89,9%-a) használt az adatfelvétel idején.

A 23. számú táblázat segítségével járjuk körül azt, hogy mutatkozik-e különbség az egyes szerek kipróbálásában, valaha történt használatában a férfiak és nők között.

23. sz. táblázat: Az egyes kábítószereket valaha használók száma és aránya nemeként

A szenvedélybetegség típusa	Férfiak		Nők		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%
ópium	25	21,4	5	19,2	30	21,0
heroin	35	29,9	10	38,5	45	31,5
morfín	25	21,4	3	11,5	28	19,6
egyéb ópiátok	30	25,6	6	23,1	36	25,2
szintetikus kábító fájdalomcsillapítók	35	29,9	12	46,2	47	32,9
methadon	25	21,4	6	23,1	31	21,7
kokain (só)	39	33,3	9	34,6	48	33,6
kokain bázis („crack”)	8	6,8	1	3,8	9	6,3
marihuana	100	85,5	25	96,2	125	87,4
hasis	52	44,4	11	42,3	63	44,1
lsd	49	41,9	8	30,8	57	39,9
amfetamin	74	63,2	14	53,8	88	61,5
metamfetamin	33	28,2	2	7,7	35	24,5
egyéb amfetamin, extasy	61	52,1	13	50,0	74	51,7
barbiturátok	24	20,5	2	7,7	26	18,2
benzodiazepinek	32	27,4	8	30,8	40	28,0
szerves oldószerek (inhalánsok)	37	31,6	5	19,2	42	29,4
egyéb kábítószer	20	17,1	2	7,7	22	15,4
alkohol	102	87,2	22	84,6	124	86,7
cigaretta	106	90,6	23	88,5	129	90,2
A kérdésre választ adók összesen	117	100,0	26	100,0	143	100,0

Láthatjuk a 23. számú táblázat adataiból, hogy a leggyakrabban használt, kipróbált szerek – marihuana, amfetamin, egyéb amfetamin, extasy, alkohol, cigaretta – nagyjából hasonló arányban jelennek meg mindkét nem képviselői között. Láthatjuk továbbá, hogy a nők nagyobb arányban használtak szintetikus kábító fájdalomcsillapítókat és heroint, míg a férfiak körében a morfin, az LSD, a metamfetamin, a barbiturátok és az egyéb kábítószeres használata gyakoribb.

A különböző szerek kipróbálásának gyakoriságát az életkori csoportok függvényében is áttekintettük, a vonatkozó adatokat mutatja a 24. számú táblázat.

24. sz. táblázat: Az egyes kábítószereket valaha használók száma és aránya életkori csoportonként

A szenvedélybetegség típusa	14-18 éves		19-24 éves		25-29 éves		30-39 éves		40-49 éves		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
ópium	1	6,7	4	7,3	9	22,5	14	48,3	2	50,0	30	21,0
heroin	1	6,7	8	14,5	15	37,5	19	65,5	2	50,0	45	31,5
morfin	-	-	2	3,6	10	25,0	14	48,3	2	50,0	28	19,6
egyéb ópiátok	2	13,3	6	10,9	11	27,5	15	51,7	2	50,0	36	25,2
szintetikus kábító fájdalomcsillapítók	6	40,0	9	16,4	17	42,5	13	44,8	2	50,0	47	32,9
methadon	-	-	3	5,5	10	25,0	16	55,2	2	50,0	31	21,7
kokain (só)	2	13,3	12	21,8	16	40,0	16	55,2	2	50,0	48	33,6
kokain bázis („crack”)	1	6,7	-	-	3	7,5	4	13,8	1	25,0	9	6,3
marihuana	15	100,0	52	94,5	32	80,0	23	79,3	3	75,0	125	87,4
hasis	8	53,8	15	27,3	20	50,0	17	58,6	3	75,0	63	44,1
LSD	4	26,7	16	29,1	18	45,0	16	55,2	3	75,0	57	39,9
amfetamin	6	40,0	30	54,5	30	75,0	18	62,1	4	100,0	88	61,5
metamfetamin	3	20,0	10	18,2	13	32,5	8	27,6	1	25,0	35	24,5
egyéb amfetamin, extasy	7	46,7	30	54,5	25	62,5	11	37,9	1	25,0	74	51,7
barbiturátok	1	6,7	7	12,7	6	15,0	10	34,5	2	50,0	26	18,2
benzodiazepinek	-	-	12	21,8	12	30,0	14	48,3	2	50,0	40	28,0
szerves oldószerek (inhalánsok)	1	6,7	11	20,0	13	32,5	16	55,2	1	25,0	42	29,4
egyéb kábítószer	2	13,3	4	7,3	7	17,5	8	27,6	1	25,0	22	15,4
alkohol	13	86,7	44	80,0	37	92,5	26	89,7	4	100,0	124	86,7
cigaretta	15	100,0	47	85,5	36	90,0	27	93,1	4	100,0	129	90,2
A kérdésre választ adók összesen	15	100,0	55	100,0	40	100,0	29	100,0	4	100,0	143	100,0

Amint a 24. számú táblázatból is láthatjuk, a felsorolásban szereplő szerek többségénél a legfiatalabb életkori csoporthoz képest különböző mértékben ugyan, de folyamatosan nő az egyes szereket használók aránya, kivétel ez alól pl. a marihuana, melynek esetében folyamatos csökkenés tapasztalható az idősebb korosztályok felé haladva.

A fenti kérdéshez kapcsolódóan tekintsük át, hogy az egyes válaszadók életük során összesen hányféle szert próbáltak, illetve használtak (ez esetben az alkoholt és a cigarettát

nem vettük figyelembe) az adatfelvétel időpontjáig. A 143 válaszadó közül 20 fő (14,0%) egyféle szert, 22 fő (15,4%) kétféle, 20 fő (14,0%) háromféle szert használt. Mind a 18-féle szert 1 fő (0,7%) próbálta ki élete során. Az átlagos érték 5,9 volt, tehát átlagosan 6-féle szert használtak a válaszadók. A leggyakoribb érték a 2, azaz a legtöbben (15,4%) kétféle szert próbáltak ki, illetve használtak.

Ha nemenkénti bontásban vizsgáljuk ezt a kérdést, azt tapasztaljuk, hogy a használt szerek átlagos száma a férfiak esetében 6, a nőknél pedig 5. A férfiakra legnagyobb arányban (16,2%) az egyféle szer használata jellemző, a nőkre pedig a kettő- (19,2%) és háromféle (19,2%) szer használata. Ugyanakkor meg kell említenünk azt is, hogy a férfiakra sokkal inkább jellemző tíz- vagy annál többféle szer használata, mint a nőkre.

A valaha használt szerek átlagos számát az életkori csoportokkal összevetve azt tapasztaltuk, hogy a kipróbált szerek átlagos száma folyamatosan növekszik az idősebb korosztályok felé haladva. A 14-18 évesek körében kaptuk a legalacsonyabb átlagos értéket (4), a legmagasabbat (9) pedig a 40-49 évesek körében.

Az iskolai végzettséggel történt összevetésben azt láttuk, hogy minél magasabb a válaszadók iskolai végzettsége, annál magasabb az általuk használt szerek átlagos száma. A 14-18 évesek körében 5, a 40-49 évesek körében pedig 11 a valaha kipróbált szerek száma.

A magukat szenvedélybetegnek tekintő válaszadók átlagosan 9-féle szert, míg azok, akik nem tekintik magukat annak átlagosan 4-féle szert használtak eddigi életük során.

A felmérés során kérdéseket tettünk fel arra vonatkozóan is, hogy a válaszadók **hány éves korukban fogyasztottak életükben először alkoholt, kábítószer** vagy más kábító hatású szert, és **mikor cigarettáztak először**. A 25. számú táblázatban összefoglaltuk nemenkénti bontásban a kapott átlagos és leggyakoribb értékeket.

25. sz. táblázat: A megkérdezettek első alkohol-, kábítószer-fogyasztása és cigarettázása nemenkénti bontásban

A megkérdezett hány éves korában...		A megkérdezett neme		Értékek az összes válaszadó esetében
		férfi	nő	
fogyasztott először alkoholt?	átlag (év)	13,9	13,8	13,9
	leggyakoribb érték (év)	14	14	14
a válaszadók száma (fő)		115	25	140
fogyasztott először kábítószer vagy más kábító hatású szert?	átlag (év)	17,0	16,6	16,9
	leggyakoribb érték (év)	14	14	14
a válaszadók száma (fő)		116	26	142
cigarettázott először?	átlag (év)	13,8	13,2	13,7
	leggyakoribb érték (év)	14	14	14
a válaszadók száma (fő)		112	24	136

Láthatjuk a 25. számú táblázatból, hogy az átlagos értékek szerint nincs lényeges eltérés a férfiak és nők között. Ez az átlagos életkor az alkohol és a cigaretta esetében nem éri el a 14. életévet sem, a kábítószer esetében pedig a 18. életévet. Láthatjuk, hogy mindkét nem esetében az a jellemző, hogy a legtöbben 14 évesen cigarettáztak először, illetve fogyasztottak alkoholt, kábítószer vagy egyéb kábító hatású szert.

Mind a férfiak, mind a nők ugyanazokat a kábítószereket fogyasztották első alkalommal a legnagyobb arányban, ezek a következők: marihuana, szerves oldószerek, speed.

Érdekes eredményt mutatnak az életkori csoportok függvényében megvizsgált átlagos értékek is, melyeket a 26. számú táblázat tartalmaz.

26. sz. táblázat: A megkérdezettek első alkohol-, kábítószer-fogyasztása és cigarettázása életkori csoportonként

A megkérdezett hány éves korában...		A megkérdezett életkora					Értékek az összes válaszadó esetében
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	
fogyasztott először alkoholt?	átlag (év)	12,2	13,6	14,5	14,4	15,0	13,9
	leggyakoribb érték (év)	13	14	14	14	13	14
a válaszadók száma (fő)		15	54	39	28	4	140
fogyasztott először kábítószer vagy más kábító hatású szert?	átlag (év)	14,0	15,6	14,0	18,9	23,5	16,9
	leggyakoribb érték (év)	14	14	14	15	14	14
a válaszadók száma (fő)		15	55	37	29	4	142
cigarettázott először?	átlag (év)	12,2	13,3	17,7	15,0	14,0	13,7
	leggyakoribb érték (év)	12	14	14	15	12	14
a válaszadók száma (fő)		15	52	37	28	4	136

A 26. számú táblázat adataiból láthatjuk, hogy az alkohol esetében minél idősebb korcsoportokat nézünk, annál későbbi az első alkoholfogyasztás időpontja. Az első kábítószer-fogyasztás esetében ez a tendencia a 25-29 évesek, a cigaretta esetében pedig a 30-39 évesek körében megtörik.

Összeállítottunk egy rövid kérdés-csoportot a válaszadók **absztinens időszakára** vonatkozóan is. Elsőként arra voltunk kíváncsiak, hogy volt-e valaha absztinens („tisztá”, szerektől mentes) időszak az életükben. A válaszadók közül 102 fő (71,3%) válaszolt igennel, 28 fő (19,6%) nemmel, és 13 fő (9,1%) nem válaszolt a kérdésre.

A nők nagyobb arányban (84,6%) számoltak be absztinens időszakról, illetve időszakokról, mint a férfiak (68,4%).

Az életkorral való összevetésben azt tapasztaltuk, hogy minél idősebb életkori csoportot vizsgálunk, annál nagyobb arányban vannak azok, akiknek életében volt már absztinens időszak. A 14-18 évesek kétharmada (66,7%), a 19-24 évesek 61,8%-a, a 25-29 évesek 77,5%-a, a 30-39 évesek 79,3%-a és a 40-49 évesek 100,0%-a mondta azt, hogy volt szerektől mentes időszak az életében.

Az iskolai végzettség esetén azt láttuk, hogy a kevesebb, mint nyolc általánossal (57,1%) és a szakmunkásképzővel (56,3%) rendelkezők valamivel több mint fele, a nyolc általánossal bírók közel háromnegyede (72,6%), a szakközépiskolát végzettek 84,6%-a és a gimnáziumi végzettségűek 94,1%-a számolt be absztinens időszakról. (A főiskolai diplomával rendelkező válaszadó nem számolt be absztinens időszakról.)

Azok a válaszadók, akik szenvedélybetegnek tekintik magukat nagyobb arányban (86,7%) számoltak be absztinens időszakról, mint azok, akik nem tekintik magukat szenvedélybetegnek (68,9%).

Arra is rákérdeztünk, hogy hány alkalommal és összesen hány hónapig tartottak a válaszadók életében az absztinens időszakok. Átlagosan 2,6 alkalomról számoltak be a válaszadók (a legkevesebb 1, míg a legtöbb 11 alkalom volt), a leggyakoribb érték az 1-es volt, tehát a legtöbb válaszadónak egy alkalommal volt szerektől mentes időszaka. Ebben nem különböznek a férfiak és a nők, mindkét esetben az 1-es volt a leggyakoribb érték. Az átlagos érték esetén is kicsi a különbség: a nők átlagosan 2,3, a férfiak 2,7 „tisztá” időszakról számoltak be.

Az absztinens időszakok átlagos hossza 24 hónap, a leggyakoribb megjelölt érték pedig a 2 hónap. (A legrövidebb szerektől mentes időszak 1 hét, a leghosszabb 129 hónap volt.) Az absztinens időszakok átlagos hossza különbözik a férfiak és nők esetében: a férfiaknál 26 hónap, a nőknél 16,9 hónap.

Nyitott kérdés keretében kérdeztük az igénybevevőket arról, hogy mit tartanak a **visszaesés okának**, a kérdésre 57 fő válaszolt (az absztinens időszakot megélők 55,9%-a). Közülük a legtöbben, 18 fő (28,1%) a barátok, a társaság, a bulik hatását említette a visszaesés okaként. Néhány idézet példaként: „felbukkantak a régi ismerősök”, „a baráti kör”, „haverok, buli alkalmával”, „visszatértem a régi barátokhoz”. A férfiak lényegesen nagyobb arányban említették a baráti társaság hatását a visszaesés okaként, mint a nők (egy nő kivételével, kizárólag férfiak adták ezt a választ). Voltak, akik családi, kapcsolati problémákat említettek válaszukban, pl. „az élettársammal való veszekedések”, „a régi párom hiánya”, „magánéleti problémák”, „elhagyott az élettársam”. Találkozhatunk még a válaszok között közeli családtag halálával, pl. „édesanyám halála”, „a kislányom halála”; illetve olyan válaszokkal is, mint pl. „nem akartam igazán leállni”, „pszichésen gyenge voltam”, „anyagozni akartam”, „szerettem volna egy jót szívni”.

Szintén nyitott kérdés segítségével kérdeztük az igénybevevőket arról, hogy mit gondolnak, **mire lett volna szükségük ahhoz, hogy elkerüljék a visszaesést**. Erre a kérdésre 51 fő válaszolt (az absztinens időszakot megélők 50,0%-a). A kérdésre 4 fő (7,8%) válaszolta azt, hogy nem akarta elkerülni a visszaesést, 5 fő (9,8%) pedig azt, hogy más baráti kör, más társaság esetén elkerülhette volna a visszaesést. Voltak, akik a környezetváltás, a változás; a megértés, támogatás szükségességét említették. De akadtak olyan válaszok is, mint pl. „a

kábítószer kivonása a forgalomból”, „hogy elérjem azt az érzést tisztán, mint amikor anyag van bennem”, „kitartásra”, „önkontrollra”, „akaraterőre”.

A válaszadóink egyötöde, 31 fő (21,7%) mondta azt, hogy van valamilyen **krónikus betegsége**, 111 főnek (77,6%) nincsen, 1 fő (0,7%) pedig nem válaszolt. A nők között nagyobb arányban (34,6%) vannak a krónikus betegséggel küzdők, mint a férfiaknál (18,8%). Az életkori csoportokat vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy a legfiatalabb korosztályban – a 14-18 évesek körében – a legalacsonyabb (6,7%) a krónikus betegségről beszámoló aránya. A többi életkori csoportban a válaszadók egynegyede, illetve egyötöde küzd valamilyen krónikus betegséggel. A krónikus betegség pl. 7 fő esetében pszichés megbetegedéseket (pl. elmezavar, személyiségzavar, pánikbetegség) takar, 4 fő esetében veseproblémákat (pl. vese-elégtelenség, vesegyulladás), 3 fő esetében allergiát, 2 fő esetében hepatitis C-t, 2 fő esetében hasnyálmirigy gyulladást.

A krónikus betegséggel küzdők 6 fő (19,4%) nem adott választ arra a kérdésre, hogy részesül-e kezelésben, további 6 fő (19,4%) nem részesül kezelésben, és 19 fő (61,2%) mondta az adatfelvétel idején, hogy kezelik. A krónikus betegségben szenvedő nők nagyobb arányban (71,4%) számoltak be betegségük kezeléséről, mint a férfiak (63,6%).

Elvárások, szükségletek és az intézményrendszerrel kapcsolatos tapasztalatok

A felmérés során nyitott kérdés segítségével kérdeztük az igénybevevőket arról, hogy **miért veszik igénybe az adott nappali ellátást nyújtó intézményt**. A válaszokat a könnyebb kezelhetőség és a további összevetések érdekében kódoltuk, kategorizáltuk. Erre a kérdésünkre összesen 101 fő (70,6%) adott választ. A válaszokat és azok megoszlását a 27. számú táblázat mutatja nemenkénti bontásban.

27. sz. táblázat: Az intézmény igénybevételének oka nemenkénti bontásban

Miért veszi igénybe az adott nappali ellátást nyújtó intézményt?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
tisztta, józan maradjon	fő	9	6	15
	%	11,1	30,0	14,9
büntetés elkerülése (rendőrség, ügyészség küldte) miatt	fő	20	3	23
	%	24,7	15,0	22,8
elterelés céljából	fő	7	-	7
	%	8,6	-	6,9
le akar szokni a kábítószerrel	fő	5	3	8
	%	6,2	15,0	7,9
methadon kezelés miatt	fő	9	1	10
	%	11,1	5,0	9,9
segítségre volt szüksége	fő	6	1	7
	%	7,4	5,0	6,9
az életviteléhez segítséget, biztonságot nyújt	fő	13	2	15
	%	16,0	10,0	14,9
egyéb	fő	12	4	16
	%	14,8	20,0	15,8
Összesen	fő	81	20	101
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 21. számú táblázat adataiból, hogy összességében a büntetés elkerülése szerepel legnagyobb arányban a válaszok között, a válaszadók több mint egyötöde (22,8%) mondta azt, hogy emiatt veszi igénybe a nappali ellátást nyújtó intézmény szolgáltatásait. A nők közel egyharmada (30,0%) mondta azt, hogy azért veszi igénybe az intézményt, hogy tiszta, józan maradjon. Szintén nagyobb arányban találjuk a nők között (15,0%) azokat a válaszadókat, akik azért veszik igénybe a szolgáltatásokat, mert le akarnak szokni a kábítószerrel. A férfiak legnagyobb arányban (24,7%) a büntetés elkerülését említették az igénybevétel okaként. Szintén a férfiak említették nagyobb arányban az elterelést (8,6%) és a methadon programban való részvételt (11,1%) is. Egyéb választ összesen 15,8%-uk adott, e válaszok a következőket takarják pl. „fürdés, tisztálkodás”, „szeretetre vágytam”, „ide rendelték”, „az osztályfőnököm javasolta”, „itt dolgozom, alapító tag vagyok”.

Az intézmény igénybevételének okára kapott válaszokat is összevetettük az életkorral, az erre vonatkozó részletes adatokat a 28. számú táblázat mutatja.

28. sz. táblázat: Az intézmény igénybevételének oka életkori csoportonként

Miért veszi igénybe az adott nappali ellátást nyújtó intézményt?	14-18 éves		19-24 éves		25-29 éves		30-39 éves		40-49 éves		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
tiszta, józan maradjon	3	21,4	2	6,3	4	13,3	6	28,6	-	-	15	14,9
büntetés elkerülése (rendőrség, ügyészség küldte) miatt	4	28,6	11	34,4	7	23,3	-	-	1	25,0	23	22,8
elterelés céljából	2	14,3	2	6,3	2	6,7	1	4,8	-	-	7	6,9
le akar szokni a kábítószerrel	3	21,4	2	6,3	2	6,7	1	4,8	-	-	8	7,9
methadon kezelés miatt	-	-	1	3,1	3	10,0	6	28,6	-	-	10	9,9
segítségre volt szüksége	-	-	2	6,3	3	10,0	2	9,5	-	-	7	6,9
az életviteléhez segítséget, biztonságot nyújt	2	14,3	3	9,4	5	16,7	4	19,4	1	25,0	15	14,9
egyéb	-	-	9	28,1	4	13,3	1	4,8	2	50,0	16	15,8
Összesen	14	100,0	32	100,0	30	100,0	21	100,0	4	100,0	101	100,0

Láthatjuk a 28. számú táblázat adataiból, hogy a három legfiatalabb korosztály képviselői között a büntetés elkerülése szerepel a legnagyobb arányban a válaszok között, a 30-39 éveseknél a tisztaság, józanság megőrzése (28,6%) és a methadon program (28,6%), a 40-49 évesek között pedig az egyéb válaszok jelennek meg leginkább (50,0%).

A szolgáltatások igénybevételének okait is megvizsgáltuk a válaszadók iskolai végzettsége mentén. Az így nyert adatokat a 29. számú táblázat tartalmazza.

29. sz. táblázat: Az intézmény igénybevételének oka az iskolai végzettség szerint

Miért veszi igénybe az adott nappali ellátást nyújtó intézményt?	Legfeljebb nyolc általános		Szakmunkásképző		Szakközépiskola		Gimnázium		Főiskola		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
tiszta, józan maradjon	10	19,2	1	4,3	-	-	3	21,3	1	100,0	15	14,9
büntetés elkerülése (rendőrség, ügyészség küldte) miatt	9	17,3	7	30,4	4	33,3	3	21,3	-	-	23	22,8
elterelés céljából	5	9,6	1	4,3	1	8,3	-	-	-	-	7	6,9
le akar szokni a kábítószerrel	6	11,5	1	4,3	1	8,3	-	-	-	-	8	7,9
methadon kezelés miatt	2	3,8	3	13,0	1	8,3	4	30,8	-	-	10	9,9
segítségre volt szüksége	4	7,7	3	13,0	-	-	-	-	-	-	7	6,9
az életviteléhez segítséget, biztonságot nyújt	8	15,4	3	13,0	3	25,0	1	7,7	-	-	15	14,9
egyéb	8	15,4	4	17,4	2	16,7	2	15,4	-	-	16	15,8
Összesen	52	100,0	23	100,0	12	100,0	13	100,0	1	100,0	101	100,0

Láthatjuk a 29. számú táblázat adataiból, hogy a legalacsonyabb (19,2%) és a legmagasabb végzettséggel rendelkezők körében (100,0%) azok vannak a legnagyobb

arányban, akik a tisztaságuk megőrzése érdekében veszik igénybe az intézményt (bár főiskolai végzettségű válaszadónk egy van). A szakmunkásképzőt és a szakközépiskolát végzettek között az intézményt a büntetés elkerülése céljából igénybevevők jelennek meg a legnagyobb, egyharmad körüli arányban. A gimnáziumi érettségivel rendelkezők közel egyharmada (30,8%) pedig a methadon kezelést említette az igénybevétel okaként.

E kérdéskör kapcsán érdemes szemügyre vennünk azokat az adatokat, melyek az intézmény igénybevételének oka és a válaszadó betegségtudata közötti kapcsolatot mutatják (lásd 30. számú táblázat).

30. sz. táblázat: Az intézmény igénybevételének oka és a válaszadó betegségtudata közötti kapcsolat

Miért veszi igénybe az adott nappali ellátást nyújtó intézményt?		A megkérdezett szenvedélybetegnek tekinti-e magát?		Összesen
		igen	nem	
tisztta, józan maradjon	fő	14	1	15
	%	25,0	2,2	14,9
büntetés elkerülése (rendőrség, ügyészség küldte) miatt	fő	2	21	23
	%	3,6	46,7	22,8
elterelés céljából	fő	-	7	7
	%	-	15,6	6,9
le akar szokni a kábítószerrel	fő	6	2	8
	%	10,7	4,4	7,9
methadon kezelés miatt	fő	10	-	10
	%	17,9	-	9,9
segítségre volt szüksége	fő	4	3	7
	%	7,1	6,7	6,9
az életviteléhez segítséget, biztonságot nyújt	fő	11	4	15
	%	19,6	8,9	14,9
egyéb	fő	9	7	16
	%	16,1	15,6	15,8
A válaszadók összesen	fő	56	45	101
	%	100,0	100,0	100,0

Látható a 30. számú táblázat adataiból, hogy azok között, akik szenvedélybetegnek tekintik magukat lényegesen nagyobb arányban szerepelnek a következő válaszok: tisztta, józan maradjon (25,0%); le akar szokni a kábítószerrel (10,7%); az életviteléhez segítséget, biztonságot nyújt az intézmény, melyet igénybe vesz (19,6%). Akik nem tekintik magukat szenvedélybetegnek, jellemzően olyan választ adtak az igénybevétel okára, mint a büntetés elkerülése (46,7%) és az elterelés (15,6%).

A felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények igénybevevőit kérdeztük arról is, hogy **honnan szereztek tudomást az intézményről**. Ez esetben is nyitott kérdést alkalmaztunk, majd válaszaikat kódoltuk, kategorizáltuk. Összesen 102 fő (71,3%) válaszolt

kérdésünkre. Az általuk adott válaszok típusát és gyakoriságát mutatja a 31. számú táblázat nemenkénti bontásban.

31. sz. táblázat: Honnan szerzett tudomást az intézményről? – nemenkénti bontásban

Honnan szerzett tudomást az intézményről?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
ismerősöktől, barátoktól	fő	24	5	29
	%	29,3	25,0	28,4
közeli családtagtól	fő	4	3	7
	%	4,9	15,0	6,9
drogambulanciáról	fő	7	1	8
	%	8,5	5,0	7,8
rendőrségtől, ügyészségtől, bíróságon	fő	14	1	15
	%	17,1	5,0	14,7
bentlakásos intézményből	fő	1	2	3
	%	1,2	10,0	2,9
másik nappali ellátást nyújtó intézményből	fő	5	3	8
	%	6,1	15,0	7,8
pártfogótól	fő	14	1	15
	%	17,1	5,0	14,7
egyéb helyről	fő	13	4	17
	%	15,9	20,0	16,7
A válaszadók összesen	fő	82	20	102
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 31. számú táblázatból, hogy a válaszadók több mint egynegyede (28,4%) ismerősöktől, barátoktól szerzett tudomást az intézményről. Igen magas az egyéb helyről kategóriába sorolt válaszok aránya (16,7%), itt a következő válaszokat kaptuk pl. „gyermekjóléti szolgálattól”, „az egyetemen hallottam róla”, „a mentősöktől”, „családsegítő szolgálattól”, „az NA gyűléseken”.

A férfiak között nagyobb arányban vannak azok, akik a rendőrségen, bíróságon, ügyészségen és pártfogótól hallottak az adott intézményről. A nők körében pedig azok, akik közeli családtagtól, illetve más – bentlakásos és nappali ellátást nyújtó – intézményekben hallottak az általuk az adatfelvétel idején igénybe vett intézményről.

Az életkori csoportok mentén vizsgálva a kérdést, azt tapasztaltuk, hogy a legfiatalabb korcsoport kivételével ismerősöktől, barátoktól értesültek leginkább az intézményről és szolgáltatásairól válaszadóink, míg a 14-18 évesek elsősorban másik nappali ellátást nyújtó intézményből (28,6%), pártfogótól (21,4%) és közeli családtagtól (21,4%).

Az iskolai végzettséggel történt összehasonlásban azt láttuk, hogy a szakmunkásképzőt végzettek között a legtöbben (26,1%) a rendőrségen, bíróságon, ügyészségen hallottak az adott intézményről. A kevesebb mint nyolc általánossal rendelkezők 40,0%-a pártfogótól és

további 40,0%-a ismerősöktől, barátoktól értesült róla, míg a többi korosztály főként ismerősöktől, barátoktól.

Ez esetben is érdemes egy pillantást vetni arra a táblázatra, mely azt tartalmazza, hogy a magukat szenvedélybetegnek tekintők, illetve nem tekintők honnan és milyen arányban értesültek az általuk igénybe vett intézményről (lásd 32. számú táblázat).

32. sz. táblázat: Honnan szerzett tudomást az intézményről? – a betegségtudat függvényében

Honnan szerzett tudomást az intézményről?		A megkérdezett szenvedélybetegnek tekinti-e magát?		Összesen
		igen	nem	
ismerősöktől, barátoktól	fő	21	8	29
	%	36,8	17,8	28,4
közeli családtagtól	fő	6	1	7
	%	10,5	2,2	6,9
drogambulanciáról	fő	8	-	8
	%	14,0	-	7,8
rendőrségtől, ügyészségtől, bíróságon	fő	-	15	15
	%	-	33,3	14,7
bentlakásos intézményből	fő	3	-	3
	%	5,3	-	2,9
másik nappali ellátást nyújtó intézményből	fő	6	2	8
	%	10,5	4,4	7,8
pártfogótól	fő	1	14	15
	%	1,8	31,1	14,7
egyéb helyről	fő	12	5	17
	%	21,1	11,1	16,7
A válaszadók összesen	fő	57	45	102
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 32. számú táblázat adataiból, hogy jellemzően – és szinte kizárólag – azok hallottak a rendőrségen, bíróságon, ügyészségen (33,3%) és pártfogótól (31,1%) az intézményről, akik nem tekintik magukat szenvedélybetegnek.

A kábítószerrel leszokni akarók kétharmada (62,5%), és az életvitelükhöz segítséget, biztonságot nyújtó választ adók közel fele (46,7%) ismerősöktől, barátoktól értesült az intézményről. Az intézményt methadon kezelés miatt igénybevevők 40,0%-a drogambulancián hallott az intézményről, míg az elterelés céljából igénybevevők 57,1%-a a rendőrségen, ügyészségen, bíróságon, 42,9%-a pedig pártfogótól. S nem meglepő adat, hogy a büntetést elkerülni kívánók 43,5%-a pártfogótól, 30,4%-a pedig a rendőrségen, ügyészségen, bíróságon szerzett tudomást az intézményről és annak szolgáltatásairól.

A felmérés során kíváncsiak voltunk arra is, hogy a megkérdezett igénybevevőknek **milyen elvárásaik voltak** az intézmény megkeresése, igénybevétele előtt. Ez esetben is

nyitott kérdést alkalmaztunk, majd válaszaikat kódoltuk, kategorizáltuk. A kérdésre 78 fő (54,5%) válaszolt. A válaszok alakulását mutatja nemenkénti bontásban a 33. számú táblázat.

33. sz. táblázat: Milyen elvárásai voltak az intézménnyel kapcsolatban? – nemenkénti bontásban

Milyen elvárásai voltak az intézménnyel kapcsolatban?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
nem voltak elvárásai	fő	36	9	45
	%	58,1	56,3	57,7
segítséget várt a leszokáshoz / tisztán maradáshoz	fő	7	2	9
	%	11,3	12,5	11,5
beszélgessenek, foglalkozzanak vele	fő	6	2	8
	%	9,7	12,5	10,3
egyéb segítséget (pl. problémái megoldásában, tanulásban)	fő	4	2	6
	%	6,5	12,5	7,7
egyéb	fő	9	1	10
	%	14,5	6,3	12,8
A válaszadók összesen	fő	62	16	78
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 33. számú táblázat adataiból, hogy a válaszadók több mint felének (57,7%) nem voltak elvárásai az intézmény igénybevételét megelőzően, körükben picivel nagyobb arányban vannak a férfiak. Láthatjuk, hogy a nők nagyobb arányban várták azt, hogy beszélgessenek, foglalkozzanak velük, s szintén nagyobb arányban vártak egyéb segítséget aktuális problémáik megoldásában, mint a férfiak. A felsoroltakon kívül egyéb elvárást a férfiak nagyobb arányban fogalmaztak meg, néhány idézet ezek közül: „remélte, hogy kicsit jobb lesz, mint az előző hely”, „nincs vizelet- és vérvizsgálat”, „kedvesek legyenek”, „orvosi segítséget”, „methadont”.

A valamilyen elvárással rendelkezők (33 fő) válaszait összevetettük a válaszadók életkorával. Azt tapasztaltuk, hogy a 14-18 évesek legnagyobb arányban azt várták, hogy beszélgessenek, foglalkozzanak velük. A 19-24 évesek legnagyobb csoportja egyéb elvárásokat fogalmazott meg, míg a 25-29 és a 30-39 évesek legnagyobb arányban a leszokáshoz, tisztán maradáshoz szükséges segítséget vártak el. A 40-49 évesek csoportjában nem talákoztunk olyan válaszadóval, aki konkrét elvárásokat fogalmazott volna meg.

Az iskolai végzettség mentén vizsgálva az elvárásaikat megfogalmazó válaszadókat, azt tapasztaltuk, hogy a legfeljebb nyolc általánossal rendelkezők legnagyobb arányban beszélgetést, velük való foglalkozást vártak el, a szakmunkásképzőt végzettek pedig segítséget a leszokáshoz, tisztán maradáshoz. A szakközépiskolát és gimnáziumot végzettek körében az egyéb kategóriába sorolt válaszok voltak a leggyakoribbak. A főiskolai diplomával rendelkező válaszadó nem fogalmazott meg elvárásokat.

Az intézményre vonatkozó elvárások alakulását is megnéztük annak függvényében, hogy a válaszadó szenvedélybetegnek tekinti-e magát vagy sem. Erről ad eligazítást a 34. számú táblázat.

34. sz. táblázat: Milyen elvárásai voltak az intézménnyel kapcsolatban? – a betegségtudat függvényében

Milyen elvárásai voltak az intézménnyel kapcsolatban?		A megkérdezett szenvedélybetegnek tekinti-e magát?		Összesen
		igen	nem	
nem voltak elvárásai	fő	24	21	45
	%	52,2	65,6	57,7
segítséget várt a leszokáshoz / tisztán maradáshoz	fő	8	1	9
	%	17,4	3,1	11,5
beszélgessenek, foglalkozzanak vele	fő	4	4	8
	%	8,7	12,5	10,3
egyéb segítséget (pl. problémái megoldásában, tanulásban)	fő	5	1	6
	%	10,9	3,1	7,7
Egyéb	fő	5	5	10
	%	10,9	15,6	12,8
A válaszadók összesen	fő	46	32	78
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 34. számú táblázat adataiból, hogy nagyobb arányban vannak az elvárással nem rendelkezők azok között, akik nem tekintik magukat szenvedélybetegnek (65,6%). Szintén körükben a magasabb az egyéb kategóriába sorolt választ adók aránya (pl. „ne kelljen minden nap bemenni”), és azoké, akik beszélgetésre vágytak. A magukat szenvedélybetegnek tekintő válaszadók nagyobb arányban fogalmaztak meg konkrét segítségre vonatkozó elvárást (leszokáshoz, illetve aktuális problémáik megoldásához).

A felmérés során összeállítottunk egy kérdés-csoportot a nappali ellátást nyújtó intézmények igénybevevőinek szükségleteire vonatkozóan. Az első ilyen jellegű kérdésünk arra vonatkozott, hogy a válaszadónak **mire lenne szüksége ahhoz, hogy helyzetén szenvedélybetegségével, függőségével kapcsolatban változtatni tudjon.** A kérdést nyitott kérdés formájában tettük fel, melyre több választ is adhattak, többféle szükségletüket is megfogalmazhatták. A válaszokat az elemzés során kódoltuk, kategorizáltuk a könnyebb kezelhetőség és a szélesebb körű alkalmazhatóság érdekében. Erre a kérdésre 78 fő (54,5%) fogalmazott meg legalább egy szükségletet. A legtöbb megnevezett szükséglet hat volt egy (0,7%) válaszadó esetében. A 78 fő által megnevezett szükségleteket a válaszadók számára való tekintettel és a könnyebb áttekinthetőség érdekében együtt kezeljük, így megtudhatjuk azt, hogy hányan adtak meg egy adott kategóriához tartozó választ. Az erre vonatkozó részletes adatokat nemenkénti bontásban a 35. számú táblázat tartalmazza.

35. sz. táblázat: Mire lenne szüksége a változtatáshoz függőségével kapcsolatban? – nemenkénti bontásban

Mire lenne szüksége ahhoz, hogy helyzetén változtatni tudjon függőségével kapcsolatban?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
munkahely (pl. munkahelyet találni, jelenlegit megtartani)	fő	10	1	11
	%	16,7	5,6	14,1
tanulás, iskola befejezése	fő	5	3	8
	%	8,3	16,7	10,3
önsegítő csoport, NA gyűlés, sorstárs közösség	fő	6	4	10
	%	10,0	22,2	12,8
nyugodt családi háttér	fő	5	2	7
	%	8,3	11,1	9,0
kiegyensúlyozott kapcsolatok (pl. kialakítani, megtartani)	fő	14	7	21
	%	23,3	38,9	26,9
fenntartani a tiszta, józan életformát	fő	4	8	12
	%	6,7	44,4	15,4
kitartás, akaraterő, önuralom	fő	5	4	9
	%	8,3	22,2	11,5
jobb anyagi, lakhatási és szociális helyzet	fő	7	-	7
	%	11,7	-	9,0
kapcsolatban maradni az intézménnyel, segítő szakemberekkel	fő	2	-	2
	%	3,3	-	2,6
hobbi, sport, foglalkozások	fő	7	-	7
	%	11,7	-	9,0
egyéb	fő	36	7	43
	%	60,0	38,9	55,1
nem tudja	fő	7	-	7
	%	11,7	-	9,0
semmire	fő	1	-	1
	%	1,7	-	1,3
A válaszadók összesen	fő	60	18	78
	%	100,0	100,0	100,0

A 35. számú táblázatból láthatjuk, hogy milyen kategóriákba soroltuk be az igénybevevők válaszait. Látható, hogy az egyéb kategóriába sorolt válaszokat adtak a legmagasabb arányban (55,1%). Az egyéb kategória igen változatos válaszokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy mi lenne a válaszadó számára szükséges a változtatáshoz, pl. „utazásra”, „agymosásra”, „methadonra”, „nyugalomra”, „beismerésre, felismerésre”, de olyan válaszokat is olvashatunk itt mint „a gondolkodásmódom megváltoztatására”, „nem tudom elképzelni, hogy valaha tiszta legyek”, „őszinteségre”, „tisztességre”. Látható továbbá, hogy a válaszadók több mint egynegyede (26,9%) mondta azt, hogy kiegyensúlyozott kapcsolatokra van szüksége ahhoz, hogy jelenlegi helyzetén változtatni tudjon. Itt a válaszadók párkapcsolatokat, baráti kapcsolatokat és egyéb emberi kapcsolatokat egyaránt említettek, illetve voltak, akik már kialakított kapcsolataik megtartására és voltak, akik a későbbiekben

kialakítandó kapcsolatokra gondoltak. Láthatjuk, hogy ez az igény a nők körében 15,5%-kal nagyobb arányban jelenik meg, mint a férfiaknál. A legtöbb szükséglet esetén azt tapasztaljuk, hogy a nőkre nagyobb arányban jellemző, így van ez a következő válasz-kategóriák esetében: tanulás, iskola befejezése; önségítő csoportokon, NA gyűléseken, sorstárs közösségekben való részvétel; kitartás, önuralom, akaraterő; fenntartani a tiszta, józan életformát; nyugodt családi háttér. A férfiak esetében pedig azt láthatjuk, hogy főként munkahellyel és hobbiival, sporttal kapcsolatos válaszokat jelölték meg a helyzet változtatására vonatkozó szükségletükként.

Az életkori csoportokat vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy – az egyéb válaszra vonatkozó arányokat követően – a 19-24 (44,4%), 25-29 (24,0%) évesek legnagyobb arányban a kiegyensúlyozott kapcsolatok kialakítását és megtartását jelölték meg. A 30-39 évesek körében a tiszta, józan élet fenntartása volt a szükségletekre vonatkozó leggyakoribb válasz (21,7%). A legfiatalabb korosztály tagjai ugyanolyan arányban (30,0%) jelölték meg a következő válaszokat: tanulás, iskola befejezése; önségítő csoportok, sorstárs közösségek; kiegyensúlyozott kapcsolatok és jobb anyagi és szociális helyzet, mint a változáshoz megítélésük szerint szükséges tényezőket. A 40-49 évesek körében az egyéb válaszok voltak a leggyakoribbak.

Az iskolai végzettség tekintetében pedig azt tapasztaltuk, hogy a legfeljebb nyolc általánossal rendelkezők körében – szintén az egyéb választ követően – a kiegyensúlyozott kapcsolatokat említették legnagyobb arányban (28,6%). A szakmunkásképzőt végzettek körében a kitartást, akaraterőt, önuralmat (38,5%), a gimnáziumot végzettek körében pedig a tiszta, józan életforma fenntartását (40,0%) tartották szükségesnek helyzetük változtatásához függőségükkel kapcsolatban. A szakközépiskolát és főiskolát végzettek körében nem találtunk az egyéb válasz mellett kiemelkedő válasz-kategóriát.

A válaszadók helyzetének függőséggel kapcsolatos megváltoztatásához kapcsolódó szükségleteiket összevetettük azzal, hogy szenvedélybetegnek tekintik-e magukat. Az erre vonatkozó részletes adatokat a 36. számú táblázat tartalmazza.

36. sz. táblázat: Mire lenne szüksége a változtatáshoz függőségével kapcsolatban? – a betegség tudat függvényében

Mire lenne szüksége ahhoz, hogy helyzetén változtatni tudjon függőségével kapcsolatban?		A megkérdezett szenvedélybetegnek tekinti-e magát?		Összesen
		igen	nem	
munkahely (pl. munkahelyet találni, jelenlegit megtartani)	fő	8	3	11
	%	13,8	15,0	14,1
tanulás, iskola befejezése	fő	7	1	8
	%	12,1	5,0	10,3
önsegítő csoport, NA gyűlés, sorstárs közösség	fő	10	-	10
	%	17,2	-	12,8
nyugodt családi háttér	fő	4	3	7
	%	6,9	15,0	9,0
kiegyensúlyozott kapcsolatok (pl. kialakítani, megtartani)	fő	14	7	21
	%	24,1	35,0	26,9
fenntartani a tiszta, józan életformát	fő	11	1	12
	%	19,0	5,0	15,4
kitartás, akaraterő, önuralom	fő	7	2	9
	%	12,1	10,0	11,5
jobb anyagi, lakhatási és szociális helyzet	fő	7	-	7
	%	12,1	-	9,0
kapcsolatban maradni az intézménnyel, segítő szakemberekkel	fő	2	-	2
	%	3,4	-	2,6
hobby, sport, foglalkozások	fő	5	2	7
	%	8,6	10,0	9,0
egyéb	fő	32	11	43
	%	55,1	55,0	55,1
nem tudja	fő	7	-	7
	%	12,1	-	9,0
semmire	fő	-	1	1
	%	-	5,0	1,3
A válaszadók összesen	fő	58	20	78
	%	100,0	100,0	100,0

Látható a 36. számú táblázat adataiból, hogy az önsegítő csoportok, sorstárs közösségek, NA gyűlések és az intézménnyel való további kapcsolattartás szükségességét kizárólag a magukat szenvedélybetegnek (függőnek) tekintő válaszadók jelölték meg. Lényegesen nagyobb arányban vannak köztük a tiszta, józan életforma fenntartását szükségesnek tartók is (19,0%). Érdekes, hogy körükben találkozunk kizárólag olyanokkal, akik azt válaszolták, hogy nem tudják mire lenne szükségük helyzetük változtatásához. A magukat szenvedélybetegnek nem tekintő válaszadók – az egyéb válasz-kategória megjelölésén túl – a kiegyensúlyozott kapcsolatokat (35,0%), a nyugodt családi háttérrel (15,0%) és a munkahely (15,0%) szükségességét említették legnagyobb arányban.

Egyébként a magukat szenvedélybetegnek nem tekintő válaszadók több mint fele (55,5%) egyáltalán nem válaszolt a helyzete megváltoztatásával kapcsolatos szükségletekre irányuló kérdésre.

Kértük a nappali ellátást nyújtó intézményeket igénybevevő válaszadóinkat, hogy fogalmazzák meg, konkrétan milyen **segítséget, támogatást kaptak, melyre szükségük volt és hasznosnak gondolnak**. A kérdést nyitott kérdés formájában tettük fel, melyre több választ is adhattak, többféle segítséget, támogatási formát is megnevezhettek a számukra hasznosnak bizonyulók közül. A válaszokat az elemzés során ebben az esetben is kódoltuk, kategorizáltuk. E kérdésre 88 fő (61,5%) említett legalább egy számára támogatást jelentő segítségnyújtási formát. A legtöbb (7) tényezőt egy válaszadó említette. A 88 fő által megnevezett támogatásokat a válaszadók számára való tekintettel és a könnyebb áttekinthetőség érdekében együtt kezeljük, így megtudhatjuk azt, hogy hányan adtak meg egy adott kategóriához tartozó választ. Az erre vonatkozó részletes adatokat nemenkénti bontásban a 37. számú táblázat tartalmazza.

37. sz. táblázat: Milyen segítséget, támogatást kapott, melyet hasznosnak gondol? – nemenkénti bontásban

Milyen segítséget, támogatást kapott, amelyre szüksége volt, amelyet hasznosnak gondol?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
érzelmi támogatás, aktuális problémái megoldásához való segítségnyújtás	fő	57	20	77
	%	83,8	100,0	87,5
ügyintézésben való segítségnyújtás	fő	15	3	18
	%	22,1	15,0	20,5
sorstársak megismerése, közössége	fő	6	3	9
	%	8,8	15,0	10,2
elterelés	fő	1	1	2
	%	1,5	5,0	2,3
methadon vagy egyéb gyógyszer	fő	13	1	14
	%	19,1	5,0	15,9
tisztálkodási, mosási lehetőség	fő	3	-	3
	%	4,4	-	3,4
étel, ruha	fő	2	1	3
	%	2,9	5,0	3,4
különböző foglalkozásokon való részvétel lehetősége	fő	10	7	17
	%	14,7	35,0	19,3
egyéb	fő	13	3	16
	%	19,1	15,0	18,2
még semmit	fő	6	-	6
	%	8,8	-	6,8
A válaszadók összesen	fő	68	20	88
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 37. számú táblázatból, hogy a válaszadók jelentős többsége (87,5%) – és a nők 100,0%-a – az érzelmi támogatást, az aktuális problémái megoldásához kapott segítségnyújtást jelölte meg, mint számára szükséges és hasznos támogatási formát. E válaszkategóriába tartozó válaszok között olyanok szerepelnek, mint pl. „meghallgatnak, beszélgetnek velem”, „odafigyelnek rám”, „lelki támogatást”, „jó tanácsokat”, „segítettek visszailleszkedni a világba”, „rendszeres kapcsolat”, „segítőkkal való beszélgetések”. Láthatjuk továbbá, hogy a válaszadók egyötöde (20,5%) említette, hogy ügyintézésben kapott segítséget, itt jellemzően álláskeresésben és okmányok beszerzésében nyújtott segítségeket soroltak fel. Szintén közel egyötödük (19,3%) említette, hogy szüksége volt rá és hasznos is számára, hogy különböző foglalkozásokon vehet részt az intézményben, pl. mozgás-színház, önismereti csoport. A férfiak lényegesen nagyobb arányban (19,1%) említették a methadont vagy egyéb gyógyszert, mint számukra szükséges és hasznos segítséget, mint a nők. Azok a válaszadók, akik a „még semmit” választ adták e kérdésre, jellemzően még rövid ideje látogatták az adott intézményt az adatfelvétel idején. Az egyéb válaszok között pedig olyanok szerepeltek, mint pl. „kellemes környezet”, „jó légkör”, „fekhely”, „állandó kontroll alatt állás”, „becsület, tisztesség”.

A fentiekben elemzett kérdést követően arra kértük a válaszadókat, hogy sorolják fel azokat **a segítségeket, támogatásokat, melyeket szükségesnek, hasznosnak gondolnak, de nem kapták meg** az adott intézményben. A kérdést ez esetben is nyitott kérdés formájában tettük fel, melyre több választ is adhattak, többféle számukra szükséges, hasznos segítség, támogatás elmaradását is megemlíthették. A válaszokat az elemzés során most is kódoltuk, kategorizáltuk. E kérdésre összesen 64 fő (az összes megkérdezett 44,8%-a) adott választ, közülük 45 fő (70,3%) mondta azt, hogy nincs olyan segítség, támogatás, melyre szüksége lett volna, de nem kapta meg. A férfiak több mint háromnegyede (77,5%) adta ezt a választ, míg a nőknek kevesebb mint a fele (46,7%). A magukat szenvedélybetegnek nem tekintők 91,7%-a mondta azt, hogy nem volt olyan segítség, melyre szüksége lett volna, de nem kapta meg, míg a magukat szenvedélybetegnek tekintőknek alig több mint a fele (57,5%) mondta ugyanezt. Az életkor és az iskolai végzettség vizsgálata kapcsán pedig azt láttuk, hogy minél idősebb és minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik a válaszadó, annál inkább elégedett a számára nyújtott szolgáltatásokkal (azaz annál nagyobb arányban vannak azok, akik azt mondták, hogy nem volt olyan segítség, támogatás, melyet szükségesnek, hasznosnak tartanak, de nem kaptak meg). Egyébként a kérdésre nem válaszolók (79 fő) esetében azt figyeltük meg, hogy minél idősebb korcsoportot vizsgálunk, annál inkább csökken a nem

válaszolók aránya. Igaz ez az iskolai végzettség és a nem válaszolók vizsgálatára is, azaz minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkező válaszadókat vizsgálunk, annál kisebb a nem válaszolók aránya.

Összesen 2 főtől (az e kérdésre válaszolók 3,1%-a) kaptuk azt a választ, hogy nem tudja, hogy van-e olyan segítség, mely szükséges, hasznos lenne számára, de nem kapta meg az intézményben. Mindkét válaszadó magát szenvedélybetegnek tekintő nő.

Összesen 17 fő (az e kérdésre válaszolók 26,5%-a) nevezett meg olyan segítséget, támogatást, amire szüksége lenne, hasznosnak tartja, de nem kapta meg. Minden válaszadó legfeljebb egy segítség, támogatás elmaradását hiányolta. A nők 40,0%-a, a férfiak 22,4%-a nevezett meg számára szükséges, de meg nem kapott segítséget. Lényegesen nagyobb arányban válaszoltak olyanok e kérdésre, akik szenvedélybetegnek (függőnek) tekintik magukat (37,5%), mint azok, akik nem (8,3%). A válaszadók által megnevezett, számukra fontos, de meg nem kapott konkrét segítségek száma tehát meglehetősen alacsony. Ez esetben – alacsony számuk és meglehetősen változatosságuk miatt – nem kódoltuk és nem kategorizáltuk a válaszokat. Azonban néhány példát idézünk azokból: „kimaradtam a félutas csoportból, mert egyedül voltam lány”, „jobb lenne, ha havonta csak egyszer kéne bejönnöm”, „kicsivel több bizalmat szeretnék”, „hogyan állandóan itt lehessenek, hogy itt lakhassak”, „rosszabb hangulatomban telefonálhassak a barátaimnak”, „pénzsegély”, „régábban kaptunk egy tál meleg ételt”.

A felmérésben szereplő nappali ellátást nyújtó intézmények kábítószer-fogyasztó igénybevevőit arról is faggattuk, hogy **első alkalommal veszik-e igénybe szociális és/vagy egészségügyi intézmény segítségét**. Az erre vonatkozó adatokat nemenkénti bontásban a 38. számú táblázatban láthatjuk.

38. sz. táblázat: Első alkalommal vesz-e igénybe szociális/egészségügyi intézményt? – nemenkénti bontásban

Első alkalommal vesz-e igénybe szociális és/vagy egészségügyi intézményt?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
igen	fő	73	10	83
	%	62,4	38,5	58,0
nem	fő	44	16	60
	%	37,6	61,5	42,0
Összesen	fő	117	26	143
	%	100,0	100,0	100,0

Láthatjuk a 38. számú táblázat adataiból, hogy valamivel többen vannak azok, akik első alkalommal vesznek igénybe szociális és/vagy egészségügyi intézményi segítséget (83

fő, 58,0%). A két nem képviselői között azonban különbséget látunk, hiszen a férfiak közel kétharmada (62,4%), a nőknek pedig valamivel több mint egyharmada (38,5%) vesz igénybe először intézményi segítséget.

Az első igénybevitelre vonatkozó adatok összevetése azzal, hogy a válaszadó szenvedélybetegnek tekinti-e magát a következő eredményeket hozta: a magát szenvedélybetegnek tekintők 31,7%-a, a szenvedélybetegnek nem tekintők 88,9%-a vesz igénybe először szociális és/vagy egészségügyi intézményi segítséget.

Az életkori csoportokkal történt összevetésben pedig azt tapasztaltuk, hogy minél idősebb életkori csoportokat tekintünk, annál inkább csökken az intézményi segítséget első alkalommal igénybevevők aránya.

Az iskolai végzettség fényében azt láttuk, hogy míg a kevesebb mint nyolc általánossal rendelkező válaszadók mindegyike első alkalommal vesz igénybe intézményi segítséget, addig a főiskolai diplomával rendelkezők között senki sem. A nyolc általánossal, szakmunkásképzővel és szakközépiskolával rendelkezők körében az intézményi segítséget első alkalommal igénybevevők vannak többségben, a gimnáziumi végzettségűek között pedig a nem első alkalommal igénybevevők.

Azokat, akik már vettek igénybe szociális és/vagy egészségügyi intézményt (60 fő), arra kértük, hogy mondják meg összesen **hány intézményt vettek már igénybe** a jelenlegit megelőzően. Összesen 59 főtől kaptunk választ. A legkevesebb igénybe vett intézmény 1 volt (16 válaszadó, 26,7% esetében), a legtöbb pedig 18 (1 válaszadó, 1,7% esetében). A legtöbb válaszadó, 20 fő (33,3%) 2 szociális és/vagy egészségügyi intézményt vett igénybe korábban. A válaszadók által korábban igénybe vett intézmények átlagos száma 3,4.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy ők **a korábban már igénybevett szociális és/vagy egészségügyi intézményekben összesen mennyi időt töltöttek**. Ez esetben 50 fő választ ismerjük, akik átlagosan 30,4 hónapot töltöttek a korábban általuk igénybe vett intézményekben (a két leggyakoribb válasz a 12 és 36 hónap volt). A legrövidebb eltöltött idő összesen öt nap volt (egy válaszadó esetében), a leghosszabb pedig 249 hónap (szintén egy válaszadó esetében). A válaszadók 28,0%-a kevesebb mint egy évet, 26,0%-a több mint egy évet, de kevesebb mint két évet, 14,0%-a több mint két évet, de kevesebb mint három évet és 32,0%-uk három vagy annál több évet töltött korábban szociális és/vagy egészségügyi intézményekben összesen.

Külön tekintve a szociális és egészségügyi intézményekben eltöltött idő átlagos értékét, azt tapasztaltuk, hogy a válaszadók hosszabb időt töltöttek egészségügyi intézményekben. A korábban igénybe vett egészségügyi intézményekben eltöltött átlagos idő – 44 fő válasza alapján – 17,6 hónap (a leggyakoribb megjelölt érték 12 hónap). A korábban igénybe vett szociális intézményekben eltöltött átlagos idő – 34 fő válasza alapján – pedig 8,9 hónap (a leggyakoribb érték ez esetben is 12 hónap).

A felmérésben résztvevőket arról is kérdeztük, hogy **van-e rendszeres kapcsolatuk az adott intézményben dolgozó, korábban szenvedélybeteg segítővel**. A megkérdezett igénybevevők egyötöde (29 fő, 20,3%) válaszolt igennel, közel felük (66 fő, 46,2%) nemmel és 48 fő (33,6%) nem válaszolt a kérdésre. A férfiak 16,2%-ának, a nők 38,5%-ának volt rendszeres kapcsolata az adott intézményben dolgozó, korábban szenvedélybeteg segítővel az adatfelvétel idején. Az életkori csoportokat tekintve, legnagyobb arányban a 14-18 évesek (40,0%) és a 30-39 évesek (34,5%) számoltak be korábban szenvedélybeteg segítővel való rendszeres kapcsolatáról, míg legalacsonyabb arányban a 19-24 évesek (7,0%). Az iskolai végzettséget véve alapul: a kevesebb mint nyolc általánossal és a főiskolai diplomával rendelkezők közül senki nem tett említést ilyen kapcsolatáról, míg a nyolc általánost végzetek 20,5%-a, a szakmunkásképzőt végzetek 18,8%-a, a szakközépiskolai érettségivel rendelkezők 7,7%-a és a gimnáziumi érettségivel rendelkezők 41,2%-a igen.

E kapcsolat léte a válaszadók betegségtudatával összevetve azt mutatja, hogy a magukat szenvedélybetegnek tekintő válaszadók közel felének (45,0%) van kapcsolata az intézményben dolgozó, korábban szenvedélybeteg segítővel, míg a magukat szenvedélybetegnek nem tekintő válaszadók csupán 2,2%-ának.

Az intézményben dolgozó, korábban szenvedélybeteg segítővel való rendszeres kapcsolatáról beszámolókat kizárólag budapesti és Baranya megyei intézményeket vettek igénybe az adatfelvétel idején.

Az intézményben dolgozó, korábban szenvedélybeteg segítővel való rendszeres kapcsolatáról beszámolókat (29 fő) arra kértük, hogy egy hatfokozatú skálán jelöljék, hogy **ez a kapcsolat mennyire fontos, mennyire hasznos számukra problémáik megoldásában**. A skála 1-es értéke jelentette az egyáltalán nem fontos, a 6-os érték pedig a nagyon fontos választ. Mind a 29 fő megjelölt valamilyen értéket a skálán, az átlagos érték 4,9 volt (a férfiak körében 4,9, a nőknél 4,8), a leggyakoribb érték pedig 6 (mindkét nem esetében), ez alapján tehát a válaszadók számára fontos, illetve nagyon fontos ez a kapcsolat problémáik

megoldásában. (Az 1-es, 2-es és 3-as értéket egy-egy válaszadó jelölte meg.) Érdekes, hogy a 3-as és annál kisebb értéket választók mindegyike szenvedélybetegnek tekinti magát.

Ugyanezt a kérdést olyan formában tettük fel azoknak, **akiknek nincs ilyen kapcsolata** (66 fő), hogy egy hatfokozatú skálán jelöljék, **mennyire lenne számukra fontos, hasznos** problémáik megoldásában egy korábban szenvedélybeteg segítővel való kapcsolat. A skála 1-es értéke jelentette az egyáltalán nem fontos, a 6-os érték pedig a nagyon fontos választ. Összesen 64 fő jelölt meg valamilyen értéket, az átlagos érték 3,2 volt (a férfiak körében 3,2, a nőknél 3,1), a leggyakoribb érték pedig 1 (mindkét nem esetében). Az 1-es értéket 26 fő (40,6%) jelölte meg. A második leggyakoribb érték a 6-os volt 16 fő (25,0%) esetében. A magukat szenvedélybetegnek tekintő válaszadók nagyobb arányban jelöltek meg 4-est vagy afölötti értéket. A magukat szenvedélybetegnek nem tekintő válaszadók több mint fele 1-es értéket jelölt (52,9%).

Azokat a válaszadókat, akik már vettek igénybe korábban szociális és/vagy egészségügyi intézményt (60 fő), arra kértük, hogy fogalmazzák meg, **korábbi tapasztalataik alapján milyen változtatásokat látnának szükségesnek a szenvedélybetegeket ellátó szociális és a szenvedélybetegeket ellátó egészségügyi intézményekben** azok tevékenységeire, szolgáltatásaira, szakembereire vonatkozóan. A kérdést nyitott kérdés formájában tettük fel, melyre tetszőleges számú választ adhattak az igénybevevők. Az elemzés során válaszaikat kódoltuk, kategorizáltuk, elsősorban azért, hogy az általuk szükségesnek tartott változtatások összehasonlíthatók legyenek a szociális és egészségügyi intézmények esetében. A 39. számú táblázat tartalmazza mind a szociális, mind az egészségügyi intézményekkel kapcsolatos, a válaszadók által szükségesnek tartott változtatások gyakoriságát.

39. sz. táblázat: Milyen változtatásokat látna szükségesnek korábbi tapasztalatai alapján? - intézménytípusonként

A válaszadók által szükségesnek tartott változtatások		Milyen változtatásokat látna szükségesnek korábbi tapasztalatai alapján a szenvedélybetegeket ellátó	
		szociális intézményekben?	egészségügyi intézményekben?
többféle szolgáltatás, több információ nyújtása	fő	13	7
	%	37,1	21,9
több ilyen típusú intézmény létrehozása	fő	4	2
	%	11,4	6,3
hiteles, képzett szakemberekre van szükség	fő	5	-
	%	14,3	-
az intézmények infrastrukturális fejlesztése	fő	1	-
	%	2,8	-
több pénz az intézmények működéséhez	fő	4	1
	%	11,4	3,1
több szakember (pl. orvos) alkalmazása	fő	-	5
	%	-	15,6
a személyzet hozzáállása	fő	-	3
	%	-	9,4
gyógyult szenvedélybetegek alkalmazása	fő	2	2
	%	5,7	6,3
egyéb	fő	3	3
	%	8,6	9,4
nem tudja	fő	5	6
	%	14,3	18,8
semmilyen változtatást nem tart szükségesnek	fő	4	3
	%	11,4	9,4
A válaszadók összesen	fő	35	32
	%	100,0	100,0

A 39. számú táblázat alapján láthatjuk, hogy a legtöbb szükségesnek tartott változtatás az intézmények szolgáltatásainak bővítésére és több információ nyújtására irányul mindkét esetben, de a szociális intézmények esetében valamivel nagyobb mértékben (37,1%). Kizárólag a szenvedélybetegek ellátását nyújtó szociális intézmények körében jelent meg az a válasz (14,3%), hogy hiteles, képzett szakemberek alkalmazását látják szükségesnek. A szociális intézményekre vonatkozóan magasabb az aránya azoknak a válaszadóknak, akik több – szenvedélybetegek ellátását nyújtó szociális – intézményt (11,4%), illetve azoké, akik több pénzt tartanak szükségesnek azok működéséhez (11,4%). Az egészségügyi intézményekre vonatkozó válaszok között 15,6% említette, hogy több szakemberre – jellemzően orvosra – lenne szükség megítélése szerint. A személyzet magatartását, hozzáállását kizárólag egészségügyi intézményekben kifogásolták, illetve azokban változtatnák meg (9,4%). Mindkét típusú intézményben szükségesnek tartanak gyógyult szenvedélybeteg (segítő) alkalmazását. A szociális intézményekre vonatkozó egyéb válaszok

között olyanokkal találkozunk, mint pl. „pont olyan emberek akarnak segíteni, akik maguk is segítségre szorúlnak”, „kiszámíthatóságot”. Az egészségügyi intézményekre vonatkozó egyéb válaszok között pedig olyanokkal találkozunk, mint pl. „az egészségügyi rendszer teljes átalakítása”, „megszüntetném a pszichiátriát”.

Forrai Erzsébet
Kutatási beszámoló a szenvedélybetegek bentlakásos szociális intézményeiben élő kábítószer-fogyasztó lakókról

Jelen kutatásunk során a szenvedélybetegek bentlakásos szociális intézményeiben élő kábítószer-fogyasztó lakók közül 152 főt kérdeztünk meg. A megkérdezettek kiválasztása egy korábbi pályázatunk keretében (KAB-KT-04-0034) megvalósított kutatás eredményein alapszik, annyiban, hogy jelen kutatás során azokat az intézményeket kerestük meg, amelyek az előző kutatás során jelezték, hogy lakóik között van kábítószer-fogyasztó, kábítószer-függő. Az így beválogatott intézmények száma 13, melyek az alábbi megyékben találhatóak: Békés (3 intézmény), Baranya (2), Fejér, Hajdú-Bihar, Nógrád, Pest, Somogy, Tolna Veszprém, Budapest 1-1 intézmény.

A megkérdezés – területi megoszlását tekintve – az alábbi képet mutatja.

1. sz. táblázat: A megkérdezett igénybevevők regionális és megyei megoszlása

Régió	Megye	A megkérdezett igénybevevők	
		száma (fő)	aránya (%)
Közép-Magyarország	Budapest	19	12,5
	Pest	3	2,0
Közép-Dunántúl	Veszprém	4	2,6
	Fejér	16	10,5
Dél-Dunántúl	Baranya	39	25,7
	Somogy	12	7,9
	Tolna	9	5,9
Észak-Magyarország	Nógrád	1	0,7
Észak-Alföld	Hajdú-Bihar	4	2,6
Dél-Alföld	Békés	45	29,6
Összesen		152	100,0

A megkérdezett 152 lakó jelentős többsége (146 fő, a megkérdezettek 96,1%-a) szenvedélybetegek rehabilitációs intézményét veszi igénybe. Az adatbázisban szereplők közül további 4 fő (2,6%) lakóotthonban, 2 fő (1,3%) pedig ápolást, gondozást nyújtó intézményben él. Látható tehát, hogy adatbázisunk főként a rehabilitációs intézményekben élő kábítószer-fogyasztókról tartalmaz információkat.

A megkérdezettek 85,5%-a (130 fő) **férfi**, 14,5%-a (22 fő) **nő**. Az adatbázisunkban szereplő nők kivétel nélkül rehabilitációs intézményben élnek és ugyanez mondható el a

férfiak 95,4%-áról (124 fő). A férfiak közül további 2 fő (1,5%) ápolást, gondozást nyújtó intézményben, míg 4 fő (3,1%) lakóotthonban él.

A **legfiatalabb** megkérdezett lakó 14 éves férfi, a **legidősebb** 59 éves nő volt, az átlagéletkor 27,7 év, a leggyakoribb életkor pedig 25 év. Az átlagéletkor nemenként mutat némi eltérést: a férfiak esetében 27,4 év, míg a nők esetében 29,8 év. Az életkori adatok kategorizálva, nemenkénti bontásban a 2. számú táblázatban láthatók (a megkérdezettek közül egy fő nem árulta el a korát).

2. sz. táblázat: A megkérdezettek életkora nemenként

A megkérdezett életkora		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
14 – 18 év	fő	6	1	7
	%	4,7	4,5	4,6
19 – 24 év	fő	39	6	45
	%	30,2	27,3	29,8
25 – 29 év	fő	42	4	46
	%	32,6	18,2	30,5
30 – 39 év	fő	37	9	46
	%	28,7	40,9	30,5
40 – 49 év	fő	5	-	5
	%	3,9	-	3,3
50 – 59 év	fő	-	2	2
	%	-	9,1	1,3
Összesen	fő	129	22	151
	%	100,0	100,0	100,0

Amint azt a 2. számú táblázat is mutatja, a megkérdezettek 90,8%-ban 19 és 39 év közöttiek. E csoportban közel egyenlő arányban találjuk meg a 19-24 év (29,8%), a 25-29 év (30,5%) és a 30-39 év (30,5%) közöttieket. A 14-18 év közöttiek és a 40 évesek vagy annál idősebbek egyenlő arányban képviseltetik magukat: arányuk egyaránt 4,6%. Egyes korcsoportokban mutatkozik eltérés nemek szerint: így pl. a férfiakhoz képest a nők között arányaiban kevesebben vannak a 25-29 év közöttiek, míg többen a 30-39 évesek. A 40-49 éves korosztályban csak férfiakat, míg az 50-59 évesek között csak nőket találunk.

Az igénybe vett intézmény típusa alapján tekintve az életkori jellemzőket, azt mondhatjuk el, hogy a legalacsonyabb átlagéletkort (27,3 év) a rehabilitációs intézmények lakói esetében tapasztaljuk, ugyanakkor érdekes, hogy mind a legfiatalabb (14 éves), mind pedig a legidősebb (56 éves) lakó is rehabilitációs intézményt vesz igénybe. Az ápolást, gondozást nyújtó intézményekben élő megkérdezett kábítószer-fogyasztók átlagéletkora 36,5

év (egyikőjük 24, másikuk 49 éves). Ugyanezen értékek a lakóotthonokban élők esetében: átlagéletkor 37,5 év, a legfiatalabb megkérdezett lakó 33 éves, a legidősebb 43 éves.

A **családi állapottal** kapcsolatos információkat a 3. számú táblázat tartalmazza.

3. sz. táblázat: A megkérdezettek családi állapota nemek szerinti bontásban

A megkérdezett családi állapota		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
nőtlen / hajadon	fő	120	20	140
	%	92,3	90,9	92,1
házas	fő	5	1	6
	%	3,8	4,5	3,9
elvált	fő	3	1	4
	%	2,3	4,5	2,6
nincs válasz	fő	2	-	2
	%	1,5	-	1,3
Összesen	fő	130	22	152
	%	100,0	100,0	100,0

Azt látjuk a 3. számú táblázatban, hogy a megkérdezettek 92,1%-a nőtlen vagy hajadon, 3,9%-a házas, 2,6%-a elvált és 2 fő esetében nem rendelkezünk erre vonatkozó információval. Azt is láthatjuk, hogy jelentősnek nevezhető különbséget a férfiak és a nők között nem tapasztalunk e kérdés kapcsán. A legnagyobb különbség az elváltak esetében található, hiszen a nők között 2,2%-kal több az elvált, mint a férfiak csoportjában.

A nőtlen, illetve hajadon megkérdezettek ilyen magas aránya előrevetíti, hogy a legjellemzőbb életkori csoportokban is magas lesz az arányuk. E szerint a megkérdezettek között minden 29 éves vagy annál fiatalabb férfi nőtlen (arányuk a férfiak között 67,5%), illetőleg minden 39 éves vagy annál fiatalabb nő hajadon (arányuk a nők között 90,9%).

És még egy kiegészítés: az elvált és házas megkérdezettek kivétel nélkül rehabilitációs intézményt vesznek igénybe.

A felmérésben részt vevők megismerése természetesen nem merülhet ki az alapadatok összegyűjtésében, márcsak azért sem, mert kutatásunk célja a szenvedélybeteg bentrakásos szociális intézményeit igénybe vevő kábítószer-fogyasztók szükségleteinek, tapasztalatainak feltárása volt. E kérdéskör körülményéhez szükség volt olyan információk begyűjtésére is, melyek túlmutatnak az ún. „kemény adatokon”. Az ilyen információk begyűjtésének első lépéseként arra kértük a megkérdezetteket, hogy mondják el, **mi volt az a három**

legfontosabb esemény, amely életüket leginkább befolyásolta. E kérdés kapcsán több akadályba is ütköztünk: először is nem láttuk megfelelőnek e kérdés zárt formában történő megfogalmazását, hiszen nem akartuk a potenciális válaszokat egy előre meghatározott rendszerbe kényszeríteni. Tehát a kérdést nyílt formában tettük fel, ebben az esetben lehetőség van a válaszok utólagos kódolására, rendszerezésére.

A válaszok átnézése után húsz kategória felállítása látszott szükségesnek, melyek a következők:

- családtag halála, betegsége (e kategória esetében a megkérdezettek jellemzően a szülők halálát említették)
- családi kapcsolati problémák (pl. a család megszakította a megkérdezettel a kapcsolatot, de előfordul szülőbántalmazás is)
- szülők válása
- szülők szenvedélybetegsége
- intézeti nevelkedés, nevelőszülőknél való nevelkedés
- egyéb gyermekkori problémák, traumák (pl. a megkérdezett azt gondolta, „talált gyerek”; gyermekkori szorongások, agresszív szülők)
- saját gyermek születése
- párkapcsolati problémák, csalódások (itt főként az első szerelmet említették a válaszadók, de megjelennek a hosszú idő után megszakadt párkapcsolatok is)
- baráti hatások („rossz társaságba kerültem”, szórakozás)
- kulturális hatások (zene és szubkultúrák hatása)
- sport (pl. edzőterem; hosszú ideje üzött sport abbahagyása; bajnokság megnyerése)
- iskola elhagyása, iskolai problémák
- munkanélküliség, nem megfelelő munkaválasztás
- betegség, baleset
- droghasználat
- börtön, bűnözés
- prostitúció
- szociális intézményi ellátás (ezt jellemzően azzal az intézménnyel kapcsolatban említették, amelyben a lekérdezéskor éltek)
- a megkérdezett személyiségében rejlő „problémák”
- egyéb.

Mint az a felsorolásból is kiderül, fenti kategóriák nem felelnek meg a kizárólagosság és teljeskörűség kívánalmainak. Így például a szülők válása vagy a szülők

szenvedélybetegsége ugyanúgy jelenthet traumatikus élményt a gyermekkorban, mint az iskolai problémák – csak hogy a legszembetűnőbbeket említsük. Ez esetben lehetséges lenne egy összefoglalóbb kategória felállítása, azonban ez jelentős információ-vesztést jelentene. Az is látható egy-egy kategória megnevezéséből, hogy tartalma nem kapott egyértelműen pozitív vagy negatív előjelet, hiszen jelentését részletesebben a válaszadó nem fejtette ki (pl. sport, kulturális, baráti hatások stb.). Mindezek ellenére fenti kategóriák látszanak a leginformatívabbnak, még akkor is, ha további elemzésre csak fenntartásokkal alkalmazhatók.

Áttérve a számokra: fenti kérdéseinkre 98 megkérdezett nevezett meg legalább egy fontos eseményt. Ők a megkérdezettek 64,5%-át alkotják. Két fontos eseményt 92 fő (60,5%), három fontos eseményt pedig 74 fő (48,7%) nevezett meg.

A könnyebb áttekinthetőség érdekében az események három csoportját együtt kezeljük, hiszen így azt tudjuk meg, hogy az egyes kategóriákat összesen hány fő jelölte meg. Adatainkat a 4. számú táblázat tartalmazza.

4. sz. táblázat: A megkérdezettek életét leginkább befolyásoló események gyakorisága

A legfontosabb esemény	A válaszadók	
	száma (fő)	aránya (%)
családtag halála, betegsége	20	20,4
családi kapcsolati problémák	11	11,2
szülők válása	18	18,4
szülők szenvedélybetegsége	4	4,1
intézeti vagy nevelőszülőknél való nevelkedés	6	6,1
egyéb gyermekkori problémák, traumák	12	12,2
saját gyermek születése	5	5,1
párkapcsolati problémák, csalódások	18	18,4
baráti hatások	9	9,2
kulturális hatások	3	3,1
sport	5	5,1
iskola elhagyása, iskolai problémák	12	12,2
munkanélküliség, nem megfelelő munkaválasztás	5	5,1
betegség, baleset	8	8,2
droghasználat	39	39,8
börtön, bűnözés	15	15,3
prostitúció	2	2,0
szociális intézményi ellátás	11	11,2
a megkérdezett személyiségében rejlő „problémák”	20	20,4
egyéb	41	41,8
A kérdésre választ adók összesen	98	100,0

A 4. számú táblázatból látható, hogy a három válaszcsoport összesítése után a leggyakoribb kategória az egyéb, melynek tartalma igen változatos. Néhány példa: a megkérdezett keresztfiának megszületése, a saját lakás megszerzéséért folytatott harc, külföldi munkavállalás vagy külföldön való hosszabb tartózkodás, majd hazatérés, legelső kórházba kerülés, megtérés, üldözöttség, társadalom, szex, a megkérdezett rossz helyre született.

Gyakoriságban az egyéb kategóriát a droghasználat követi, melyet összesen 39 megkérdezett nevezett meg. A harmadik és negyedik leggyakoribb kategória (egyenként 20-20 válaszadóval) a valamely családtag halála, betegsége, illetőleg a megkérdezett személyiségében rejlő „problémák”. Ez utóbbira néhány példa: a megkérdezett hamar függetlenné vált, a szabadságot nem megfelelő értelmezte, saját gondolkodása, a jó keresése, megszületés, gátlások, félelmek, szeretetre vágyás, beilleszkedési problémák, öngyilkossági gondolatok.

Visszatérve a kemény adatokra, a családi állapoton túl arra is rákérdeztünk, hogy a válaszadónak a lekérdezés időpontjában volt-e **párkapcsolata**, hiszen ezt az információt a családi állapot nem feltétlenül adja meg. E kérdésünkre 150 fő válaszolt. Közülük 37 főnek (24,3%) van, 113 főnek (74,3%) nincs párkapcsolata. (A nem válaszolók aránya 1,3%.)

A két nem között jelentősnek nevezhető különbség van e kérdés kapcsán, hiszen míg a férfiak mindössze 21,5%-ának, addig a nők 40,9%-ának volt párkapcsolata a lekérdezéskor.

Általánosságban elmondható, hogy a válaszadók között a kor előrehaladtával nő a párkapcsolatban élők aránya. A 14-18 év közötti válaszadók közül senkinek, míg az 50-59 évesek között mindenkinek van párkapcsolata. Ez az arány a 19-24 éves korosztály esetében 20,0%, a 25-29 éveseknél 26,1%, a 30-39 évesek esetében pedig 30,4%. A 40-49 éves korosztályi kategóriában ugyan senki nem adta azt a választ, hogy van párkapcsolata, viszont közöttük találjuk az egyik nem válaszolót is.

És végül a párkapcsolat megléte és a családi állapot közötti kapcsolatot az 5. számú táblázat mutatja.

5. sz. táblázat: A párkapcsolatban élők száma a megkérdezett családi állapota szerint

A megkérdezettnek a lekérdezéskor volt-e párkapcsolata?		A megkérdezett családi állapota				Összesen
		nőtlen/hajadon	házas	elvált	nem válaszolt	
igen	fő	32	4	1	-	37
	%	22,9	66,7	25,0	-	24,3
nem	fő	108	2	3	-	113
	%	77,1	33,3	75,0	-	74,3
nincs válasz	fő	-	-	-	2	2
	%	-	-	-	100,0	1,3
Összesen	fő	140	6	4	2	152
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Amint az 5. számú táblázatból látható, a nőtlen vagy hajadon, illetve az elvált válaszadók között közel ugyanakkora arányban találunk párkapcsolatban élőket. A házas válaszadók egyharmada ugyanakkor nem él párkapcsolatban. Az is látható, hogy 2 megkérdezett egyik fenti kérdésre sem adott választ.

A megkérdezettek kapcsolati rendszeréről a családi állapoton, valamint a párkapcsolat meglétén túl fontos információval szolgál, hogy **van-e a megkérdezett életében olyan személy, akihez segítségért, támogatásért fordulhat, akivel megbeszélheti problémáit.** E kérdéseinkre a korábbiakhoz képest sokkal kevesebben válaszoltak: információval 105 főről igen, viszont 47 főről (30,9%) nem rendelkezünk. A meglévő válaszok megoszlása: 90 fő (59,2%) életében van, 15 fő (9,9%) életében nincs segítő, támogató személy.

Említésre méltónak tűnik, hogy e kérdés kapcsán gyakorlatilag semmiféle eltérést nem tapasztalunk a nők és a férfiak között, azaz a nem válaszolók, a támogató kapcsolattal rendelkezők, illetve nem rendelkezők aránya szinte tizedes pontossággal megegyezik az összesített arányokkal.

Az is érdekesnek nevezhető, hogy a párkapcsolatban élők valamelyest kisebb arányban (54,1%-ban) jelölték támogató kapcsolat létét, mint a párkapcsolattal nem rendelkezők, akik közül az „igen” választ adók aránya 61,9%. Az is igaz ugyanakkor, hogy a párkapcsolatban élők 45,9%-a nem adott választ e kérdésre, míg ugyanez az arány a párkapcsolattal nem rendelkezők esetében 24,8%. A választ adók között 15 fő van, akinek sem párkapcsolata, sem segítő támogató kapcsolata nincs. Arányuk az összes megkérdezett között 9,9%.

Hogy ki (kik) a segítő, támogató személy(ek), arról a 6. számú táblázat ad tájékoztatást.

6. sz. táblázat: A megkérdezettet segítő, támogató személy nemenkénti bontásban

A segítő, támogató személy	Férfiak		Nők		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%
barát	39	50,6	6	46,2	45	50,0
ismerős	5	6,5	-	-	5	5,6
közeli családtag	49	63,6	6	46,2	55	61,1
távoli családtag	2	2,6	-	-	2	2,2
munkatárs	4	5,2	1	7,7	5	5,6
segítő szakember	32	41,6	6	46,2	38	42,2
„sorstárs”	10	13,0	3	23,1	13	14,4
párkapcsolat	7	9,1	1	7,7	8	8,9
Válaszolók összesen	77	100,0	13	100,0	90	100,0

A 6. számú táblázat tanúsága szerint a legnagyobb különbséget a nők és a férfiak között a közeli családtag kapcsán találjuk: míg a férfiak 63,6%-a, addig a nők 46,2%-a mondta azt, hogy az őt segítő, támogató személy közeli családtag. Szintén jelentősebbnek nevezhető a sorstárs segítőik szerepe közötti különbség.

Érdeemes megnézni fenti adatokat életkori csoportok szerint is (lásd 7. számú táblázat).

7. sz. táblázat: Segítő, támogató kapcsolat megléte életkori csoportok szerint

Van-e a megkérdezett életében olyan személy, aki segíti, támogatja?		A megkérdezett életkora						Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	50-59 éves	
igen	fő	4	22	30	30	2	2	90
	%	57,1	48,9	65,2	65,2	40,0	100,0	59,6
nem	fő	-	4	3	6	2	-	15
	%	-	8,9	6,5	13,0	40,0	-	9,9
nincs válasz	fő	3	19	13	10	1	-	46
	%	42,9	42,2	28,3	21,7	20,0	-	30,5
Összesen	fő	7	45	46	46	5	2	151
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A 7. táblázat tanúsága szerint mindkét, 50-59 éves válaszadó életében van segítő, támogató személy. Őket követik a 25-29, valamint a 30-39 évesek: mindkét esetben 65,2% a segítő, támogató kapcsolattal bírók aránya. A 14-18 évesek esetében ez az arány valamivel alacsonyabb: 57,1%. Végül legkevésbé a 19-24 éves (48,9%) és a 40-49 éves (40,0%) válaszadók jelezték segítő, támogató kapcsolat meglétét életükben.

A segítő, támogató személyek és az életkor közötti kapcsolatot a 8. számú táblázat mutatja.

8. sz. táblázat: A megkérdezettet segítő, támogató személy életkor szerinti bontásban

A segítő, támogató személy	14-18 éves		19-24 éves		25-29 éves		30-39 éves		40-49 éves		50-59 éves		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
barát	2	50,0	10	45,5	18	60,0	14	46,7	1	50,0	-	-	45	50,0
ismerős	-	-	1	4,5	3	10,0	1	3,3	-	-	-	-	5	5,6
közeli családtag	3	75,0	15	68,2	20	66,7	15	50,0	1	50,0	1	50,0	55	61,1
távoli családtag	-	-	-	-	1	3,3	1	3,3	-	-	-	-	2	2,2
munkatárs	-	-	1	4,5	1	3,3	3	10,0	-	-	-	-	5	5,6
segítő szakember	3	75,0	7	31,8	13	43,3	13	43,3	1	50,0	1	50,0	38	42,2
„sorstárs”	1	25,0	2	9,1	3	10,0	6	20,0	-	-	1	50,0	13	14,4
párkapcsolat	-	-	2	9,1	4	13,3	2	6,7	-	-	-	-	8	8,9
Válaszolók összesen	4	100,0	22	100,0	30	100,0	30	100,0	2	100,0	2	100,0	90	100,0

Látható a 8. számú táblázatban, hogy a 14-18 éves válaszadók esetében a közeli családtagok és a segítő szakemberek a legfontosabb támogatók. A 19-24, a 25-29 és a 30-39 évesek között szintén a közeli családtagok töltik be a legfontosabb szerepet, ám őket a barátok követik. Az életkor előrehaladtával ugyanakkor a támogató kapcsolatokban a közeli családtagok és a barátok aránya közötti különbség jelentős mértékben csökken.

Továbbhaladva az alapinformációkon, kérdést tettünk fel az **iskolai végzettségre** vonatkozóan is. A kapott adatokat életkori bontásban a 9. számú táblázat mutatja. (Egy főről sem az életkorát, sem az iskolai végzettségét nem tudjuk.)

9. sz. táblázat: A megkérdezettek iskolai végzettsége életkor szerint

A megkérdezett iskolai végzettsége		A megkérdezett életkora						Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	50-59 éves	
kevesebb, mint nyolc általános	fő	1	-	-	-	-	-	1
	%	14,3	-	-	-	-	-	0,7
nyolc általános	fő	6	31	8	14	2	-	61
	%	85,7	68,9	17,4	30,4	40,0	-	40,4
szakmunkásképző	fő	-	8	25	18	-	-	51
	%	-	17,8	54,3	39,1	-	-	33,8
szakközépiskola	fő	-	3	6	5	-	-	14
	%	-	6,7	13,0	10,9	-	-	9,3
gimnázium	fő	-	2	6	9	-	2	19
	%	-	4,4	13,0	19,6	-	100,0	12,6
főiskola	fő	-	-	1	-	1	-	2
	%	-	-	2,2	-	20,0	-	1,3
egyetem	fő	-	-	-	-	1	-	1
	%	-	-	-	-	20,0	-	0,7
nincs válasz	fő	-	1	-	-	1	-	2
	%	-	2,2	-	-	20,0	-	1,3
Összesen	fő	7	45	46	46	5	2	151
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nem meglepő, ami a 9. számú táblázatból kiolvasható: a 14-18 évesek között kizárólag legfeljebb nyolc általánost végzett válaszadókat találunk, kiknek aránya ugyanakkor a 19-24 évesek között is meglehetősen magas: 68,9%. A 25-29 évesek között legtöbben (54,3%-ban) szakmunkásképzőt végeztek vannak, akárcsak a 30-39 éves válaszadók esetében, azonban arányuk e csoportban jóval alacsonyabb (39,1%), s megközelíti a legfeljebb nyolc általános végzettség arányát (30,4%). A 40-49 éves korosztály meglehetősen szélsőséges az iskolai végzettség tekintetében: 40,0%-uk nyolc általános, 40,0%-uk azonban főiskolát, egyetemet végzett. Végül a legidősebb korosztályban gimnáziumi végzettséggel rendelkezőket találunk.

Az adatokat összességében tekintve elmondhatjuk, hogy válaszadóink 41,1%-ban legfeljebb nyolc általánost végeztek, 74,9%-ban legfeljebb szakmunkásképzőt, és mindössze 2,0% a főiskolai vagy egyetemi diplomával rendelkezők aránya.

A férfiak és a nők között az iskolai végzettség tekintetében tapasztalható eltéréseket a 10. számú táblázatban lehet látni.

10. sz. táblázat: A megkérdezettek iskolai végzettsége nemek szerint

A megkérdezett iskolai végzettsége		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
kevesebb, mint nyolc általános	fő	1	-	1
	%	0,8	-	0,7
nyolc általános	fő	52	9	61
	%	40,0	40,9	40,1
szakmunkásképző	fő	49	2	51
	%	37,7	9,1	33,6
szakközépiskola	fő	9	5	14
	%	6,9	22,7	9,2
gimnázium	fő	13	6	19
	%	10,0	27,3	12,5
főiskola	fő	2	-	2
	%	1,5	-	1,3
egyetem	fő	1	-	1
	%	0,8	-	0,7
nincs válasz	fő	3	-	3
	%	2,3	-	2,0
Összesen	fő	130	22	152
	%	100,0	100,0	100,0

Azt látjuk a 10. számú táblázatban, hogy a legfeljebb nyolc általánost végzettek aránya a férfiak és a nők között nem mutat eltérést. Ugyanakkor szakmunkásképzőt sokkal több férfi végzett (37,7%), mint nő (9,1%), ellenben érettségivel sokkal több nő rendelkezik (50,0%), mint férfi (19,2%). Az is igaz azonban, hogy a megkérdezettek között diplomával kizárólag férfiak rendelkeznek.

A megkérdezettek közül a lekérdezéskor 23 fő mondta, hogy **munkaviszonyban áll**, 127 fő (83,6%) nemmel válaszolt a kérdésre, és 2 fő (1,3%) nem válaszolt. A munkában állók aránya a férfiak között 14,6% (19 fő), a nők között 18,2% (4 fő). Arányuk az életkor előrehaladtával nő: míg a 14-18 évesek közül senki sem dolgozik, addig a 40 évesnél idősebb válaszadók között a munkaviszonyban állók aránya 28,6%.

E 23 fő közül 6 fő (26,1%) egyéb szellemi foglalkozású, 11 fő (47,8%) valamilyen szolgáltató tevékenységet végez, 1 fő (4,3%) mezőgazdasági foglalkozású, és 5 fő (21,7%) az iparban, építőiparban dolgozik.

Azok közül, akik azt mondták, hogy nem állnak munkaviszonyban, 7 főről (5,5%) tudjuk, hogy végez **alkalmi munkát**, azonban megjegyzendő, hogy e kérdésnél igen magas volt a választ nem adók száma és aránya (47 fő, 37,0%). Az alkalmi munka kizárólag fizikai

munkát takar: kőműves, segédmunkás, mezőgazdasági idénymunkás és takarító tevékenységet említettek. Alkalmi munkát a megkérdezettek közül 6 férfi és 1 nő végez.

A munkaviszonyban nem állók közül 24 fő (19,0%) jelezte, hogy regisztrált munkanélküli. Arányuk a nők között 27,8%, a férfiak között 17,6%.

A kemény adatoknál maradva: arra is kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezett **tanul-**e. Erre a kérdésre a lekérdezéskor 21 fő (13,8%) adott „igen” választ. Az eddigi vonatkozásokat végignézve azt tapasztaltuk, hogy a nők között magasabb a tanulók aránya (27,3%), mint a férfiak között (11,5%). És bár logikusnak tűnik a feltételezés, hogy a legfiatalabbak között találjuk a legtöbb tanulót, ez a megkérdezettek között nem így van. A legaktívabbak ugyanis tanulás terén a 30-39 évesek, hiszen közel egyötödük (19,6%, 9 fő) tanul. Csak őket követi a legfiatalabb korosztály, ahol a tanulók aránya 14,3%, bár ez esetünkben mindössze 1 főt takar. A 19-24 évesek között 13,3% (6 fő), a 25-29 évesek között pedig 10,9% (5 fő) a tanulmányokat folytatók aránya.

A tanulás – formáját tekintve – 1 fő esetében (4,8%) nappali középiskolai, 8 fő esetében (38,1%) esti vagy levelező középiskolai, 2 fő (9,5%) esetében esti vagy levelező főiskolai vagy egyetemi, 9 fő (42,9%) esetében tanfolyami képzés, 1 fő pedig autodidakta módon tanul.

És még egy érdekesség: a tanulók fele egyidejűleg munkaviszonyban is áll.

E kérdéscsoport utolsó eleme a **rendszeres jövedelmeket** firtatta. Ezzel kapcsolatban elmondhatjuk, hogy a megkérdezett 152 fő közül 47 fő (30,9%) rendelkezik rendszeres jövedelemmel, 103 fő (67,8%) nem és 2 megkérdezett (1,3%) nem válaszolt.

A nők ebből a szempontból valamelyest kedvezőbb helyzetben vannak, mint a férfiak, hiszen 50,0%-uknak van rendszeres jövedelme, míg ugyanez az arány a férfiak csoportjában csak 27,7%. Az életkori bontás ez esetben sem hoz meglepő eredményt, amint azt a 11. számú táblázat is mutatja.

11. sz. táblázat: Rendszeres jövedelemmel rendelkezők száma és aránya életkori csoportok szerint

Rendelkezik-e rendszeres jövedelemmel?		A megkérdezett életkora						Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	50-59 éves	
igen	fő	-	9	10	23	3	2	47
	%	-	20,0	21,7	50,0	60,0	100,0	31,1
nem	fő	7	36	36	23	1	-	103
	%	100,0	80,0	78,3	50,0	20,0	-	68,2
nincs válasz	fő	-	-	-	-	1	-	1
	%	-	-	-	-	20,0	-	0,7
Összesen	fő	7	45	46	46	5	2	151
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A 11. számú táblázat adatai szerint minél előrébb járunk az életkori kategóriákat tekintve, annál nagyobb a rendszeres jövedelemmel rendelkezők aránya.

A jövedelem típusával kapcsolatban öt kategóriát állítottunk fel, melyek a következők: munkából származó, tanulói jogviszonyból származó, társadalombiztosításból származó jövedelmek, segély és egyéb jövedelmek.

- Munkából származó jövedelmét 22 fő adta meg. E szerint a legkisebb munkából származó jövedelem 24 000 Ft havonta, a legmagasabb összegű pedig 150 000 Ft. A munkajövedelmek havi átlagos összege 70 045 Ft.
- Tanulói jogviszonyból származó jövedelmet senki sem jelölt meg.
- Társadalombiztosításból származó jövedelemmel (rokkant-, öregségi-, özvegyi-, előnyudj, rendszeres szociális járadék, GYES, GYED, GYET, árvajáradék, vakok járadéka) 20 fő rendelkezik. E jövedelemfajta legkisebb összege 17 000 Ft, legnagyobb összege 54 000 Ft, átlagos összege pedig 27 684 Ft.
- A különböző segélyek (aktív korúak rendszeres szociális segélye, ápolási díj, rendszeres gyermekvédelmi támogatás) 6 fő számára jelentenek jövedelemforrást. E kategóriánál a legkisebb összeg 6 000 Ft, a legnagyobb 38 000 Ft, az átlagos pedig 20 548 Ft havonta.
- Egyéb jövedelemről (pl. tartásdíj, földjáradék, bérbeadás, haszonélvezet stb.) 2 fő számolt be. Ennek legkisebb havi összege 16 000 Ft, legnagyobb havi összege 40 000 Ft, átlagosan pedig 28 000 Ft.

A szenvedélybetegség a válaszadók életében

A tanulmány eddigi részében főként demográfiai adatokkal foglalkoztunk. A most következő részben azokat a kérdéseket elemezzük, melyek a válaszadók szenvedélybetegségéről adnak információt.

Első kérdésünk arra kérdezett rá, vajon a megkérdezett **szenvedélybetegnek**, függőnek **tekinti-e magát**. Erre vonatkozóan 110 főtől (72,4%) kaptunk „igen” választ, 4 főtől (2,6%) „nem” választ és 38 fő (25,0%) esetében nem kaptunk információt.

E kérdés kapcsán egyáltalán nem tapasztalunk eltérést a két nem képviselői között. Az életkorral kapcsolatban azonban elmondhatjuk, hogy annak előrehaladtával nő a magukat szenvedélybetegnek tekintő lakók aránya (lásd 12. számú táblázat).

12. sz. táblázat: A megkérdezett szenvedélybetegnek tekinti-e magát?

A megkérdezett szenvedélybetegnek tekinti-e magát?		A megkérdezett életkora						Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40-49 éves	50-59 éves	
igen	fő	4	26	34	41	4	1	110
	%	57,1	57,8	73,9	89,1	80,0	50,0	72,8
nem	fő	-	-	1	1	1	1	4
	%	-	-	2,2	2,2	20,0	50,0	2,6
nincs válasz	fő	3	19	11	4	-	-	37
	%	42,9	42,2	23,9	8,7	-	-	24,5
Összesen	fő	7	45	46	46	5	2	151
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Látható a 12. számú táblázatban, hogy a két legfiatalabb életkori csoportban nem találunk nemleges választ adókat, viszont igen magas a nem válaszolók aránya. A két legidősebb életkori csoportban ugyan nem találkozunk a válasz megtagadásával, azonban nő azon válaszadók aránya, akik nem tekintik magukat szenvedélybetegnek (28,6%).

Az iskolai végzettséggel kapcsolatosan érdekesnek tűnő adatokat kapunk, ugyanis azok aránya, akik szenvedélybetegnek tekintik magukat, a két „szélső” végzettségi csoportban a legalacsonyabb: a legfeljebb általános iskolát végzettek között 66,1%, a diplomával rendelkezők között 66,7%. Ugyanakkor a szakmunkásképzőt, szakközépiskolát, illetve gimnáziumot végzettek körében ez az arány 76,5%-ról 78,9%-ra nő.

Hogy a válaszadók **milyen szenvedélybetegséggel** küzdenek, a 13. számú táblázat mutatja nemek szerinti bontásban.

13. sz. táblázat: A szenvedélybetegség típusa nemenkénti bontásban

A szenvedélybetegség típusa	Férfiak		Nők		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%
alkoholfüggőség	33	35,1	6	37,5	39	35,5
kábítószer-függőség	77	81,9	12	75,0	89	80,9
szervesoldószer-függőség	9	9,6	1	6,3	10	9,1
gyógyszerfüggőség	19	20,2	7	43,8	26	23,6
politoxikománia	19	20,2	6	37,5	25	22,7
játékszenvedély	7	7,4	-	-	7	6,4
nikotinfüggőség	65	69,1	8	50,0	73	66,4
egyéb	3	3,2	-	-	3	2,7
Válaszolók összesen	94	100,0	16	100,0	110	100,0

A 13. számú táblázatból jól látható, hogy mindkét csoport esetében a kábítószer-függőség jelenik meg legnagyobb, bár nemenként némiképp eltérő arányban. Ugyancsak mindkét nem esetében a második helyen a nikotinfüggőség áll, bár az arányok itt már közel 20,0%-os eltérést mutatnak. A harmadik leggyakoribb függőség a férfiak esetében az alkoholfüggőség, mely arányaiban szintén nem mutat jelentős eltérést a nőkhöz képest, ugyanakkor a nők csoportjában ugyanilyen gyakori a politoxikománia, és mindkét függőséget megelőzi a gyógyszerfüggőség. Ez utóbbi két függőség az általunk megkérdezettek körében sokkal inkább a nőket jellemzi. Jelentősebbnek tűnő eltérés a játékszenvedély kapcsán is fellelhető, hiszen ezt a függőséget kizárólag férfiak említették. Végül az egyéb kategória mindhárom válaszadó esetében a társfüggőséget takarta, amelyet tehát szintén csak férfiak jeleztek.

Természetesen a függőség típusa és az életkor közötti összefüggést is érdemes megvizsgálni. Erről szól a 14. számú táblázat.

14. sz. táblázat: A szenvedélybetegség típusa életkori csoportok szerint

A szenvedélybetegség típusa	14-18 éves		19-24 éves		25-29 éves		30-39 éves		40 éves vagy idősebb		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
alkoholfüggőség	-	-	9	34,6	13	38,2	14	34,1	3	60,0	39	35,5
kábítószer-függőség	2	50,0	21	80,8	32	94,1	30	73,2	4	80,0	89	80,9
szervesoldószer-függőség	1	25,0	3	11,5	-	-	6	14,6	-	-	10	9,1
gyógyszerfüggőség	-	-	6	23,1	11	32,4	6	14,6	3	60,0	26	23,6
politoxikománia	1	25,0	7	26,9	6	17,6	11	26,8	-	-	25	22,7
játékszenvedély	-	-	2	7,7	5	14,7	-	-	-	-	7	6,4
nikotinfüggőség	1	25,0	19	73,1	28	82,4	23	56,1	2	40,0	73	66,4
egyéb	-	-	1	3,8	1	2,9	1	2,4	-	-	3	2,7
Válaszolók összesen	4	100,0	26	100,0	34	100,0	41	100,0	5	100,0	110	100,0

A 14. számú táblázatból kiolvasható, hogy minden életkori csoportban a kábítószer-függőség a leggyakoribb függőség, bár az arányok meglehetősen széles skálán mozognak. Az alkohol-, valamint a gyógyszerfüggőség a legidősebb korosztályra jellemző leginkább, míg a szervesoldószer-függőség a legfiatalabbra. Az egyéb kategóriában található társfüggőséget ugyanakkor sem a 14-18 év közötti, sem 40 év feletti életkori csoportban nem jelölték meg. Ugyancsak érdekesnek nevezhető a játékszenvedély, hiszen azt kizárólag 19-29 év közöttiek jelölték meg. A kábítószer-függőségen kívül az egyetlen szenvedély, mely minden életkorban megjelenik, a nikotinfüggőség.

A szenvedélybetegség fennállásának ideje szintén fontos információ. Az erre vonatkozó átlagos értékeket a 15. számú táblázat mutatja.

15. sz. táblázat: Az egyes szenvedélybetegségek fennállásának átlagos ideje életkor szerinti bontásban

A szenvedélybetegség típusa	14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40 éves vagy idősebb	Átlagos érték az összes válaszolóra vetítve
	hónap	hónap	hónap	hónap	hónap	hónap
alkoholfüggőség	-	66,7	125,9	178,3	357,7	134,9
kábítószer-függőség	24,0	90,0	107,0	166,5	216,0	125,8
szervesoldószer-függőség	12,0	87,7	-	176,0	-	131,9
gyógyszerfüggőség	-	53,5	80,1	108,0	256,0	106,8
politoxikománia	72,0	69,7	86,8	156,4	-	114,0
játékszenvedély	-	66,0	86,4	-	-	80,6
nikotinfüggőség	96,0	106,0	138,2	205,0	342,0	152,9
egyéb	-	276,0	324,0	372,0	-	324,0

Látható a 15. számú táblázatból, hogy a politoxikománia kivételével minden függőség esetében az tapasztalható, hogy az életkor előrehaladtával nő a szenvedélybetegség fennállásának átlagos ideje. És egy megjegyzés: a társfüggőség („egyéb” kategória) esetében minden válaszadó azt mondta, hogy az születése óta fennáll.

Az iskolai végzettség és a szenvedélybetegség típusa közötti kapcsolatot a 16. számú táblázat mutatja. (Két kábítószer-függő és egy nikotinfüggő válaszadó esetében nem ismerjük az iskolai végzettséget.)

16. sz. táblázat: A szenvedélybetegség típusa iskolai végzettség szerint

A szenvedélybetegség típusa	Legfeljebb nyolc általános		Szakmunkásképző		Szakközépiskola vagy gimnázium		Főiskola vagy egyetem		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
alkoholfüggőség	12	29,3	18	46,2	8	30,8	1	50,0	39	35,5
kábítószer-függőség	31	75,6	31	79,5	23	88,5	2	100,0	89	80,9
szervesoldószer-függőség	5	12,2	5	12,8	-	-	-	-	10	9,1
gyógyszerfüggőség	12	29,3	8	20,5	6	23,1	-	-	26	23,6
politoxikománia	13	31,7	6	15,4	6	23,1	-	-	25	22,7
játékszenvedély	3	7,3	3	7,7	1	3,8	-	-	7	6,4
nikotinfüggőség	27	65,9	27	69,2	17	65,4	1	50,0	73	66,4
egyéb	1	2,4	-	-	2	7,7	-	-	3	2,7
Válaszolóok összesen	41	100,0	39	100,0	26	100,0	2	100,0	110	100,0

Amint azt a 16. számú táblázat mutatja, az alkoholfüggőség a diplomával rendelkezők és a szakmunkásképzőt végzettek között a legjellemzőbb. A kábítószer-függők aránya egyértelműen növekszik az iskolai végzettség növekedésével (bár az utolsó kategóriában mindössze 2 főt találunk). A szervesoldószer-függőség a legfeljebb szakmunkásképzőt végzettek között jelenik meg, s ugyancsak e csoportban jellemzőbb a játékszenvedély

megléte. A gyógyszerfüggőség és a politoxikománia a legalacsonyabb iskolai végzettségűek csoportjában gyakoribb.

Végül e kérdés kapcsán érdemes szemügyre venni, hogy egy-egy válaszadó **hányféle függőséget jelölt meg** a lekérdezéskor. Ezeket az adatokat nemenkénti bontásban a 17. számú táblázat tartalmazza.

17. sz. táblázat: Az egy válaszadó által megjelölt függőségek száma nemenkénti bontásban

A megjelölt függőségek száma		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
egy	fő	22	5	27
	%	23,4	31,3	24,5
kettő	fő	34	2	36
	%	36,2	12,5	32,7
három	fő	18	6	24
	%	19,1	37,5	21,8
négy és hét között	fő	20	3	23
	%	21,3	18,8	20,9
Összesen	fő	94	16	110
	%	100,0	100,0	100,0

Látható a 17. számú táblázatból, hogy a férfiak leggyakrabban (36,2%-ban) kettő, a nők pedig jellemzően (37,5%-ban) három függőségről számoltak be, bár esetükben nem elhanyagolható arányban jelennek meg az egy függőséggel élők (31,3%). A négy vagy annál több függőség valamivel nagyobb arányban jelenik meg a férfiak (21,3%), mint a nők között (18,8%).

Az életkor és a függőségek száma közötti összefüggést a 18. számú táblázat mutatja.

18. sz. táblázat: Az egy válaszadó által megjelölt függőségek száma életkori csoportonként

A megjelölt függőségek száma		A megkérdezett életkora					Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40 éves vagy idősebb	
egy	fő	3	4	4	14	2	27
	%	75,0	15,4	11,8	34,1	40,0	24,5
kettő	fő	1	11	11	13	-	36
	%	25,0	42,3	32,4	31,7	-	32,7
három	fő	-	7	9	6	2	24
	%	-	26,9	26,5	14,6	40,0	21,8
négy és hét között	fő	-	4	10	8	1	23
	%	-	15,4	29,4	19,5	20,0	20,9
Összesen	fő	4	26	34	41	5	110
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A 18. számú táblázat alapján elmondható, hogy a legfiatalabb válaszadók legfeljebb két függőséget jelöltek meg, míg leginkább a 40 éves vagy annál idősebb, illetve a 25-29 év közötti válaszadóknál tapasztalható három vagy annál több függőség együttes jelenléte.

A függőségek számával kapcsolatosan még érdemes megemlíteni, hogy három vagy annál több függőséggel élő lakót csak a rehabilitációs intézményekben találunk a válaszadók között.

Függetlenül attól, hogy a válaszadó szenvedélybetegnek tekinti-e magát vagy sem, illetve attól, hogy milyen szenvedélybetegséggel él, megkérdeztük, **milyen kábítószer próbált már ki / használt élete során**. E kérdésre mindössze két fő esetében nem rendelkezünk semmiféle információval. A többiek válaszait a 19. számú táblázat foglalja össze.

19. sz. táblázat: Az egyes kábítószereket valaha használók száma

A kábítószer megnevezése	A kábítószer már használók	
	száma (fő)	aránya (%)
ópium	59	39,3
heroin	85	56,7
morfin	41	27,5
egyéb ópiátok	69	46,0
szintetikus kábító fájdalomcsillapítók	71	47,3
methadon	55	36,7
kokain (só)	74	49,3
kokain bázis („crack”)	19	12,7
marihuana	123	82,0
hasis	87	58,0
LSD	86	57,3
amfetamin	107	71,3
metamfetamin	47	31,3
egyéb amfetamin, extasy	98	65,3
barbiturátok	39	26,0
benzodiazepinek	90	60,0
szerves oldószer (inhalánsok)	57	38,0
egyéb kábítószer	52	34,7
alkohol	105	70,0
cigaretta	112	74,7
A kérdésre választ adók összesen	150	100,0

Látható a 19. számú táblázatból, hogy a marihuanát, amfetamint, illetőleg az alkoholt és cigarettát valaha használók aránya 70,0% felett mozog a válaszadók esetében. A kevesek által használt szerek: „crack”, barbiturátok, morfin.

Rákérdeztünk arra is, hogy a valaha kipróbált / használt szerek közül melyek azok, melyeket a válaszadók a lekérdezés időpontjában is használtak. E kérdésre – a cigarettától eltekintve – meglehetősen kevés „igen” választ kaptunk. Nevezetesen: marihuanát 1 fő (az azt valaha használók 0,8%-a), amfetamint szintén egy fő (0,9%), benzodiazepineket 4 fő (4,4%), alkoholt 3 fő (2,9%), végül cigarettát 97 fő (86,6%) a lekérdezés idején is használt.

A 20. számú táblázatban az látható, hogy mutatkozik-e különbség a férfiak és nők között a tekintetben, hogy mely szereket próbálták / használták korábban.

20. sz. táblázat: Az egyes kábítószereket valaha használók száma nemenként

A szenvedélybetegség típusa	Férfiak		Nők		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%
ópium	51	39,8	8	36,4	59	39,3
heroin	73	57,0	12	54,5	85	56,7
morfin	37	29,1	4	18,2	41	27,5
egyéb opiátok	59	46,1	10	45,5	69	46,0
szintetikus kábító fájdalomcsillapítók	62	48,4	9	40,9	71	47,3
methadon	49	38,3	6	27,3	55	36,7
kokain (só)	67	52,3	7	31,8	74	49,3
kokain bázis („crack”)	16	12,5	3	13,6	19	12,7
marihuana	107	83,6	16	72,7	123	82,0
hasis	76	59,4	11	50,0	87	58,0
LSD	77	60,2	9	40,9	86	57,3
amfetamin	91	71,1	16	72,7	107	71,3
metamfetamin	40	31,3	7	31,8	47	31,3
egyéb amfetamin, extasy	86	67,2	12	54,5	98	65,3
barbiturátok	32	25,0	7	31,8	39	26,0
benzodiazepinek	73	57,0	17	77,3	90	60,0
szerves oldószerek (inhalánsok)	52	40,6	5	22,7	57	38,0
egyéb kábítószer	47	36,7	5	22,7	52	34,7
alkohol	90	70,3	15	68,2	105	70,0
cigaretta	95	74,2	17	77,3	112	74,7
A kérdésre választ adók összesen	128	100,0	22	100,0	150	100,0

A 20. számú táblázatból az olvasható ki, hogy 20,0% körüli eltérés mutatkozik a két nem között a kokain, az LSD és a benzodiazepinek használata kapcsán. Az első kettőt jellemzőbben férfiak használják, míg a legutóbbit jellemzőbben nők. Ugyancsak jelentősnek tekinthető (10,0 és 20,0% közötti) eltérés látható a férfiak javára a morfin, a methadon, a marihuana, egyéb amfetamin, szerves oldószerek és egyéb kábítószerek kapcsán.

Az iménti csoportosításnál még érdekesebb e kérdés életkori kategóriák szerinti csoportosítása, melyet a 21. számú táblázat mutat be.

21. sz. táblázat: Az egyes kábítószereket valaha használók száma életkori csoportonként

A szenvedélybetegség típusa	14-18 éves		19-24 éves		25-29 éves		30-39 éves		40 éves vagy idősebb		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
ópium	-	-	11	24,4	22	47,8	24	52,2	2	33,3	59	39,3
heroin	-	-	18	40,0	31	67,4	33	71,7	3	50,0	85	56,7
morfín	-	-	5	11,1	12	26,7	22	47,8	2	33,3	41	27,5
egyéb ópiátok	-	-	16	35,6	18	39,1	32	69,6	3	50,0	69	46,0
szintetikus kábító fájdalomcsillapítók	1	14,3	18	40,0	21	45,7	29	63,0	2	33,3	71	47,3
methadon	1	14,3	12	26,7	15	32,6	27	58,7	-	-	55	36,7
kokain (só)	1	14,3	18	40,0	22	47,8	30	65,2	3	50,0	74	49,3
kokain bázis („crack”)	-	-	6	13,3	4	8,7	9	19,6	-	-	19	12,7
marihuana	6	85,7	37	82,2	38	82,6	39	84,8	3	50,0	123	82,0
hasis	2	28,6	22	48,9	29	63,0	32	69,6	2	33,3	87	58,0
LSD	1	14,3	21	46,7	28	60,9	33	71,7	3	50,0	86	57,3
amfetamin	5	71,4	29	64,4	36	78,3	34	73,9	3	50,0	107	71,3
metamfetamin	1	14,3	10	22,2	16	34,8	19	41,3	1	16,7	47	31,3
egyéb amfetamin, extasy	3	42,9	30	66,7	31	67,4	31	67,4	3	50,0	98	65,3
barbiturátok	1	14,3	7	15,6	9	19,6	20	43,5	2	33,3	39	26,0
benzodiazepinek	1	14,3	27	60,0	24	52,2	33	71,7	5	83,3	90	60,0
szerves oldószerek (inhalánsok)	2	28,6	15	33,3	14	30,4	23	50,0	3	50,0	57	38,0
egyéb kábítószer	2	28,6	13	28,9	16	34,8	21	45,7	-	-	52	34,7
alkohol	2	28,6	24	53,3	32	69,6	42	91,3	5	83,3	105	70,0
cigaretta	4	57,1	25	55,6	35	76,1	42	91,3	6	100,0	112	74,7
A kérdésre választ adók összesen	7	100,0	45	100,0	46	100,0	46	100,0	6	100,0	150	100,0

Amint a 21. számú táblázat is mutatja, a „crack”, marihuana, benzodiazepinek, szerves oldószerek és a cigaretta kivételével azt tapasztaljuk, hogy a legfiatalabb életkori csoporthoz képest kisebb-nagyobb mértékben ugyan, de folyamatosan nő az egyes szereket használók aránya, ám a 40 éves vagy annál idősebb korosztályban mindig visszaesés tapasztalható. A kivételeket tekintve: a „crack”-et például sem a legfiatalabb, sem a legidősebb korosztály nem próbálta ki, és a 25-29 éves korosztálynál is látszódik némi visszaesés. A marihuana használók aránya meglehetősen egyenletes a legidősebb korosztályig, ahol azonban jelentős a visszaesés. A benzodiazepineket ugyanakkor a legidősebb korosztály tagjai használták eddig leginkább, akárcsak a cigarettát.

E kérdéshez kiegészítésként érdemes még megnézni, hogy az egyes válaszadók összesen **hányféle szert próbáltak eddigi életük során**. A 150 válaszadó közül 15 fő jelezte (10,0%), hogy a lekérdezés időpontjáig mindössze egy szert próbált ki vagy használt a felsorolt 18 közül (az alkohol és a cigaretta nincs e csoportban), és 4 fő (2,7%) mondta azt,

hogy mind a 18 kábítószert próbálta már élete során. Az átlagos érték egyébként e kérdés kapcsán 8 volt, tehát átlagosan nyolcféle szert próbáltak ki a válaszadók, a leggyakoribb érték pedig a 2, azaz a legtöbben (24 fő, 16,0%) összesen kétféle szert használt a felsoroltak közül.

A szokásos csoportosítások mentén vizsgálva e kérdést: a férfiak átlagosan nyolc, míg a nők hétféle szert használtak a lekérdezésig. Az életkori csoportosítás esetében a legalacsonyabb átlagos értéket (4) a legfiatalabbak, a legmagasabbat (11) pedig a 30-39 éves korosztály esetében kaptuk, és itt is tapasztalható volt némi visszaesés a 40 éves vagy annál idősebb korosztály esetében, ahol az átlagos érték 6 volt. Az iskolai végzettség érdekesen befolyásolta az értékeket: a legalacsonyabb végzettségűek átlagosan hétféle szert, a szakmunkásképzőt végzettek nyolcfélét, az érettségivel rendelkezők tízfélét használtak korábban, ám a diplomával rendelkezők esetében a legfeljebb négyféle szer használata a jellemző válaszadóink körében. Végül az is differenciálta az értékeket, hogy a megkérdezett szenvedélybetegnek tekinti-e magát vagy sem, ugyanis azok, akik e kérdésre „igen”-nel feleltek, átlagosan 11, míg azok, akik nemmel feleltek vagy nem válaszoltak, átlagosan kétféle szert használtak vagy próbáltak ki a lekérdezésig.

A **szerhasználat** kapcsán nem kerülhető meg az a kérdés, hogy **hány évesen került sor erre első alkalommal**. E kérdést feltettük az alkohol, a cigaretta és a kábítószerek esetében egyaránt. Adatainkat erre vonatkozóan nemenkénti bontásban a 22. számú táblázat mutatja.

22. sz. táblázat: A megkérdezettek első alkohol-, kábítószer-fogyasztása és cigarettázása nemenkénti bontásban

A megkérdezett hány éves korában...		A megkérdezett neme		Értékek az összes válaszadó esetében
		férfi	nő	
fogyasztott először alkoholt?	átlag (év)	13,7	14,3	13,8
	leggyakoribb érték (év)	13	13	13
a válaszadók száma (fő)		128	21	149
fogyasztott először kábítószer vagy más kábító hatású szert?	átlag (év)	15,9	18,7	16,3
	leggyakoribb érték (év)	14	13	-
a válaszadók száma (fő)		127	22	149
cigarettázott először?	átlag (év)	13,3	15,5	13,7
	leggyakoribb érték (év)	13	14	13
a válaszadók száma (fő)		96	17	113

A 22. számú táblázatból az derül ki, hogy mind az alkoholt, mind a dohányzást, mind a kábítószerket a nők átlagosan későbbi életkorban próbálták ki először, mint a férfiak. A legnagyobb eltérést a kábítószeres vagy más kábító hatású szerek esetében tapasztaljuk, mert míg a férfiak átlagos életkora az első szerhasználatkor 15,9 év, addig ez a nőknél átlagosan 18,7 életév. Ugyanakkor a leggyakoribb értékek mentén a differencia elhanyagolható, azaz az alkohol, a cigaretta és a kábítószeres esetében is az látható, hogy a legtöbben 13 és 14 éves koruk környékén kipróbálták valamelyiket.

Az átlagos értékek alapján arra következtethetünk, hogy az adatbázisunkban szereplő nők elsőként az alkoholt, míg a férfiak a cigarettát próbálták ki.

Az elsőként használt kábítószer egyébként messze a legmagasabb arányban (40,0-50,0% körül) a marihuana volt mindkét nem esetében.

Ugyanezen adatok életkori bontásban a 23. számú táblázatban láthatók.

23. sz. táblázat: A megkérdezettek első alkohol-, kábítószer-fogyasztása és cigarettázása életkori csoportonként

A megkérdezett hány éves korában...		A megkérdezett életkora					Értékek az összes válaszadó esetében
		14-18 év	19-24 év	25-29 év	30-39 év	40 év vagy idősebb	
fogyasztott először alkoholt?	átlag (év)	12,1	13,2	14,1	14,3	14,6	13,8
	leggyakoribb érték (év)	13	13	14	13	14	13
a válaszadók száma (fő)		7	45	46	46	5	149
fogyasztott először kábítószer vagy más kábító hatású szert?	átlag (év)	13,8	14,2	16,0	17,2	32,0	16,3
	leggyakoribb érték (év)	-	14	15	16	-	-
a válaszadók száma (fő)		7	45	46	46	5	149
cigarettázott először?	átlag (év)	11,0	12,5	13,8	14,0	16,7	13,7
	leggyakoribb érték (év)	11	-	14	13	-	13
a válaszadók száma (fő)		3	26	35	42	6	113

Az 23. számú táblázat adatai szerint a válaszadók minél idősebb korosztályba tartoznak, átlagosan annál későbbi életkorban próbálták ki az egyes szereket. A legnagyobb különbséget az átlagos életkorok között ez esetben is a kábítószeres esetében tapasztaljuk: a legidősebb korosztályba tartozó válaszadók átlagosan 32 évesek voltak, mikor először kipróbálták (e csoportnál több modális érték is megjelent, melyek közül a legalacsonyabb a 17. életév), a legfiatalabbak azonban átlagosan 13,8 évesek voltak (ez esetben a több modális értékből a 13. életév a legalacsonyabb). Az a következtetés is levonható az adatokból, hogy az alkoholfogyasztás és a dohányzás általában megelőzi – az átlagos életkori adatokból kiindulva – a kábítószer kipróbálását.

És érdemes még összevetni a használt vagy kipróbált szerek számát azzal, hogy mely életkorra tehető az első szerhasználat, ugyanis azok, akik a lekérdezésig a legtöbb szert használták, átlagosan a legfiatalabbak az alkohol- és dohányfogyasztók között. A 15-18 félé szert kipróbálók átlagosan 13,2 éves korukban ittak először alkoholt, és átlagosan 13 évesen dohányoztak először. És bár az első kábítószer-használat kapcsán a legalacsonyabb átlagos életkort az eddig kétféle szert kipróbálók esetén tapasztaljuk (15 év), rögtön őket követik a 15-18 félé szert használók (átlagos életkor az első használatkor 15,2 év).

A szerhasználat vizsgálatához szorosan kötődik az **absztinencia** kérdése is. Arra a kérdésünkre, hogy a megkérdezettnek volt-e valaha absztinens időszaka, 121 (79,6%) pozitív választ kaptunk, 29 (19,1%) nemleges választ és 2 főről (1,3%) nincs erre vonatkozó adatunk.

Itt a válaszokkal kapcsolatosan érdemes felfigyelni arra a tényre, hogy bár bentlakásos intézményekről beszélünk, 29 fő jelezte, hogy nem volt még egyáltalán szerektől mentes időszaka.

A férfiak és a nők között az absztinens időszakokat átélt válaszadók aránya némiképp eltér: a férfiak között 78,5% (102 fő), a nők között pedig 86,4% (19 fő). Az életkori csoportok között is tapasztalható differencia e kérdés kapcsán, mely a 24. számú táblázatban látható.

24. sz. táblázat: Absztinens időszakok életkori csoportosításban

A megkérdezettnek volt-e valaha absztinens időszaka		A megkérdezett életkora					Összesen
		14-18 éves	19-24 éves	25-29 éves	30-39 éves	40 éves vagy idősebb	
igen	fő	3	35	39	39	5	121
	%	42,9	77,8	84,8	84,8	71,4	80,1
nem	fő	4	10	7	7	1	29
	%	57,1	22,2	15,2	15,2	14,3	19,2
nincs válasz	fő	-	-	-	-	1	1
	%	-	-	-	-	14,3	,7
Összesen	fő	7	45	46	46	7	151
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Amint a 24. számú táblázat mutatja, legkevésbé a legfiatalabbak számoltak be tiszta időszakokról (42,9%). E csoportot követően azonban megugrik az absztinens időszakon túl lévők aránya (77,8%-ról 84,8%-ra), ám a legidősebbek esetében tapasztalható némi visszaesés.

Az iskolai végzettség alapján csoportosított adatok szerint a legfeljebb nyolc általánost, illetőleg a szakközépiskolát vagy gimnáziumot végzettek között közel ugyanakkora a tiszta időszakot már megélt válaszadók aránya (az első esetben 77,4%, a másodikban 78,8%). A szakmunkásképzőt végzettek ehhez képest valamivel magasabb arányban (84,3%) számoltak be ilyen időszakokról. Végül a diplomával rendelkezők mindegyike túl van már szerektől mentes korszakon.

Az **absztinens időszakok száma** egyébként a férfiak életében átlagosan valamelyest kevesebb volt (2,2), mint a nők életében (3,4), bár a legkevesebb és legtöbb tiszta időszak közötti különbség a nők esetében nagyobb. A férfiak esetében legkevesebb 1, maximum 20 ilyen időszakról tudunk, a nők esetében azonban a maximális érték a 32 volt. Az életkor kapcsán hasonló tendencia fedezhető fel, mint az előző kérdés kapcsán: a 14-18 éves korosztály esetében a tiszta időszakok átlagos száma a legalacsonyabb (1,67), majd az átlagos

érték növekedésnek indul és a 30-39 éves korcsoport esetében csúcsosodik (átlagosan 3,2), majd visszaesés tapasztalható a legidősebbek esetében (átlagosan 3 alkalom).

Az absztinens időszakok számánál azonban valószínűleg több információt hordoz ezen időszakok hossza, időtartama. Erre vonatkozóan egyébként összesített adatot kértünk, azaz azt kérdeztük, hogy **összesen mennyi ideig tartottak az absztinens időszakok**. A válaszok (ez esetben 120) szerint ezen időszakok legkevesebb 2 hétig, maximum 9 és fél évig, leggyakrabban fél évig és átlagosan másfél évig tartottak. A férfiak esetében az átlagos időtartam 16,1 hónap (minimum 2 hét, maximum 8 év), a nők esetében pedig átlagosan 30,5 hónap (minimum 1 hónap, maximum 9 és fél év). E különbség kapcsán azonban érdemes megjegyezni, hogy az általunk megkérdezett nők átlagéletkora (29,8 év) valamivel magasabb, mint a férfiaké (27,4 év). Ez azért érdekes, mert az adatok egyben azt is mutatják, hogy az életkor előrehaladtával nő az absztinens időszakok időtartama, tehát a két nem közötti különbség lehetséges, hogy pusztán ebből adódik.

Arra a kérdésre, hogy az absztinencia utáni **visszaesésnek** – ha volt ilyen – **mi volt az oka**, igen változatos válaszokat kaptunk (összesen 58 főtől). A kérdést erre vonatkozóan természetesen nyitott formában tettük fel, a változatosság okán azonban ezek kategorizálása nem volt lehetséges, így a következőkben főként példákat hozunk fel. A visszaesés leggyakoribb indoka (a válaszadók több mint egyötödénél), hogy a lakó nem akarta abbahagyni valójában az anyagozást, illetve nagyon szerette a szer által kiváltott hatást.

„Nem akartam leállni. A tiszta idők anyámék felé való megfelelésből voltak.”

„Nem volt leszokási vágyam.”

Ugyancsak meglehetősen sokan (a válaszadók közel egyötödénél) jelent meg a céltalanság, az elkeseredettség, a kilátástalanság érzése és a csalódások barátokban, családban.

„Céltalanság. Nem változott a pszichikai állapotom, hiába voltam tiszta.”

„Reménytelennek, kilátástalannak éreztem a helyzetem. Nem érdekelt a jövő, csak a mának éltem, csak az adott helyzetben érzem jól magam. Nem volt célom, jövőképem, menekültem a problémák elől.”

A válaszok fennmaradó része már sokkal változatosabb, mint ahogy az alábbi példák is illusztrálják.

„Magabiztos lettem. Ha kijöttem egyszer, nekem nem árthat, kijövök még egyszer.”

„Nincs oka. A függő mindig az marad és elég a vonzalom.”

„Nem tudtam szembenézni az életemmel.”

„A kábítószerrel fogyókúráztam. Visszaszoktam.”

„Lelki eredetűek voltak: erősebbnek éreztem magam, de konfliktushelyzetben a régi dolgok szerint cselekedtem.”

Arra a kérdésre, hogy **mire lett volna szükséges ahhoz, hogy elkerülje a visszaesést**, 57 választ kaptunk. A válaszadók közül 11 fő számára a szeretet, a társ, a biztos családi kapcsolatok, az új barátok jelentették volna a legnagyobb segítséget; 8 fő számára a sorsazonos közösség vagy az intézményi ellátás adta volna a legnagyobb támogatást. Van, aki számára a biztos egzisztencia lett volna a legfontosabb; van aki számára az őszinteség. Volt, aki szerint nem kellett volna hazaköltöznie. Másnak az életcél hiányzott vagy az akaraterő. De akadtak olyanok is, kiknek a kevesebb önbizalom segített volna. Az e kérdésre adott válaszok tehát ha lehet, még változatosabbak, mint az előző kérdés esetében.

A szenvedélybetegségen és a szerhasználat jellemzőin túl arra is kitért a kérdőív, hogy a megkérdezettnek van-e valamilyen **krónikus betegsége**. E kérdéseinkre 41 fő (27,0%) válaszolt „igen”-nel, 109 fő (71,7%) „nem”-mel, és 2 fő (1,3%) nem adott választ. A válaszok alapján azt mondhatjuk, hogy az általunk megkérdezett csoportban a férfiak jóval nagyobb arányban (28,5%, 37 fő) számoltak be krónikus betegségről, mint a nők (18,2%, 4 fő).

Krónikus betegségben szenvedőt a legfiatalabb megkérdezettek között nem találunk, ellenben a 40 éves vagy annál idősebb csoportban a válaszadók 57,1%-a (4 fő) szenved valamilyen krónikus betegségben. Ilyen jellegű problémáról a 19-24 évesek 24,4%-a (11 fő), a 25-29 évesek 17,4%-a (8 fő) és a 30-39 évesek 39,1%-a (18 fő) számolt be.

A férfiak esetében a leggyakoribb betegség a Hepatitis C, melyről 8 fő tett említést. A többi 29 válaszadó között nem találunk jellemzőnek nevezhető problémát, így csak példákat tudunk felhozni: Borderline szindróma, depresszió, pánikbetegség, hiperaktivitás, cukorbetegség, pajzsmirigy problémák, csonkolt végtag, pikkelysömör, veseelégtelenség. A férfiak 56,8%-a esetében a krónikus betegséget a lekérdezéskor is kezelték.

A nők közül 4 fő jelezte, hogy van krónikus betegsége, melyek a következők: cukorbetegség, Hepatitis C, pánikbetegség és depresszió, szemideg-sorvadás és gerincferdülés. A 4 válaszadó közül 3 fő betegségét a lekérdezéskor is kezelték.

Elvárások, szükségletek és az intézményrendszerrel kapcsolatos tapasztalatok

Az intézményi tapasztalatok elemzése előtt szót kell ejteni arról, hogy az általunk megkérdezett szenvedélybetegek **mióta élnek** abban **az intézményben**, melyben a lekérdezéskor találkoztunk velük. E kérdésre 6 főtől nem kaptunk választ. A meglévő válaszok alapján a legrövidebb, intézményben eltöltött idő 1 hét (6 fő esetében, arányuk a válaszadók között 4,1%), a leghosszabb pedig 4 év 4 hónap volt (1 fő esetében, 0,7%). Az átlagos intézményben eltöltött idő 7 hónap volt, arányaiban a legtöbb válaszadó (10,3%, 15 fő) ugyanakkor 2 hónapja volt az intézmény lakója.

Az intézményben eltöltött idő kategorizált értékeit nemenkénti bontásban a 25. számú táblázat tartalmazza.

25. sz. táblázat: Az intézményben eltöltött idő nemek szerint

Mióta él az intézményben?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
kevesebb, mint 1 hónapja	fő	16	1	17
	%	12,6	5,3	11,6
1 – 3 hónapja	fő	36	4	40
	%	28,3	21,1	27,4
4 – 6 hónapja	fő	33	4	37
	%	26,0	21,1	25,3
7 – 12 hónapja	fő	23	4	27
	%	18,1	21,1	18,5
13 – 24 hónapja	fő	16	5	21
	%	12,6	26,3	14,4
25 hónapja vagy annál régebben	fő	3	1	4
	%	2,4	5,3	2,7
Összesen	fő	127	19	146
	%	100,0	100,0	100,0

A 25. számú táblázat adatai alapján azt mondhatjuk, hogy a válaszadó férfiak kevesebb időt töltöttek a lekérdezés napjáig adott intézményben, hiszen pl. míg kétötödük legfeljebb 3 hónapja volt az intézmény lakója, addig a nők esetében mindössze a válaszadók 26,4%-áról mondható el ugyanez. A több mint egy éve az intézményben élők aránya pedig a férfiak esetében jóval alacsonyabb (15,0%), mint a nők esetében (31,6%), holott az

intézményt legrégebben (52 hónapja) igénybe vevő válaszadónk férfi. Az átlagos, intézményben eltöltött idő egyébként a férfiak esetében 6,5 hónap, a nők esetében 10,1 hónap.

Az életkori csoportosítás adatai azt mutatják, hogy a legfiatalabbak között, valamint a 25-29 és 30-39 éves korcsoportban egyaránt azok vannak legnagyobb arányban, akik 4-6 hónapja élnek az intézményben. Arányuk pontosan a 14-18 évesek között 57,1%, a 25-29 évesek között 33,3%, a 30-39 évesek között pedig 28,9%. A 19-24 éves korcsoport több mint egyharmada (35,6%-a) 1-3 hónapja, a 40 éves vagy annál idősebb csoport tagjainak pedig fele 13-24 hónapja él már az intézményben.

Az intézménytípus szerinti bontás nem okoz meglepetést: az ápolást, gondozást nyújtó intézményekben eltöltött átlagos idő a válaszadók körében 32 hónap (minimum 1 év, legfeljebb 52 hónap), a lakóotthonok esetében 12,3 hónap (min. 2, max. 30 hónap), a rehabilitációs intézményekben pedig átlagosan 6,5 hónap (min. 1 hét, maximum 39 hónap).

A lakhatással kapcsolatosan arra is kíváncsiak voltunk, hogy a **megkérdezett hol lakott, mielőtt beköltözött a szenvedélybetegek bentlakásos intézményébe**. Az e kérdésre adott válaszokat mutatja a 26. számú táblázat nemenkénti bontásban.

26. sz. táblázat: A megkérdezett hol élt az intézménybe történő beköltözést megelőzően

A megkérdezett hol élt a beköltözés előtt?	A megkérdezett neme		Összesen	
	férfi	nő		
saját tulajdonú lakásában	fő	14	2	16
	%	10,8	9,1	10,5
bérelt lakásban egyedül	fő	9	-	9
	%	6,9	-	5,9
bérelt lakásban másokkal közösen	fő	18	3	21
	%	13,8	13,6	13,8
szülei lakásában	fő	58	5	63
	%	44,6	22,7	41,4
nevelőintézetben vagy nevelőszülőknél	fő	2	2	4
	%	1,5	9,1	2,6
ismerősnél, barátnál ingyenesen	fő	5	2	7
	%	3,8	9,1	4,6
egyéb rokonnál ingyenesen	fő	4	1	5
	%	3,1	4,5	3,3
szociális intézményben	fő	3	2	5
	%	2,3	9,1	3,3
egészségügyi intézményben	fő	2	-	2
	%	1,5	-	1,3
utcán, közterületen	fő	11	2	13
	%	8,5	9,1	8,6
nincs válasz	fő	4	3	7
	%	3,1	13,6	4,6
Összesen	fő	130	22	152
	%	100,0	100,0	100,0

Azt látjuk a 26. számú táblázat adataiból, hogy a legtöbben az intézménybe történő beköltözés előtt a szülők lakásában laktak. Ez az arány a férfiak esetében jelentősen magasabb, mint a nők esetében, ám itt sem szabad elfeledkezni arról, hogy válaszadóink között a nők átlagéletkora magasabb a férfiakénál. Az ezt követő legjellemzőbb válasz a másokkal közös lakásbérlet, amely közel ugyanakkora arányban jellemző a két nem képviselőire. A saját tulajdonú lakás a férfiak esetében valamelyest nagyobb arányban jelenik meg, mint a nők esetében. Az egyedül történő lakásbérlet pedig kizárólag férfi válaszadók esetében fordult elő. Az egészségügyi intézmény volt a legritkább, a beköltözést megelőző tartózkodás hely.

Az életkori csoportosításból kiderül, hogy a legidősebb korcsoportig minden életkori kategóriában a leggyakoribb válasz a szülők lakása. Ez tehát azt is jelenti, hogy még a 30-39 évesek között is azok vannak legtöbben (19,6%-ban), akik a szüleiknél laktak a beköltözés előtt. E korcsoportnál a második leggyakoribb válasz az utca, közterület, amely közel ugyanakkora arányban (17,4%) megjelenik. A 14-18 évesek 71,4%-a szülei lakásában élt a

beköltözés előtt, 28,6%-uk pedig nevelőintézetben vagy nevelőszülőknél. Mind a 19-24, mind 25-29 éves korcsoportban a szülői lakást gyakoriságban a másokkal közösen bérelt lakás követi (13,3%, illetve 19,6%-ban). A 40 éves vagy annál idősebb csoportban háromféle választ kaptunk: saját tulajdonú lakásban (28,6%), bérelt lakásban egyedül (14,3%), utcán, közterületen (14,3%), a válaszhiány tehát esetükben a legjellemzőbb (42,9%). A korábban utcán, közterületen élők a legfiatalabbtól eltekintve minden korcsoportban megjelennek.

A beköltözéssel kapcsolatosan azonban sokkal fontosabb információnak tekinthető, hogy vajon **miért kérte felvételét a lakó az intézménybe**. E kérdést természetesen szintén nyitott formában tettük fel, ennek következtében a lekódolt válaszok információ-hiányosnak tekinthetők, ám a különböző szempontokkal történő összevethetőség érdekében szükségesnek bizonyult az adatok redukciója. A kapott adatokat a 27. számú táblázat mutatja. (Ez esetben 104 válasszal rendelkezünk, az összes megkérdezett 68,4%-ától.)

27. sz. táblázat: A megkérdezett miért kérte felvételét az intézménybe

A megkérdezett miért kérte felvételét az intézménybe?	A válaszadók	
	száma (fő)	aránya (%)
mert le akar szokni, meg akar gyógyulni, tisztán akar élni	33	31,7
mert életben akar maradni	6	5,8
mert új életet akar kezdeni, régi életmódját el akarja hagyni	14	13,5
mert segítségre volt szüksége az élethez, a leszokáshoz	16	15,4
mert menekült (büntetés vagy üldözök elől)	5	4,8
nem kérte felvételét, vitték	3	2,9
mert egyedül maradt	3	2,9
mert meg akar változni	2	1,9
mert egzisztenciális gondjai vannak	3	2,9
egyéb okból	19	18,3
Válaszadók összesen	104	100,0

Amint az a 27. számú táblázatban is látható, a felállított kategóriák ez esetben sem tekinthetők szakmai szempontból tökéletesnek, hiszen számos válasz besorolása meglehetősen nehézkes, arról nem beszélve, hogy átfedés lehet és van egyes kategóriák között. A csoportosítás ilyen kialakítása mégis hasznos, hiszen az információvesztés csökkentését célozta.

Tehát mint látható, a leggyakoribb válasz a feltett kérdésre az volt, hogy a válaszadó le akar szokni a kábítószerekről. E válaszcsoportban találjuk meg azokat is, akik problémájukat betegségként definiálják, tehát meggyógyulni szeretnének, és azokat is, akik „megtisztulni” szeretnének – mind testi, mind mentális szempontból. E csoportban a leszokás, leállás

indokaként is több választ kaptunk: pl. le akar szokni, mert már nagyon rossz állapotban volt, mert már nem volt pénze anyagra, mert megundorodott a szerektől, vagy mert elege lett.

Azok, akik a második válaszcsoportban vannak, pl. az alábbiakat mondták: *„életben maradni bármi áron, nem voltak tiszta pillanataim, állandó hallucinációim voltak, kényszerképzeteim, magamra támadtam”*; *„féltettem az életemet”*; *„élni akarok”*.

Az életmód megváltoztatása a 4. leggyakoribb válaszcsoport, melyben pl. a következőket olvashattuk: *„ki akarok szállni ebből a mocskos életmódból, beleuntam, 17 év nagyon sok”*; *„már nem akartam úgy élni, mint az állatok, újra ember akartam lenni”*; *„mert a társadalom részévé szeretnék válni”*.

A segítség-kérés szintén igen gyakori válasz volt, és a segítség itt elsősorban nem a leszokáshoz kell (illetve jellemzően nem ezt hangsúlyozták a válaszadók), hanem úgy általában, az élethez.

A menekülés is tágabb kategória, hiszen nem minden válaszadó menekül konkrét ügy kapcsán a hatóságok elől.

A felvételüket nem kérők egyikét egy pszichiátriáról vitték az intézménybe, egy másik válaszadót az édesanyja, a harmadik válaszadó felvételét pedig egy hajléktalan-ellátó szervezet intézte.

Az „egyedül maradt” kategóriában az édesanya halála és az elmagányosodás is megjelenik.

A változás iránti vágyban megtaláljuk a személyiség, életszemlélet, hozzáállás megváltoztatásának és a környezet átalakításának igényét is.

Az egzisztenciális problémák között a pénztelenség és a hajléktalanság, vagy az attól való félelem jelenik meg. *„Úgy éreztem, hogy nem lesz jó vége. Nem akartam olyan hajléktalan helyzetet, amit magam körül láttam.”*

És végül a legösszetettebb, egyéb kategória válaszai között pl. a következőket találjuk: *„elmentem a végletekig, mindent felégettem magam körül”*; *„halálfélelem, kontrollvesztés”*; *„kiégttem, kiéltem magam”*; *„nem féltem a haláltól sem, ez rémisztett meg”*; *„nem volt más választásom, kifogytam az ötletekből”*; *„otthonról akartam szabadulni”*; *„a testvérem kérte”*.

A kategóriák kissé részletesebb ismertetése után érdemes a már eddig is alkalmazott összevetéseket elvégezni. A kategorizált válaszok nemenkénti különbségeit a 28. számú táblázat mutatja.

28. sz. táblázat: A megkérdezett miért kérte felvételét az intézménybe – a válaszok nemenkénti bontásban

A megkérdezett miért kérte felvételét az intézménybe?	A megkérdezett neme		Összesen	
	férfi	nő		
mert le akar szokni, meg akar gyógyulni, tisztán akar élni	fő	29	4	33
	%	32,2	28,6	31,7
mert életben akar maradni	fő	6	-	6
	%	6,7	-	5,8
mert új életet akar kezdeni, régi életmódját el akarja hagyni	fő	13	1	14
	%	14,4	7,1	13,5
mert segítségre volt szüksége az élethez, a leszokáshoz	fő	15	1	16
	%	16,7	7,1	15,4
mert menekült (büntetés vagy üldözök elől)	fő	4	1	5
	%	4,4	7,1	4,8
nem kérte felvételét, vitték	fő	2	1	3
	%	2,2	7,1	2,9
mert egyedül maradt	fő	3	-	3
	%	3,3	-	2,9
mert meg akar változni	fő	2	-	2
	%	2,2	-	1,9
mert egzisztenciális gondjai vannak	fő	2	1	3
	%	2,2	7,1	2,9
egyéb okból	fő	14	5	19
	%	15,6	35,7	18,3
Válaszadók összesen	fő	90	14	104
	%	100,0	100,0	100,0

A 28. számú táblázat szerint a férfiak esetében a leszokás iránti vágy a legjellemzőbb (32,2%) indok az intézményi felvétel kapcsán, a nők esetében azonban az egyéb kategória a leggyakoribb (35,7%). Látható az is, hogy a nők esetében 3 kategória egyáltalán nem jelenik meg a válaszok között (mert életben akar maradni; mert egyedül maradt; mert meg akar változni).

Az életkori csoportosításból az olvasható ki, hogy a „leszokni, meggyógyulni, tisztán élni” kategória aránya az életkor előrehaladtával csökken. Míg a 14-18 éveseknek a fele e kategóriába került, addig ez az arány a 30-39 évesek esetében 19,4%, a 40 éves vagy annál idősebbek esetében pedig 20,0%. A 30-39 éves korcsoportban egyenlő (25,0-25,0%) arányban jelenik meg a „segítség az élethez, a leszokáshoz”, valamint az egyéb kategória, a legidősebb korcsoportban pedig ez utóbbi képviseli a legnagyobb arányt (40,0%).

Azt is tudakoltuk a lekérdezéskor, hogy a megkérdezett **honnan ismerte azt az intézményt**, ahova felvételét kérte, illetve ahol jelenleg él. Az e kérdésre adott válaszok (103) kategorizálása már lényegesen egyszerűbb volt. A kapott csoportokat a 29. számú táblázat mutatja nemenkénti bontásban.

29. sz. táblázat: Honnan szerzett tudomást az intézményről? – nemenkénti bontásban

Honnan szerzett tudomást az intézményről?	A megkérdezett neme		Összesen	
	férfi	nő		
ismerősöktől, barátoktól	fő	14	-	14
	%	15,7	-	13,6
közeli családtagtól	fő	14	1	15
	%	15,7	7,1	14,6
drogambulanciáról	fő	23	4	27
	%	25,8	28,6	26,2
kórházban, egészségügyi intézményben	fő	12	-	12
	%	13,5	-	11,7
kezelőorvosától, egyéb segítőtől	fő	4	4	8
	%	4,5	28,6	7,8
volt intézményi lakótól	fő	2	-	2
	%	2,2	-	1,9
interneten keresztül	fő	7	2	9
	%	7,9	14,3	8,7
egyéb módon	fő	13	3	16
	%	14,6	21,4	15,5
Összesen	fő	89	14	103
	%	100,0	100,0	100,0

Látható a 29. számú táblázatból, hogy a legjellemzőbb információforrás a drogambulancia volt mindkét nem esetében, bár a nőknél ugyanekkora arányban jelenik meg a kezelőorvos, illetve egyéb segítő. A férfiak ezzel szemben az intézményről sokkal inkább ismerősök, barátok, valamint közeli családtagok révén szereztek tudomást. Érdeemes felfigyelni arra, hogy az interneten keresztül a válaszadók 8,7%-a talált rá az intézményre. Az „egyéb módon”, mely a második leggyakoribb válasz, tartalmazza pl. a szórólapot, a gyülekezetet, ahova a megkérdezett jár, a televíziót, a tucsere alkalmakat, sőt 2 válaszadó már korábban is igénybe vette az intézményt.

Az információ forrása és az életkor közötti kapcsolatról azt mondhatjuk, hogy a 14-18, valamint a 19-24 évesek körében egyaránt a közeli családtag a legfontosabb informáló személy (az első esetben 50,0%, a másodikban 24,0% e kategória aránya), a 25-29, valamint a 30-39 évesek körében azonban a drogambulancián szerzett információ a leggyakoribb (33,3% és 25,0%-ban jelölték). Végül a 40 éves vagy annál idősebb válaszadók jellemzően (40,0%-ban) kórházban vagy más egészségügyi szolgáltatónál hallottak az intézményről első ízben.

E kérdés kapcsán talán releváns lehet az iskolai végzettséggel való összevetés. Az adatok szerint a drogambulancia a legfontosabb információ hordozó az érettségizettek vagy annál alacsonyabb végzettségűek körében, ugyanakkor a diplomával rendelkezők főként az egészségügyi ellátórendszerből ismerik az intézményt. És érdekesnek tűnik az a tény is,

miszerint internetről kizárólag a legfeljebb érettségivel rendelkezők tájékoztak, a diplomával rendelkezők nem.

Az intézményi ellátással kapcsolatosan fontosnak tartottuk azt is megkérdezni, hogy válaszadóinknak milyen elvárásaik voltak az intézménnyel szemben a beköltözéskor. Itt újfent nyitott formában fogalmazzuk meg a kérdést, melyre az összes megkérdezett lakó 55,3%-a, azaz 84 fő válaszolt. A (kategorizált) válaszok és a megkérdezett neme közötti kapcsolat látható a 30. számú táblázatban.

30. sz. táblázat: Milyen elvárásai voltak az intézménnyel szemben a beköltözéskor? – nemenkénti bontásban

Milyen elvárásai voltak az intézménnyel szemben a beköltözéskor?		A megkérdezett neme		Összesen
		férfi	nő	
nem voltak elvárásai	fő	31	3	34
	%	43,7	23,1	40,5
elfogadás, türelem	fő	3	2	5
	%	4,2	15,4	6,0
tisztta, absztinens környezet	fő	3	-	3
	%	4,2	-	3,6
leállás a szerekrol, gyógyulás	fő	9	2	11
	%	12,7	15,4	13,1
szakértő, megbízható segítség	fő	11	4	15
	%	15,5	30,8	17,9
nyugalom, védetség	fő	3	-	3
	%	4,2	-	3,6
egyéb	fő	11	2	13
	%	15,5	15,4	15,5
Összesen	fő	71	13	84
	%	100,0	100,0	100,0

Az tűnik ki a 30. számú táblázat adataiból, hogy a válaszadók kétötödének nem voltak semmiféle elvárásai, amikor beköltöztek az intézménybe. Ha nemenként is vizsgáljuk, ez az állítás a férfiak esetében inkább helytálló, mint a nők esetében, hisz az elvárásokkal nem rendelkezők aránya a férfiaknál 43,7%, míg a nőknél 23,1%. A szakértő, megbízható segítség a második leggyakoribb elvárás, amely azonban a nőket sokkal inkább jellemzi (30,8%), mint a férfiakat (15,5%). Érdekesnek tekinthető, hogy a tisztta, absztinens környezet, valamint a nyugalom, védetség iránti elvárás a nők esetében nem fogalmazódott meg. Ugyanakkor esetükben sokkal jellemzőbbnek nevezhető az elfogadás és türelem iránti vágy, elvárás. Az egyéb kategória ez esetben is igen változatos válaszokat foglal magába, melyekből idézünk néhányat: „ágy, étel, ital, dohány, segítség”; „csoda”; „legyen methadon, nyugtató”; „ne legyen börtönstílus”; „ne legyen agymosás”; „maradhassak”; „legyen olyan csoport, amiből

tanulhatok, megerősödök, a hibáimat felismerem, a konfliktuskezelést tanulom, személyiségemet átdolgozom”.

A válaszok életkorral történő összevetése nem mutat tendenciákat. Amit elmondhatunk, hogy a 40 éves vagy annál idősebb válaszadók kivételével minden korcsoportban az elvárás-nélküliség volt a legjellemzőbb. A 14-18 évesek között azok, akik nem érkeztek elvárásokkal az intézménybe, a válaszadók egyharmadát képviselik, azonban ugyanekkora arányban vannak azok, akik elfogadásra és velük szemben megnyilvánuló türelmet, valamint azok, akik a gyógyulást fogalmazták meg elvárásként. A gyógyulás, illetőleg a szerekről való leállás egyébként a legidősebb korcsoport felénél elvárásként fogalmazódott meg.

Az iskolai végzettség kapcsán a legérdekesebb adat, hogy kizárólag a diplomával rendelkezők között nem találunk olyan válaszadót, akinek ne lettek volna elvárásai az intézménnyel szemben. És az is említésre méltónak tűnik, hogy az iskolai végzettség emelkedésével csökken azok aránya, akiknek nem voltak elvárásai a beköltözéskor. Azaz minél magasabb a válaszadó iskolai végzettsége, annál valószínűbb, hogy megfogalmazott elvárásokat az intézménnyel szemben a beköltözéskor.

Szorosan kapcsolódik az intézménnyel szembeni elvárásokhoz, hogy a megkérdezettnek **mire lenne szüksége ahhoz, hogy „jelenlegi” helyzetén függőségével kapcsolatban változtatni tudjon.** E kérdést szintén nyitott formában fogalmaztuk meg és a válaszadónak nyolcféle szükséglet megnevezésére volt lehetősége. Összességében e kérdésre 98 fő (64,5%) adott választ. A választ nem adók között a férfiak és nők aránya közel azonos (35,4% és 36,4%). Az életkor előrehaladtával egyértelműen csökken a választ megtagadók aránya: míg a 14-18 évesek között 57,1%-ot képeznek, a 40 éves vagy idősebb megkérdezettek körében már csak 14,3%-ot. Hasonló tendencia mutatkozik az iskolai végzettség kapcsán is: minél magasabb iskolai végzettségű kategóriát nézünk, annál kisebb arányban találkozunk választ megtagadókkal (a legfeljebb nyolc általános végzettségűek között a választ nem adók aránya 41,9%, a diplomával rendelkezők között azonban mindenki megfogalmazta szükségleteit).

A megjelölt szükségletek száma egy és nyolc között mozgott. Mindössze egyetlen szükségletet a válaszadók több mint egyharmada (36,7%-a) fogalmazott meg, míg nyolcféle szükségletet egyetlen fő. A válaszadók 79,6%-a legfeljebb három szükségletet jelölt meg. (A 98 főtől kapott összes válasz száma 235.)

A kategorizálás módja hasonló problémákat vetett fel, mint a korábbiakban, így igyekszünk az egyes kategóriák tartalmát jobban körülírni. A nyolc változó összevont, kategorizált adatait a 31. számú táblázat mutatja nemenkénti bontásban.

31. sz. táblázat: Mire lenne szüksége a változtatáshoz függőségével kapcsolatban? – nemenkénti bontásban

Mire lenne szüksége ahhoz, hogy helyzetén függőségével kapcsolatban változtatni tudjon?		A megkérdezett neme		Válaszadók száma összesen
		férfi	nő	
sorszamos közösség	fő	12	3	15
	%	14,3	21,4	15,3
az intézményre, az ottani programra, terápiára	fő	11	3	14
	%	13,1	21,4	14,3
akaraterőre, magabiztosságra	fő	9	2	11
	%	10,7	14,3	11,2
mentális változásra, önismertre, önállósodásra	fő	44	6	50
	%	52,4	42,9	51,0
békességre, bizalomra, biztonságra	fő	7	1	8
	%	8,3	7,1	8,2
társra, családra, kapcsolatokra	fő	35	6	41
	%	41,7	42,9	41,8
munkára, tanulásra, elfoglaltságokra, lakásra	fő	27	4	31
	%	32,1	28,6	31,6
környezetváltozásra, új barátokra	fő	11	3	14
	%	13,1	21,4	14,3
vallásos gyülekezetre, hitre, spiritualításra	fő	6	3	9
	%	7,1	21,4	9,2
egyébre	fő	37	5	42
	%	44,0	35,7	42,9
A választ adók száma összesen	fő	84	14	98
	%	100,0	100,0	100,0

A 31. számú táblázat értékei alapján azt mondhatjuk, hogy a sorszamos közösség a nők számára valamelyest fontosabb, mint a férfiak számára. Ugyanez mondható el a második válaszkategória esetében. E válaszcsoporthoz egyébként az intézmény azt az intézményt tartotta, melyben a válaszadó a lekérdezéskor is lakott, a program pedig jórészt a 12 lépésű programot jelöli.

Az akaraterő, magabiztosság (határozottság, elszántság, önbizalom...) szintén valamelyest a nők körében tűnik fontosabbnak, bár a két nem között különbség itt már jóval csekélyebb.

A mentális változás, mely egyben a leggyakrabban megjelölt szükséglet is, azonban a férfiak válaszaiban 10,0%-kal nagyobb arányban jelenik meg, mint a nők esetében. E kategória egyébként rendkívül változatos válaszokat foglal magába, pl. újra szocializálódni,

önállósodni, megoldást találni a lelki problémákra, megismerje önmagát és változzon, önbecsülés kiépítése, nyitottság, hit önmagában, beszéljen magáról és folytathatnánk tovább.

A békesség, bizalom, biztonság közel ugyanannyira, bár nem jelentős arányban fontos a két nem képviselői számára.

A társ, család, kapcsolatok azonban már igen gyakran jelzett szükséglet, mely szintén nem különbözik jelentős mértékben a két nem esetében. E kategóriában megtaláljuk a gyermek iránti vágyat, a régi kapcsolatok újjáélesztésének vágyát, a családi támogatás iránti vágyat, a családi kapcsolatok helyreállításának szükségét.

A munka, elfoglaltságok, tanulás, lakás kategória esetében két vonatkozás is megjelenik: egyfelől az anyagi, másfelől a szellemi, amely azonban mégis hordoz egzisztenciális elemet. E kategória a 4. legtöbb választ foglalja magába, s fontosságát tekintve igazán nagy különbség nem jelenik meg a férfiak és a nők között.

A környezetváltozás, illetve az új baráti társaság azonban úgy tűnik, a nőknek sokkal nagyobb segítséget tudna nyújtani függőségük kezelésével kapcsolatban, mint a férfiaknak. Ugyanezt mondhatjuk el a spirituális, vallásos hitről és társaságról, mely arányaiban sokkal több nőnek nyújtana segítséget, mint férfiak.

S végül az egyéb kategória, mely nagyságrendjénél fogva e kérdésnél is igen fontosnak tekinthető. E kategóriában megtaláljuk pl. a reményt, a célokat, a csodát, az egészséget, az őszinteséget, a tisztességességet, a félutas házat, a társadalmi reintegráció vágyát, a sikerélményt, az álmok beteljesülésének vágyát, a törődést, kikapcsolódást és még sorolhatnánk. E csoportban van az az egy válaszadó is, aki nem tudja, hogy mire lenne szüksége, és az az egy fő is, akinek semmire sem lenne szüksége.

Csak a leggyakoribb válaszkategóriákat összevetve az életkori csoportokkal azt tapasztaltuk, hogy a mentális változás a 19-24 éves válaszadók esetében bizonyult a legfontosabbnak, hiszen 60,0%-uk megjelenítette ezt szükségletei között. E csoporttól felfelé haladva az életkorok mentén azonban csökken az e választ jelölők aránya, mégpedig a legidősebbek esetében 33,3%-ra. Ugyanakkor szükséges megemlíteni, hogy e kategóriában nem találjuk meg a legfiatalabb korcsoport tagjait. Az egyéb kategóriát leginkább a 25-29 éves csoport tagjai jelölték (56,3%-uk), míg a legkevésbé a legfiatalabb és legidősebb korcsoportba tartozók (33,3-33,3%-ban). A társ, család, kapcsolatok iránti szükséglet a legerőteljesebben a 19-24 évesek (52,0%) és a 40 évesek vagy annál idősebbek (50,0%) körében jelenik, míg legkevésbé a 25-29 és a 14-18 évesek jelölték e választ (31,3% és 33,3%-ban).

Az iskolai végzettség a mentális változás szükségességét jelző válaszadók körében meglehetősen érdekesen alakul, hiszen a szélső értékeket a legalább érettségivel rendelkezők között tapasztaljuk. Nevezetesen: a mentális változás szükségességét a legfeljebb érettségivel rendelkezők jelezték legkevésbé (41,7%-ban), míg a diplomával rendelkezők leginkább (66,7%). Az egyéb kategória a szakmunkásképzőt végzettek körében volt a leggyakoribb (52,9%), ugyanakkor a diplomások között nem jelenik meg e válasz csoport. A társ, család, kapcsolatok válaszcsoportnál az iskolai végzettség az érettségi szintig nem differenciálta az értékeket, azaz közel ugyanakkora arányban jelölték meg a legfeljebb nyolc általánost (41,7%), a szakmunkásképzőt (41,2%) és a szakközépiskolát vagy gimnáziumot (45,8%) végzettek, ugyanakkor diplomások e válaszkategóriában sem találhatók.

Tekintettel arra, hogy mindössze 4 olyan válaszadónk van, aki nem tekinti magát szenvedélybetegnek és választ adott a szükségletekre vonatkozó kérdésre is, az összevetés e jellemző mentén nem látszik szükségesnek. Elegendőnek tűnik e 4 fő válaszáinak leírása. Tehát közülük 3 fő jelölte a mentális változás szükségességét, 2 fő a béke, bizalom, biztonság fontosságát, 1 fő a munka, tanulás, lakhatás fontosságát, 2 fő a társ és családi kapcsolatok szükségességét és 1 fő válasza az egyéb kategóriában található.

Következő, szintén nyitott kérdésünkben arra kértük a válaszadókat, nevezzék meg, hogy az intézményben, melyben a lekérdezéskor laktak, **konkrétan milyen segítséget, támogatást kaptak, amelyre szükségük volt, amelyet hasznosnak gondolnak.** E kérdésre 96 megkérdezett adott valamilyen választ (összesen 233-at, hisz ez esetben is több válasz megadására volt lehetőség). A választ nem adók elemzésével kezdve: itt a két nem között tapasztalunk némi eltérést, hiszen a nők valamelyest nagyobb arányban hagyták üresen e kérdést (40,9%-ban), mint a férfiak (36,2%). Ugyanakkor az életkor és az iskolai végzettség terén a választ megtagadók hasonló paraméterekkel rendelkeznek, mint az előző kérdés kapcsán. Azaz mind az iskolai végzettség, mind pedig az életkor emelkedésével csökken a kérdésre nem válaszolók aránya.

A következő, 32. számú táblázatban a feldolgozott válaszok találhatóak nemenként csoportosítva.

32. sz. táblázat: Milyen segítséget, támogatást kapott, melyet hasznosnak gondol? – nemenkénti bontásban

Milyen segítséget, támogatást kapott, amelyre szüksége volt, amelyet hasznosnak gondol?	A megkérdezett neme		Válaszadók száma összesen	
	férfi	nő		
terápia	fő	24	6	30
	%	28,9	46,2	31,3
sorsazonos közösség	fő	16	4	20
	%	19,3	30,8	20,8
pozitív érzelmek, lelki támogatás, figyelem	fő	78	13	91
	%	94,0	100,0	94,8
mentális fejlődés, önismeret	fő	22	5	27
	%	26,5	38,5	28,1
szer- és betegségismeret	fő	6	1	7
	%	7,2	7,7	7,3
védett környezet	fő	11	1	12
	%	13,3	7,7	12,5
anyagi segítség	fő	9	-	9
	%	10,8	-	9,4
tanulási lehetőség	fő	7	-	7
	%	8,4	-	7,3
egyéb	fő	27	3	30
	%	32,5	23,1	31,3
A választ adók száma összesen	fő	83	13	96
	%	100,0	100,0	100,0

A 32. számú táblázatban látható adatokból kitűnik, hogy mind a férfiak, mind a nők szinte kivétel nélkül a legfontosabbnak a lelki támogatást, a pozitív érzelmeket és a figyelmet ítélték azon segítségek közül, melyeket eddig az intézményben kaptak. Ebben a kategóriában jelenik meg a szeretet, a bizalom, a törődés, az elfogadás, a személyes beszélgetések, az őszinteség, a türelem, a nyitottság, az empátia, a visszacsatolás, a bátorítás, a meghallgatás, a megerősítés és még sorolhatnánk tovább.

E kategóriánál sokkal kisebb, ám még így sem elhanyagolható arányt képez a terápia, mint igen fontos segítség, mely azonban a nők esetében fontosabbnak tűnik. A terápia kategóriába soroltuk az egyéni és csoportterápiát, az orvosi segítséget, a munkaterápiát, a gyógyszereket (bár e válasz nem volt túl gyakori), és itt újfent megjelenik a 12 lépéses program.

A ritka vagy nehezen besorolható válaszokat tartalmazó egyéb kategória ugyanolyan gyakori, mint a terápia, itt azonban a férfiak esetében találunk némiképp magasabb arányt. Az e kategóriában található válaszok pl.: kirándulás, visszavették, hit, felvették, megmentették a börtöntől, rendszeresség, remény, esély a gyógyulásra.

A mentális fejlődés és önismeret, mint segítség, szintén a válaszadók közel egyharmadánál megjelenik, ám ez a számok alapján a nők számára fontosabb támogatás volt, mint a férfiaknak.

Összesítve és némiképp leegyszerűsítve a válaszokat azt mondhatjuk, hogy a nők számára talán fontosabb a szellemi, lelki támogatás, mint a kézzelfogható vagy anyagi támogatás, hiszen pl. ez utóbbi kategória meg sem jelenik esetükben.

Nem csak a megkapott, hasznos segítségekre voltunk kíváncsiak, hanem arra is, hogy a válaszadók mit hiányolnak az intézményi ellátásból, vagyis **melyek azok a szükséges támogatások, melyekre szükségük volna, de nem kapják meg**. Önmagában erre a kérdésre az előzőekhez képest kevesebb megkérdezett adott választ: mindössze 74 fő, azaz az összes megkérdezett 48,7%-a, a válaszok száma pedig összességében 94, melynek igen nagy hányadát (44,7%-át) a „nincs ilyen” válasz teszi ki. Tehát valamilyen támogatás, segítség hiányát 52 válasz jelez. Ebből a mentális támogatás és a szakértelem hiányát 16 válaszadó, a csoport, közösség hiányát 4 válaszadó, az információ és következetesség hiányát 3 fő jelezte. A fennmaradó 29 választ tartalmazó csoport igen heterogén. Megtalálható benne a szex, az autó, a mobiltelefon, az internet, a főzés megtanulása, az érettségi lehetősége, a szabadidő, a túl sok lakó, a rock zene. Volt olyan válaszadóink is, aki azt nehezményezi, hogy az intézményben a vallásosság már-már követelmény, és nehezen tolerálják, ha valaki ateista vagy nem vallásos.

A „nincs ilyen” válaszok esetében egyébként nem tapasztalunk jelentős eltérést a két nem tagjai között: a válaszadó férfiak 56,3%-a, a válaszadó nők 60,0%-a mondta, hogy nincs olyan segítség, támogatás, melyet ne kapott volna meg az intézményben. A legfontosabb hiányolt segítség mind a férfiak, mind a nők esetében a hozzáértő mentális támogatás: ezt mindkét nem képviselői 50,0%-ban jelezték.

A válaszadó 14-18 évesek (2 fő) egyike sem mondott olyan segítséget, mely hiányozna neki. A tőlük idősebbek esetében azonban a „nincs ilyen” választ adók aránya alacsonyabb, 50,0% és 60,0% közötti. A mentális támogatás fontossága eltérő az egyes életkori csoportokban. Legfontosabbnak a legidősebbek (100,0%) és a legfiatalabbak (66,7%) esetében tűnik, hiszen a 25-29 évesek csoportjában 50,0%, míg a 30-39 évesek között már csak 27,3% az ilyen típusú segítséget hiányoló aránya. A csoport, közösség hiányát mindkét 40 éves vagy annál idősebb válaszadónk jelezte, viszont a 19-24, valamint a 30-39 év közöttiek közül senki.

Az iskolai végzettség kapcsán azt látjuk, hogy legkevésbé a legfeljebb nyolc általános végzettek jelöltek meg valamilyen hiányzó támogatást (22,2%-uk), míg a diplomával rendelkezők mindegyike. A legfeljebb általános iskolát végzettek válasza jellemzően az egyéb kategóriába sorolódtak, míg a diplomával rendelkezők kétharmada számára hiányzik a csoport, a közösség, valamint a mentális támogatás.

Azok a válaszadók, akik szenvedélybetegnek tekintik magukat, 55,7%-ban jelezték, hogy nincs olyan támogatás, melyet ne kaptak volna meg, míg az önmagukat nem szenvedélybetegnek tekintők között az e választ adók aránya 75,0%. A magukat szenvedélybetegként tekintő és ellátási hiányt megjelölő 31 főből 28 fő az egyéb kategóriába sorolható hiányosságot jelzett, 16 fő pedig a mentális támogatást, hozzáértés hiányolta.

Az intézményi tapasztalatokkal kapcsolatosan természetesen nem elhanyagolható kérdés, hogy a megkérdezett életében **ez az első alkalom, hogy szociális vagy egészségügyi intézmény segítségét veszi igénybe** vagy sem. A 152 megkérdezett közül 27 fő (17,8%) első alkalommal vesz igénybe szociális/egészségügyi intézményi ellátást, 123 fő (80,9%) nem első alkalommal és 2 fő (1,3%) esetében hiányzik az erre vonatkozó adatunk. A férfiak és nők között e kérdés kapcsán nem tapasztalható lényeges különbség, hiszen mindkét nem képviselőinek több mint négyötöde életében nem ez az első intézmény. Az életkorral kapcsolatos adataink pedig az elvárásokat tükrözik, azaz elmondható, hogy az életkor előrehaladtával csökken azon válaszadók aránya, akik első alkalommal vesznek igénybe intézményi ellátást, egész pontosan a legfiatalabb korosztály esetében tapasztalható 28,6%-ról 0,0%-ra csökken az arányuk a legidősebb csoportban. Érdekes azonban, hogy nem mutatkozik nagy eltérés azok között, akik magukat szenvedélybetegnek tekintik és azok között, akik nem. Az első csoportban ugyanis 20,0%, a második csoportban pedig 25,0% azok aránya, akik első alkalommal vesznek igénybe intézményi segítséget.

Arra a kérdésre, hogy **korábban hány intézmény szolgáltatásait vették már igénybe** a válaszadók, 120 választ kaptunk. Ezek alapján az mondható el, hogy a válaszadók közel fele (45,5%) mindössze egyetlen intézménnyel került korábban kapcsolatba (ez egyben a leggyakoribb értékünk is), és háromnegyedük legfeljebb három intézménnyel. A legmagasabb intézményszám e kérdés kapcsán 29 volt (egyetlen fő esetében), az átlagos érték pedig 3,1.

A férfiak átlagosan 3,3, míg a nők 2,2 intézményt vettek korábban igénybe (a férfiak esetében az intézmények száma 1 és 29, a nők esetében 1 és 9 között mozgott). Az életkori csoportosítással kapott átlagos értékek az életkor előrehaladtával nőnek: a 14-18 évesek

átlagosan 1,4 (min. 1 és max. 2), a 19-24 évesek 2 (1-8), a 25-29 évesek 2,3 (1-19), a 30-39 évesek 4,8 (1-29), végül a 40 évesek vagy idősebbek átlagosan 3,2 (1-10) intézményt vettek igénybe a lekérdezést megelőzően. Azok, akik szenvedélybetegként tekintenek magukra átlagosan 3,8 (min. 1 és max. 29), azok pedig, akik nem, átlagosan és legfeljebb 1 intézményben részesültek ellátásban.

Ha a **fenti intézményekben eltöltött időt tekintjük**, azt látjuk, hogy szociális intézményeket sokkal rövidebb ideig vettek igénybe a válaszadók, mint egészségügyi intézményeket. Először is: szociális intézményi ellátásban a válaszadó 122 fő közül 67 fő (54,5%) egyáltalán nem részesült korábban. Az az 55 fő, aki viszont igen, legkevesebb 1 hetet (0,8%), legfeljebb 58 hónapot (0,8%), leggyakrabban 1 hónapot és átlagosan 6,5 hónapot vette igénybe szociális intézmény szolgáltatásait. E kérdés mentén férfiak és nők között elenyésző a különbség. Az életkori csoportosítás azonban az eddig gyakorta tapasztalt tendenciát mutatja: a legfiatalabbak még nem részesültek a lekérdezés előtt szociális intézményi ellátásban, azonban a 30-39 évesek átlagosan 11,7 hónapig (e kérdés kapcsán a legtöbbet) igen. (A 40 éves vagy annál idősebb csoport esetében az átlagos érték visszaesik 8,8 hónapra.) Azok, akik nem tekintik magukat függőnek, korábban nem vettek igénybe szociális intézményt, míg azok, akik függőnek tekintik magukat, átlagosan 9 hónapot már részesültek szociális intézményi ellátásban.

Mint már jeleztük, egészségügyi intézményekben sokkal több időt töltöttek válaszadóink a lekérdezésig. Először is: az e kérdésre választ adó 121 fő közül mindössze 14 fő (11,6%) jelezte, hogy nem részesült korábban egészségügyi intézményi ellátásban szenvedélybetegségével kapcsolatban. Másodszor: az egészségügyi ellátás minimális ideje ugyan kevesebb, mint a szociális intézményi ellátásé (pontosan 3 nap), a maximális idő azonban 120 hónap. Az egészségügyi intézmények esetében is 1 hónap a leggyakoribb érték, az átlagos azonban 11,6 hónap. Az egészségügyi intézményi ellátás kapcsán már tapasztalható nembeli különbség: a férfiak átlagosan 11 hónapot, a nők 15,1 hónapot részesültek egészségügyi ellátásban függőségükkel kapcsolatban. A különböző életkori csoportokban tapasztalható értékek azonban minden eddigi kérdéstől eltérően alakulnak. Az egészségügyi intézményi ellátás igénybevételének átlagos ideje a 25-29 évesek között a legalacsonyabb (4,6 hónap) és a 30-39 évesek között a legmagasabb (22 hónap). A 14-18 évesek körében 5,8, a 19-24 évesek csoportjában 7,2, a legidősebb korcsoportban 9 hónap az egészségügyi ellátás átlagos ideje. Végül azok, akik szenvedélybetegnek tekintik magukat, átlagosan 13, míg azok akik nem, átlagosan 4 hónapot részesültek egészségügyi ellátásban.

Az intézményi ellátás kapcsán merült fel, hogy a megkérdezetteknek **van-e kapcsolatuk** olyan, **korábban szenvedélybeteg segítővel**, aki az intézményben dolgozik. A megkérdezettek közül 112 fő (73,7%) adott pozitív választ. Tőlük azt kértük, jelöljék egy hatfokú skálán, hogy a volt szenvedélybeteg segítővel való kapcsolatot mennyire tartják fontosnak, hasznosnak problémáik megoldása kapcsán, melyet 75 fő tett meg. A skála 1-es értéke jelölte, ha e kapcsolatot egyáltalán nem tartják fontosnak, a 6-os pedig, ha nagyon fontosnak látják.

A 75 válaszadó esetében a volt szenvedélybeteg segítővel való kapcsolat fontossága átlagosan 5,09 pontot kapott, a leggyakoribb értékünk pedig a 6 volt (35,7% esetében). A férfiak számára valamelyest kevésbé fontos az ilyen támogató kapcsolat (az átlagos érték esetükben 4,95), mint a nők számára (5,83). Életkori csoportok szerint nézve az derül ki, hogy a legkevésbé fontosnak ezt a kapcsolatot a 19-24 évesek gondolják (4,81), a legfontosabbnak pedig a 40 éves vagy annál idősebb korcsoportba tartozók (5,75).

Azoktól a válaszadóktól, akiknek nincs kapcsolata az intézményben dolgozó volt szenvedélybeteg segítővel (29 fő, az összes megkérdezett 19,1%-a), azt kérdeztük, mennyire lenne fontos számukra egy ilyen típusú segítség. A kérdésre, mely szintén a hatfokú skálát alkalmazta mindannyian válaszoltak. Ez esetben is az 1-es érték jelölte, ha egyáltalán nem tart fontosnak egy ilyen típusú kapcsolatot, a 6-os pedig, ha nagyon fontosnak látja. Válaszaik alapján az átlagos érték 4,21 pont, a leggyakoribb azonban ez esetben is a 6 (ezt a válaszadók 37,9%-a jelölte). Ugyanakkor meglehetősen magas az 1-es értéket jelölők aránya is (17,2%, szemben az előző kérdés esetében tapasztalt 1,3%-kal). A férfiak és a nők esetében tapasztalható eltérés valamelyest nagyobb, mint az előző kérdésnél: átlagos érték a férfiak esetében 4,11, a nők esetében 5,5. Az életkori csoportosítás is egészen más képet mutat: legfontosabbnak egy ilyen kapcsolatot a legfiatalabb válaszadó gondolja (6,0 pont), és a legkevésbé fontosnak a legidősebb válaszadó (1,0 pont).

Az eddigi kérdések mintegy összefoglalásaként kérdést tettünk fel arra vonatkozóan, hogy a megkérdezettek **milyen változtatásokat látnának szükségesnek a szenvedélybetegeket ellátó szociális intézmények tevékenységével, szolgáltatásaival, esetleg szakembereivel kapcsolatosan**. A szükséges változtatásokra vonatkozó kérdésünkre olyanok is válaszoltak, akik első alkalommal vesznek igénybe szociális intézményi segítséget. Ezúttal az ő jelenlegi tapasztalataikon alapuló változtatásokra vonatkozó javaslatokat is figyelembe vettük, így kérdésünkre összesen 60 választ kaptunk, melyek kategorizált formában a 33. számú táblázatban láthatók.

33. sz. táblázat: Milyen változtatásokat látna szükségesnek a szenvedélybetegeket ellátó szociális intézményekben

A válaszadók által szükségesnek tartott változtatások	A válaszadók	
	száma (fő)	aránya (%)
több motivált és felkészült szakember	10	16,7
több pénz az intézmények működéséhez	2	3,3
több szabadidő	5	8,3
több munka és tanulási lehetőség	3	5,0
demokratikusabb működés	3	5,0
egyéb	16	26,7
nem tudja	2	3,3
semmilyen változtatás nem szükséges	19	31,7
Válaszadók összesen	60	100,0

Amint a 33. számú táblázat is mutatja, a legtöbben azok a válaszadók voltak (31,7%), akik szerint semmilyen változtatás nem szükséges a szenvedélybetegeket ellátó szociális intézményekben. Majd az egyéb kategória következik (26,7%), mely újfent igen heterogén. Egy-két idézet: „lehetőség, eszközök kreatív tevékenységekre”, a „szexuális absztinencia feladása”, „beállva is vegyék fel a jelentkezőt”, a „12 lépéses program ismertetése és alkalmazása” stb. Majd a felkészült és motivált szakemberek számának növelése következik, mely a válaszadók 16,7%-ánál jelent meg. E kategóriában jelenik meg egyébként a gyógyult szenvedélybeteg segítők alkalmazása is.

A férfiak és a nők véleménye között jelentősnek nevezhető eltéréseket találtunk. Például egyetlen nő sem említette a motivált és felkészült szakemberek hiányát, az intézmények számára nyújtott pénz megemelését, illetve a több munka és tanulási lehetőséget.

Ugyanezt a kérdést feltettük a szenvedélybetegeket ellátó egészségügyi intézményekkel kapcsolatban is. Tehát milyen **változtatásokat látnak szükségesnek a szenvedélybetegeket ellátó egészségügyi intézményekben**. A kategorizált válaszok a 34. számú táblázatban mutatjuk be.

34. sz. táblázat: Milyen változtatásokat látna szükségesnek a szenvedélybetegeket ellátó egészségügyi intézményekben

A válaszadók által szükségesnek tartott változtatások	A válaszadók	
	száma (fő)	aránya (%)
emberibb bánásmód, felkészültebb szakember	11	16,2
több odafigyelés és mentális támogatás	18	26,5
a gyógyszerelés megszüntetése	15	22,1
szermentes és higiénikus környezet	4	5,9
a pszichiátria és az addiktológia elkülönítése	5	7,4
egyéb	12	17,6
nem tudja	1	1,5
semmilyen változtatás nem szükséges	2	2,9
Válaszadók összesen	68	100,0

A 34. számú táblázat szerint a szenvedélybetegeket ellátó egészségügyi intézményekkel kapcsolatos leggyakoribb probléma, hogy nem fordítanak kellő figyelmet az igénybevevőkre, és nem biztosítják a szükséges mentális támogatást. Ezzel szoros összefüggésben jelenik meg a gyógyszerelés megszüntetése, mint szükséges változtatás, hiszen a válaszadók nagy része azt panaszolta, hogy a mentális támogatás helyett kizárólag gyógyszert kapnak, és még a velük való „beszélgetést” is mellőzik. Az emberibb bánásmód és a felkészültebb szakemberek hiánya szintén az iménti csoportokhoz kapcsolódik. Látható, hogy a „nem tudja” és a „semmilyen változtatás nem szükséges” válaszkategória ennél a kérdésnél szinte elenyésző arányt képvisel.

A több odafigyelés és mentális támogatás mind a férfiak (24,6%), mind a nők (36,4%) esetében a leggyakrabban jelölt válasz, ám a nők csoportjában a gyógyszerelés megszüntetése hasonló arányt képvisel.